

Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Факультет дошкільної та початкової освіти
Кафедра початкової освіти

2019

№ 10

МЕТОДИЧНИЙ ВІСНИК КАФЕДРИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Нова українська школа: теорія і практика

Матеріали Всеукраїнської конференції
з проблем вищої освіти і науки
(м. Миколаїв, Україна, 23 жовтня 2019 року)

МИКОЛАЇВ
2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Херсонський державний університет

Південноукраїнський національний педагогічний університет

ім. К. Д. Ушинського

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

***МЕТОДИЧНИЙ ВІСНИК КАФЕДРИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ВИПУСК 10***

Нова українська школа: теорія і практика

**Матеріали Всеукраїнської конференції з проблем вищої освіти і науки
(м. Миколаїв, Україна, 23 жовтня 2019 року)**

**МИКОЛАЇВ
2019**

УДК 372.4+378.1
ББК 74.202.43+74.489
Д 44

Редактор (заг.):

Якименко Світлана – доктор у галузі освіти, професор, завідувач кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Відповідальна за випуск:

Авраменко Квітослава – докт. філософ.у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Редакційна колегія:

Якименко С. І. – доктор філософії в галузі освіти, професор, завідувач кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Трифонов О. С. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Казанжи І. В. – докт. філософ.у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Рецензенти:

Біда Олена – д. пед. н., професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Савченко Лариса Олексіївна – д. пед. н., доцент, завідувач кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізького державного педагогічного університету

«Методичний вісник» – журнал, спрямований на інформування населення про розвиток інноваційних педагогічних систем в освіті (свідомство про Державну реєстрацію друкованих засобів масової інформації. – Серія МК № 564-60/P від 25.01.2008 р.; засновник – Білюк О. Г.)

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (протокол № 5 від 12.11.2019 р.).

Д 44 Нова українська школа: теорія і практика : Матеріали Всеукраїнської конференції з проблем вищої освіти і науки (м. Миколаїв, Україна, 23 жовтня 2019 року) // Методичний вісник кафедри початкової освіти / за заг. ред. С. І. Якименко. – Миколаїв: СПД Румянцева, 2019. – Вип. 10. – 199 с.

До збірника ввійшли матеріали викладачів кафедри початкової освіти та студентів Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського з проблем вищої освіти і науки. Основна тематика доповідей відповідає напрямам роботи кафедр факультету дошкільної та початкової освіти; особливостям формування ключових та предметних компетентностей майбутніх учителів загальноосвітньої школи І ступеня та вихователів закладів дошкільної освіти.

УДК 372.4+378.1
ББК 74.202.43+74.48

ЗМІСТ	
Передмова	7
<u>Секція 1.</u> КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТНІХ ГАЛУЗЯХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	8
Будак Валерій Підготовка майбутніх учителів до здійснення патріотичного виховання молодших школярів в умовах нової української школи	8
Білявська Тетяна Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи (лексичний рівень)	19
Дрозд Олена Формування громадянської компетентності у здобувачів початкової освіти засобами українського фольклору	22
Січко Ірина Шляхи формування екологічної культури у майбутніх фахівців початкової освіти на засадах компетентнісного підходу	25
Тимченко Алла Концептуальні основи підготовки майбутніх учителів початкової освіти до формування інформаційно-комунікаційної компетентності у здобувачів початкової освіти	30
Якименко Світлана Пізнавальний інтерес як мотиваційний компонент навчальної діяльності	35
<u>Секція 2.</u> НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ЛАНКАМИ ОСВІТИ	39
Курчатова Анжеліка Навчально-методичне забезпечення ЗДО щодо підготовки дитини до школи	39
Філімонова Тетяна Наступність в роботі дошкільної та початкової ланок освіти в процесі патріотичного виховання в умовах Нової української школи	45
Товсточуб Тимофій Актуальні проблеми наступності в естетичному вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку	48
Боляк Наталія Використання ідей вальдорфської педагогіки в сучасних ЗДО	51
Нікончук Маргарита Реалізація принципу наступності у формуванні зображувальних умінь у дошкільному та молодшому шкільному віці	54
Суржикова Юлія Психологічна готовність дитини до навчання у Новій українській школі: теоретичний аспект	58
Іванова Ольга Проблеми наступності дошкільної та початкової освіти: шляхи їх вирішення	61

Селехова Ольга <i>Використання педагогічної спадщини В. Сухомлинського в підготовці дітей до навчання у школі</i>	65
Семенчук Любов <i>Готовність дитини до шкільного навчання: компоненти та критерії</i>	68
Залозна Анастасія <i>Готовність дитини до школи: нова соціальна ситуація розвитку особистості</i>	72
Клітна Юлія <i>Інтелектуальна готовність до шкільного учіння</i>	77
Полигалова Катерина <i>Комунікативна культура у процесі підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання у Новій українській школі</i>	80
Москаленко Віра <i>Провідні ідеї морального виховання Василя Сухомлинського у наступності дошкільної та початкової ланки освіти</i>	84
Марченко Вероніка <i>Наступність між дошкільною і початковою ланкою освіти у змісті національно-патріотичного виховання</i>	88
Охрименко Юлія <i>Роль комп'ютерної гри у становленні особистості дитини дошкільного віку</i>	93
Яхновська Аліна <i>Психолого-педагогічний супровід дитини до школи</i>	97
Пежова Юлія <i>Психологічна готовність дитини до школи</i>	101
<u>СЕКЦІЯ 3. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ</u>	104
Рехтета Любов <i>Підготовка майбутніх фахівців початкової освіти до використання здоров'язберезувальних технологій</i>	104
Паршук Світлана, Стасюк Вікторія <i>Формування загальнокультурної грамотності майбутніх фахівців початкової освіти засобами образотворчого мистецтва</i>	108
Баштова Вікторія, Мойсєнко Світлана <i>Відродження загальнонаціональних традицій українського народу як один із засобів формування загальнокультурної грамотності майбутніх учителів початкової школи</i>	110
Корнюшкіна Вікторія <i>Індивідуальна освітня траєкторія майбутніх фахівців початкової освіти</i>	114
Свистухіна Катерина <i>Формування природничої компетентності майбутніх фахівців початкової освіти в умовах змін освітнього середовища</i>	117
Мінакова Анастасія <i>Ключові компетентності сучасного вчителя початкової школи</i>	121
Подлінева Катерина <i>Комунікативна компетентність як складова фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи</i>	125

Тертична Анастасія <i>Формування готовності майбутніх фахівців початкової освіти до розвитку екологічної компетентності учнів</i>	128
Товкач Ірина <i>Професійна компетентність вчителя початкових класів</i>	131
<u>СЕКЦІЯ 4. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ</u>	136
Авраменко Квітослава <i>Проблеми оновлення змісту математичної освіти у Новій українській школі</i>	136
Олексюк Оксана <i>Роль психолога закладу освіти в забезпеченні психологічної безпеки суб'єктів освітнього процесу в умовах Нової української школи</i>	139
Михальченко Наталія <i>Роль вчителя у розвитку патріотичної рефлексії молодших школярів в умовах Нової української школи</i>	144
Громова Катерина <i>Lego-технологія на уроках математики у Новій українській школі</i>	145
Баль Анна, Третякова Віолетта <i>Сучасні підходи у математичній освіті в умовах Нової української школи</i>	149
Кучеренко Тетяна <i>Інтегрований підхід як одна із форм нетрадиційного підходу організації освітнього процесу в початковій школі</i>	152
Сікорська Наталія <i>Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до впровадження інтерактивних технологій в умовах НУШ</i>	156
Кудіна Віта <i>Педагогіка партнерства – ключовий компонент Нової української школи</i>	159
Богачук Катерина <i>Чинники розвитку творчих здібностей у здобувачів початкової освіти засобами мистецтва</i>	162
Зубачевська Марина <i>Особливості навчання математики дітей з особливими потребами</i>	164
Дога Софія <i>Адаптація першокласників до навчання у школі</i>	166
Онофрійчук Олена <i>Особливості використання інтегрованого підходу в процесі навчання обдарованих учнів</i>	169
Косован Олена <i>Гіперактивність дитини як психолого-педагогічна проблема</i>	173
Задорожна Юлія <i>Особливості спілкування дітей дошкільного віку</i>	175
Лопаткевич Світлана, Стиркул Єлизавета <i>Прийоми профілактики і подолання стресу</i>	178
Шалигіна Аліна <i>Адаптація дитини дошкільного віку до навчання у школі</i>	181

<u>СЕКЦІЯ 5. ПОЧАТКОВА ОСВІТА В КРАЇНАХ ЄВРОПИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ</u>	184
Макарова Оксана, Ейснер Діана <i>Особливості початкової освіти у Франції</i>	184
Кузюк Ірина, Назаренко Альона <i>Розвиток творчих здібностей у здобувачів початкової освіти в Україні</i>	187
Матвєєва Анастасія <i>Паралелі у реформуванні української та європейської систем освіти</i>	191
Шевчук Тетяна <i>Використання інноваційних методів навчання у системі підготовки вчителів у Великобританії</i>	195

ПЕРЕДМОВА

До збірника ввійшли матеріали учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, Україна, 23 жовтня 2019 року) *«Державні стандарти дошкільної та початкової освіти в умовах Нової української школи: теорія і практика»*, яка проводилася на факультеті дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського спільно із колегами інших закладів вищої освіти : Житомирського державного університету імені Івана Франка, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Херсонського державного університету, Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Основна тематика доповідей відповідає проблемам підготовки майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти до роботи в умовах Нової української школи; оновлення Державних стандартів та освітньо-професійних програм підготовки педагогів; особливостям формування ключових та предметних компетентностей майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти.

Не можна не відмітити позитивну тенденцію – за весь період роботи та випусків «Методичного вісника» (даний випуск – № 10) утворилася активна група науковців, які із року в рік беруть участь у наших наукових заходах. Організатори конференції готові до розширення співробітництва з українськими та зарубіжними партнерами і запрошують однодумців для спільного продовження розпочатої роботи.

СЕКЦІЯ 1.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТНІХ ГАЛУЗЯХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Керівник секції:

Казанжи Ірина Володимирівна – доктор філософії в галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Секретар секції:

Асєєва Анастасія Володимирівна – студентка 648 групи факультету дошкільної та початкової освіти

Будак Валерій,
*доктор техн. наук, професор, дійсний член (академік) член-кор.
Національної академії педагогічних наук України (НАПН) України, ректор
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ураховуючи суспільно-політичну ситуацію, що склалася в Україні, усе більшої актуальності набуває виховання в учнів почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Неабияка роль в цьому процесі відводиться освітньому закладу, який має стати осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудувувати незалежну, демократичну державу, дбати про її національну безпеку, підвищення добробуту людей, сприяти єднанню українського народу та встановленню миру й злагоди в суспільстві.

Виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції нині визнані проблемами загальнодержавного масштабу [1, с. 3].

Саме на вчителя покладається велична місія навчання, розвитку і, що найважливіше, виховання дітей. Кожен педагог має демонструвати власними вчинками та плекати в учнів любов як до свого рідного краю, так і до всієї багатонаціональної України.

Патріотичне виховання школярів в сучасних умовах – це, насамперед, «становлення національної свідомості, належності до рідної землі, народу» [9, с. 109]. На думку В. О. Сухомлинського, патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується.

Мета патріотичного виховання – це виховання свідомого громадянина, патріота, набуття школярів соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємин, формування в учнів потреби та уміння жити в громадському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної культури. Патріотичне виховання в школах спрямовується на залучення учнів до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури. Воно здійснюється на всіх етапах навчання в школі, забезпечується всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарованість, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності і культури, виховання громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України.

Патріотизм – це любов і відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам. Історичне джерело патріотизму – це формування зв'язків з рідною землею, рідною мовою, народними традиціями, звичаями та культурою. Це одне з найглибших почуттів, що закріплювалося століттями й тисячоліттями розвитку відокремлених етносів. Це соціально-політичне явище, якому притаманні природні витоки, власна внутрішня структура, що в процесі суспільного розвитку наповнювалася різним соціальним, національним і

класовим змістом. Патріотичне почуття, соціально-моральне у своїй основі, особистість набуває не лише шляхом біологічної спадковості, а неодмінно під впливом соціального середовища, виховання (соціалізації) у широкому розумінні слова. Нині, в умовах реалізації завдань Нової української школи, патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини.

Визначальною рисою українського патріотизму має бути його дієвість, спроможна перетворювати почуття в конкретні справи та вчинки на користь держави. Справжній патріот повинен мати активну життєву позицію, своїми с правами та способом життя сприяти якісним змінам ситуації в країні на краще. Для формування такої свідомості особистості має бути успішно реалізована цілісна система патріотичного виховання. В основу патріотичного виховання мають бути покладені історичні й культурні цінності, традиції і звичаї народу, значення яких зростає в умовах європейської інтеграції України. У зв'язку з цим патріотичне виховання є важливим державним завданням. Головною тенденцією патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до своїх Батьківщини, держави, народу, нації. Системне духовно-морального виховання має базуватися на цінностях духовної культури українського народу. Позитивним явищем сучасної освіти є те, що в новій системі цінностей, яка формується в молодших школярів, чільне місце посідають ідеї християнства. Посилення патріотичного виховання нерозривно пов'язане з трансформацією правової культури, правової та громадянської свідомості.

Патріотичне виховання молодших школярів дозволяє з першого класу формувати і розвивати свідоме ставлення дітей до своєї країни – вміння цінувати і поважати події минулого і сучасні досягнення нашого народу,

розрізняти поняття добра і зла. Покоління, у якого виховано почуття патріотизму, готове до подвигу, відстоювання інтересів своєї країни.

Саме в початковій школі поглиблюються знання молодших школярів про родину, рідний край, державу, Батьківщину, державні та народні символи тощо, формується самоусвідомлення дітьми своєї приналежності до народу України. Успішним патріотичне виховання учнів початкових класів можна назвати лише тоді, коли діти чітко засвоїли і дотримуються загальноприйнятих норм і правил поведінки, бережно відносяться до довкілля, дотримуються чистоти, піклуються по власне здоров'я та здоров'я оточуючих, з повагою ставляться до родини, сусідів, однокласників, знайомих і незнайомих людей незалежно від їх віри чи національності, усвідомлюють свою національну належність та гордяться цим. Василь Олександрович Сухомлинський зазначав, що патріотичне виховання є сферою духовного життя, яка проникає в усе, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить, людина, що розвивається. Отже, щоб забезпечити ефективність патріотичного виховання молодших школярів, педагог має бути озброєним сучасними доцільними методами, прийомами, засобами та формами його здійснення.

Оскільки на нинішньому етапі творення Нової української школи діти молодшого шкільного віку утверджуються в нових цікавих сферах діяльності, особливої актуальності набуває проблема оновлення змісту початкової освіти, її модернізація засобами музейної педагогіки. Тому завдання вчителя – зберегти для майбутнього ті предковічні здобутки народу, які лежать у підвалинах його існування, і передати наступному поколінню.

Саме вчитель, вихователь має підтримувати і розвивати в дитині цінність Батьківщини, рідного слова, культу батька й матері, родини й роду разом з цінностями толерантності, порозуміння, солідарності, рівноправності й рівноцінності усіх через відповідну мотивацію [8, с. 14].

Адже авторитетом для маленьких школярів завжди залишається учитель. Він сам повинен бути високоморальною особистістю, носієм патріотичних цінностей. На початку навчання особистісні якості педагога визначають

розвиток багатьох якостей молодшого школяра, в тому числі моральних і патріотичних. Стиль педагога, як правило, несвідомо засвоюється дітьми і стає своєрідною культурою учнів класу. Від того, яким був перший учитель, багато в чому залежить успішність і самореалізація особистості учня в майбутньому. Молодший школяр відчуває велику довіру до вчителя. Для дитини слово вчителя, його вчинки, оцінки мають важливе значення. Педагог щоденно декілька годин перебуває в центрі дитячої уваги і своєю поведінкою, особистістю формує стійке уявлення дитини про моральність, відносини між людьми, патріотизм.

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді зазначено, що важливі патріотичні якості у дітей молодшого шкільного віку постають крізь призму навчальних предметів початкової школи, зокрема рідної мови, літературного читання (через тексти), математики (через умову математичної задачі), природознавства (ознайомлення з традиціями, шанобливе ставлення до природи), трудового навчання (ознайомлення з традиційними народними ремеслами, виготовлення витинанок різних регіонів України, оздоблення різною технікою вишивки), музичного мистецтва (осягнення інтонаційної особливості музики українського народу), образотворчого мистецтва (формування культури почуттів). Важливе місце відведено навчальному предмету «Я досліджую світ», спрямованому на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання.

Також у методичних рекомендаціях щодо реалізації Концепції наголошується, що ефективності здійснення освітнього процесу в початковій школі сприяють: впровадження виховних проєктів «Рідний край, де ми живемо, Україною зовемо», «Я і моя родина», «Моя маленька Батьківщина»; проведення виховних годин, бесід за темами «Славетні українці», «Козацькому роду нема переводу», організація конкурсів малюнків, оберегів. Оскільки в молодшому шкільному віці домінує образне мислення, то, на думку сучасних науковців, важливими є такі форми діяльності: ситуаційно-рольові ігри, ігри-драматизації, ігри-мандрівки, колективне творче панно, моделювання, добродійні акції,

години милування тощо. Також запропоновано проводити виховні години у формі зустрічей з волонтерами, учасниками бойових дій і майстер-класів за участю дітей та батьків з виготовлення сувенірів для бійців української армії [6].

Нині Україна перебуває в стані війни. Тисячі солдатів щодня захищають своїми життями наші життя. Тому душа кожної дитини має відчувати те, що відбувається і усвідомлювати свою причетність до допомоги фронту. А найкращим подарунком солдатіві стане та річ, що зроблена з дитячою теплою, любов'ю та надією.

З урахуванням цієї концепції сучасними науковцями І. Бехом, К. Чорною [2] розроблено Програму українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, у змісті якої окреслено основні тенденції патріотичного виховання, а патріотизм трактовано як суспільну та індивідуальну цінність, важливий компонент структури особистості. У цьому документі зазначено, що патріотизм є «нагальною потребою і держави, якій необхідно, щоб усі діти стали національно свідомими громадянами – патріотами, здатними в недалекому майбутньому забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі, а в разі військової загрози – змогли відстояти її незалежність та суверенітет ... це активне і дієве почуття належності до своєї державно-територіальної Вітчизни, органічної включеності в її соціально-політичну структуру, відданості і любові до неї, готовності до самопожертви в ім'я її процвітання». Акцентовано й на тому, що бути патріотом – «значить духовно піднятися, усвідомити в Батьківщині безумовну цінність, яка дійсно і об'єктивно їй притаманна, приєднатись до неї розумом і почуттями» [2, с. 27].

Висвітлення у програмі змісту та основних тенденцій патріотичного виховання особистості маніфестує, що «у молодшому шкільному віці важливо формувати здатність дитини пізнавати себе як члена сім'ї, родини, дитячого угруповання; як учня, жителя міста чи села; виховувати у неї любов до рідного дому, школи, вулиці, своєї країни, її природи, рідного слова, побуту, традицій» [2, с. 33].

Молодший шкільний вік є «важливим етапом у формуванні в дитини ставлення до навчальної діяльності як відповідальної, суспільно значущої праці», оскільки «дитина оволодіває значним обсягом знань, умінь і навичок, збагачується досвід її соціальної поведінки, з'являються перші, відносно стійкі ціннісні орієнтації, відбувається розвиток вищих почуттів – моральних, інтелектуальних, естетичних» [5, с. 214].

Цей період, як стверджують науковці, є найбільш сензитивним періодом для виховання позитивних рис особистості, серед усього й патріотизму, оскільки у дитини створюється уявлення про Батьківщину – малу і велику. У цьому віці більшу роль починає відігравати інформація, а меншу – емоції: удосконалюється виокремлення найбільш значущої інформації, розвивається творче уявлення, на основі минулого життєвого досвіду і нового почутого, побаченого, відчутого створюються нові образи, що спричиняють розвиток і зміцнюють такі соціальні якості, як погляди, переконання, світогляд, певне ставлення до довкілля, людей, самого себе, формується уявлення між базовими поняттями патріотизму: «родина» – «домівка» – «місто» – «регіон» – «країна» [4, с. 4].

Із цією метою учителям початкової школи необхідно звернути увагу на створення доброзичливої довірливої атмосфери, врахування побажань та інтересів учня, змістовного спілкування з дорослими та ровесниками, реалізації кожної особистості в контексті гуманізації взаємин у системах «учитель-учень», «учень-учень».

Детально аналізуючи зміст Програми українського патріотичного виховання І. Бега та К. Чорної [2], насиченої різними аспектами патріотичного виховання, виділимо думку авторів щодо освітнього процесу, ефективність якого залежить від спрямованості виховного процесу, форм та методів його організації. Тому до *активних методів та форм* автори програм пропонують уналежним різноманітні акції на підтримку воїнів Об'єднаних Сил, сімей загиблих захисників Батьківщини, інвалідів, соціально-проектну діяльність, Інтернет-технології, ситуаційно-рольові ігри, соціограми, психологічні

тренінги, мозкові атаки, ігри-драматизації, створення проблемних ситуацій та ситуацій успіху.

Серед *засобів* радять звернути увагу на такі, як свято рідної мови, шевченківські свята, конкурси на кращу розповідь української народної казки, вечір українських загадок, прислів'їв, приказок, повір'їв, легенд, народних прикмет, екскурсій до музеїв тощо. Також акцентовано останнім часом на зростання впливу церкви на формування світоглядних орієнтацій особистості, що зумовлює потребу співпраці різних інститутів патріотичного виховання.

Провідну роль у формуванні патріотизму відіграють такі вербальні методи, як розповідь, бесіда, роз'яснення, повідомлення, диспут тощо. Діти люблять слухати розповіді, які учитель подає артистично, супроводить цікавим ілюстративним матеріалом, відеофільмами, музичними записами, доповнює зупинками з передбаченнями. Періодично під час розповіді педагог звертається із запитаннями до учнів, просить їх прокоментувати почуте, дати свою оцінку події тощо. Ефективність розповідей залежить і від місця їх проведення. Наприклад посилення впливу відбувається біля пам'ятника героям, у музеї, народній світлиці, доречно оформленій класній кімнаті чи актовій залі тощо. Роз'яснення певних понять, подій має проходити у вигляді діалогу чи полілогу, під час якого педагог ненав'язливо повідомляє учневі точку зору і деталізує свою позицію.

Важливу роль у формуванні патріотичних поглядів і почуттів учнів відіграють дискусії – як спонтанні, викликані суспільними подіями, повідомленнями ЗМІ, так і спеціально організовані, до яких слід ретельно підготуватися: визначити тему, підготувати запитання для обговорення, щоб учні опрацювали відповідні джерела, продумали свої виступи. У формуванні патріотичних поглядів і переконань школярів суттєвим є створення ситуацій, в яких виникає потреба у відстоюванні ними своєї думки, у процесі чого починає складатися власна думка, зміцнюється внутрішня позиція, з'являється здатність до утвердження власних адекватних переконань щодо свого народу, своєї держави та світової спільноти. У процесі виховної роботи з патріотичного

виховання учнів глибше усвідомлюють свою причетність до минулого, теперішнього і майбутнього Батьківщини, що дозволяє утверджувати у них почуття відповідальності за майбутнє своєї держави, за власну долю.

Щоб виховувалися високодуховні громадяни України, патріоти рідного краю, потрібно, щоб у школі панував дух добра, теплоти стосунків, поваги один до одного. Основне завдання вчителя допомогти дітям, поряд зі здобуванням знань, навчатися жити у цьому великому світі за законами добра, краси; вміти розрізняти «добро» і «зло», шанувати історичні пам'ятки краю, любити рідну культуру, мову; стати національно свідомими громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі. Говорячи про патріотичне виховання учнів, не можна не згадати досвід видатного вчителя О.А. Захаренка, який вважав, що «...патріотами не народжуються. Ними стають у процесі становлення особистості, в процесі виховання і впливу засобів масової інформації на кожну людину. Патріотичні почуття – це сплеск емоцій, які виникають у пориві спільної праці, щоб знайти вихід із безвиході, щоб захистити свою незалежність і волю. Патріотизм – це святе почуття, яке не піддається осміюванню, яке кличе на подвиг і навіть приводить до самопожертви в ім'я Батьківщини, в ім'я дітей, яким належить майбуття, в ім'я людини. Патріотичні почуття не притаманні тим, хто не любить свою країну, хто не живе її турботами, а дбає лише про власну кишеню. Не властива їм національна гордість – сестра реального патріотизму» [3, с.78-79]. Великий педагог цим твердженням доводить, що патріотизмі патріотичне виховання – явища конкретно історичні. Для кожної епохи характерне як своє бачення сутності цих феноменів, так і пошук шляхів і методів їх реалізації.

Метою формування і розвитку патріотичних якостей громадян України повинно стати поетапне досягнення такого духовного і культурного рівня стану українського суспільства, яке забезпечить повне виконання всіх завдань військового захисту Батьківщини. Головним завданням для досягнення указаної мети повинно стати створення і розвиток системи формування військово-патріотичних якостей (військово-патріотичного виховання). У практичному

руслі це означає відродження системи патріотичного виховання зі всіма її компонентами: історико-патріотичне, героїко-патріотичне та військово-патріотичне. У суспільстві вони вирішують головне завдання: підготовка підростаючого покоління до життя, праці, служби у Збройних Силах України. Щоправда, кожний з компонентів вирішує специфічні завдання: історико-патріотичне – виховання гордості за свій народ, наслідування його трудових і культурних традицій, формування поваги до законності і Конституції, дітей до батьків, громадян до Батьківщини; героїко-патріотичне – формування готовності до подвигу в ім'я Батьківщини, маючи на увазі подвиг миттєвості, пориву, та подвиг повсякденного труда; військово-патріотичне – підготовка до військової служби, наслідування традиціям Збройних Сил України [7].

Зусилля педагогів мають бути спрямовані на виховання учнів у душі патріотичного обов'язку, готовності до військової служби та захисту України, повазі до чинного законодавства та засад демократичної, правової держави. Необхідною умовою підвищення ефективності патріотичного виховання учнів є залучення їх до підготовки та проведення позакласних виховних заходів, спрямованих на формування патріотичних якостей, самоосвіту у самовиховання. Важливе місце у патріотичному вихованні займає участь учнів у масових заходах патріотичного змісту. Важливість значення масових заходів у тому, що вони охоплюють переважну більшість учнів, мають емоційний вплив.

Слід зазначити, що у закладах вищої освіти має бути передбачена система підготовки майбутніх педагогів до реалізації завдань саме патріотичного, зокрема, військово-патріотичного, виховання молодших школярів. Здійснюватися така підготовка може як під час навчальної роботи, так і у ході позааудиторної або виховної роботи через низку виховних заходів до знаменних державних дат.

Цілком зрозуміло, що яким буде майбутнє нашої держави у великій мірі залежить від нас та прийдешніх поколінь. Тому, одним із першочергових завдань, які стоять перед загальноосвітньою школою і закладом вищої освіти –

це формування в учнів та студентів почуття патріотизму та національно-патріотичної свідомості як найважливішої духовно-моральної й громадянської цінності.

Література:

1. Бех І. Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29 с.
2. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Гірська школа Українських Карпат*. 2015. № 12-13. С. 26-37.
3. Важкова О. Цикл уроків з природознавства. *Початкова освіта*. 2014. № 14.
4. Долецька С. В. Патріотичне виховання молодших школярів у процесі краєзнавчої роботи: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Східноукр. нац. ун-т імені В. Даля. Луганськ, 2011. 20 с.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
6. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах : наказ МОН № 641 від 16.06.15 року. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/.
7. Реалізація концепції національно-патріотичного виховання. URL: <https://vseosvita.ua/library/realizacia-koncepcii-nacionalno-patrioticnogo-vihovanna-2906.html>
8. Сухомлинська О. Патріотизм як цінність : погляд на історію і сьогодення. *Шлях освіти*. 2010. № 2. С. 10-14.
9. Яроцький Л. В. Роль традицій у патріотичному вихованні молоді. *Україна: минуле, сучасне, майбутнє: До 10-річчя незалежності України*. Житомир, 2001. С. 109-115.

Білявська Тетяна,
*доктор філософії в галузі гуманітарних наук,
доцент кафедри початкової освіти
факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ (ЛЕКСИЧНИЙ РІВЕНЬ)

Очевидним є той факт, що у професійній діяльності саме вчитель виступає активним суб'єктом спілкування. Він повинен надавати та отримувати інформацію від учнів, колег та батьків, уміти налагоджувати контакти з ними. Відтак важливою складовою професійної компетентності вчителя є комунікативна, а одним із першочергових завдань вищої школи є її якісне та системне формування.

Варто зазначити, що в науковому обігу маємо значну кількість розвідок, які висвітлюють питання підготовки майбутнього вчителя до комунікативної діяльності. Зокрема, проблему педагогічної взаємодії досліджували І. Бех, А. Бойко, А. Бодальов, С. Гончаренко, В. Кан-Калик, В. Сухомлинський, О. Федій та ін.; поняття педагогічної комунікації висвітлили Н. Бутенко, О. Жирун, М. Заброцький, С. Левченко та ін.; структуру комунікативної компетентності майбутнього вчителя зазначили Н. Бібік, Н. Волкова, Ю. Вторнікова, С. Петрушин, О. Савченко та ін.; формування комунікативної культури майбутніх учителів початкової школи вивчали Є. Овсяннікова, Т. Федоренко.

Таким чином, аналіз наукової літератури доводить, що наразі спостерігаємо посилення уваги в колі науковців до проблеми професійної підготовки вчителя, зокрема її комунікативної складової. У цьому контексті вкрай важливою видається проблема формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи саме на лексичному

рівні. Адже відомо, що серед найпоширеніших анормативів як на рівні усного мовлення, так і на рівні писемного є лексичні помилки.

Численні наукові дослідження стверджують, що рівень сучасної мовної підготовки студентів не відповідає вимогам, які ставить перед нами суспільство. У мовленні студентів, зокрема нефілологічних спеціальностей, спостерігаємо численні порушення лексичних норм української мови. Серед найбільш поширених варто висвітлити наступні.

Вживання слова в у невластивому йому значенні. Це означає, що обидва слова нормативні, однак варто розмежовувати значення цих слів і вживати у відповідному контексті. Здебільшого студенти плутають такі пари слів: вірно (кохаємо) – правильно (розв'язуємо завдання); відносини (здебільшого економічні, суспільні, виробничі) – відношення (у математиці, філософії тощо) – стосунки (особисті, між людьми); останній (останній у черзі) – решта (те, що залишилося, наприклад: решту пунктів – викреслити); фарба (конкретна, спеціально виготовлена речовина) – барва (варто вживати в таких словосполученнях: барви слова, барви музики, барви осені).

Плеоназм – це повтор слів, семантика яких частково або цілком збігається у межах словосполучення, речення. Наприклад, спостерігаємо в мовленні студентів такі випадки слововживання, яке не відповідає лексичним нормам української літературної мови: моя автобіографія (норма: автобіографія), вільна вакансія (або вільне місце, або вакансія), основний лейтмотив (норма: основна думка або лейтмотив), перший дебют (норма: дебют або перший виступ), преїскурант цін (норма: преїскурант), у квітні місяці (норма: у квітні), проливна злива (норма: злива), об'єднатися воєдино (норма: об'єднатися), вишуканий делікатес (норма: делікатес), адреса місця мешкання (норма: адреса або місце мешкання), вперше познайомитися (норма: познайомитися).

Калькування слів. Калькування як мовне явище викликає численні дискусії серед мовознавців. Наразі не маємо однозначної думки щодо цього питання. На думку певної групи лінгвістів, калька є позитивним надбанням, адже за допомогою таких запозичень збагачується лексичний рівень мови. Інші

ж вчені наголошують на тому, що таке явище становить загрозу для розвитку мовної системи загалом. Відомо, що калькування – це один із шляхів поповнення словникового запасу мови, зокрема копіювання іншомовного слова за допомогою свого, незапозиченого матеріалу.

Варто наголосити, що саме цим кальки відрізняються від запозичень. Не викликає заперечень, що переважна більшість таких мовних явищ утворюється в українській мові під впливом російської. Тут необхідно пояснити студентам, що калькування доречно лише тоді, коли в рідній мові немає відповідника на позначення того чи іншого значення слова або коли калька сприяє запобіганню тавтології і лаконізує мовлення. Однак існує достатня кількість калькованих слів та словосполучень, які не відповідають сучасним лексичним нормам української мови, зокрема: слідуєчий (калька) – наступний (норма), приймати участь (калька) – брати участь (норма), керуючий (калька) – керівник (норма), учбовий (калька) – навчальний (норма). Такого типу слова та словосполучення вживають студенти здебільшого нефілологічних спеціальностей.

Таким чином, вивчення й аналіз діяльності майбутніх учителів початкової школи дозволяє стверджувати, що сформованість комунікативної, особливо на рівні лексики, є невисоким. Це передусім створює протиріччя між новими вимогами до педагогічної праці та фаховим рівнем випускників вищої педагогічної школи, між потребою майбутніх фахівців у подальшому професійному розвитку та можливостями традиційної системи навчання. У цьому контексті важливим видається питання перегляду та реформування сучасної системи мовної освіти, особливо на нефілологічних спеціальностях.

Література:

1. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. №1 (4). С. 27-33.
2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник, 3-те видання. Київ: ВЦ «Акдемія», 2008. 464 с.
3. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: навч. посіб. Київ: ВЦ «Акдемія», 2007. 360 с.
4. Пентелюк М. Мовленнєві помилки та принципи їх класифікації. *УМЛШ*. 2003. № 5. С. 26–29.

Дрозд Олена,
*доктор філософії у галузі освіти, старший викладач
факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

Серед актуальних завдань реформування вітчизняної системи освіти громадянське виховання посідає одну з ключових позицій. Головною метою громадянського виховання є формування свідомого громадянина, патріота, фахівця – людини, яка наділена світоглядом і способом мислення, почуттями і вчинками, спрямованими на саморозвиток та розвиток демократичного громадянського суспільства, як у світовому, глобальному вимірі, так і в Україні.

Саме тому формування громадянської компетентності, як позитивного результату громадянського виховання, має починатися ще з дитячих років, із родинних патріотичних установок і вчинків, далі – у шкільному освітньому просторі культивується громадянська позиція майбутнього громадянина. Відтак, освітній процес потребує суттєвого змістового й організаційного оновлення, коли визнання громадянських цінностей відбуватиметься не примусово, а внаслідок особистої прихильності людини до них.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що «реалізація мети повної загальної середньої освіти забезпечує формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для її успішної життєдіяльності» [2].

Компетентності – це динамічна комбінація знань, умінь, цінностей та ставлень на їхній основі, які визначають здатність особистості успішно розв'язувати життєві проблеми, провадити професійну і подальшу навчальну діяльність. Перелік компетентностей Нової української школи ґрунтується на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування

ключових компетентностей ціложиттєвої освіти» (18.12.2006 р.), але не обмежується ними [4, с. 12].

Ми глибоко переконані, що на освіту покладається завдання, пов'язане з формуванням громадянської компетентності особистості, розвитку в неї таких якостей, як соціальна активність, відповідальність, повага до прав людини, до інших культур, підготовка молоді до ролі громадян відкритого демократичного суспільства. По суті, йдеться про громадянську компетентність учнів як цілісне інтегроване утворення в сукупності здатностей особистості, необхідних для її успішної самореалізації та соціальної взаємодії в демократичному суспільстві.

Таким чином, громадянська компетентність може бути розглянута як одна з ключових компетентностей людини. Під громадянською компетентністю розуміють здатність людини активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства.

Сутність та умови формування громадянської компетентності особистості досліджували такі відомі науковці, як А. Маркова, В. Столін, О. Овчарук, О. Пометун, Є. Мединський, Ю. Підлісна, В. Степаненко та інші. Проблема формування громадянської зрілості висвітлена в працях Т. Абрамян, О. Волжиної, О. Газмана, Г. Гревцевої, Ж. Завадської, Т. Мироненко, В. Радула, В. Сеніна, О. Сухомлинської, Р. Хмелюк.

Нам імпонує думка О. Кучер, яка аналізує громадянську компетентність у широкому сенсі як функцію громадянського суспільства, що створює ґрунт для ефективної громадянської діяльності особи, соціальних груп і всього суспільства, та у вузькому – як параметр діяльності особи, соціалізованої під впливом громадянських знань, навичок та вмінь, що передбачає наявність громадянських цінностей і якостей, дотримання правил поведінки та відповідальність як соціальну якість людини [3, с. 40-41].

У свою чергу академік І. Бех, даючи всебічну характеристику громадянину як патріоту своєї держави, серед найважливіших громадянських якостей називає такі: громадянська свідомість, почуття громадянської гідності,

почуття громадянської відповідальності та обов'язку, громадянська мужність, прихильність до державних інтересів, готовність захищати Батьківщину, правосвідомість, громадянська активність, повага до національних традицій, державний оптимізм [1, с. 4-5].

Як відомо, особливістю завдань громадянської освіти в початковій школі є створення умов для формування елементарних знань про державу, закони, права і відповідальність людини і громадянина, основні моральні цінності і норми поведінки. На цьому ступені розвиваються комунікативні уміння дитини, що дозволяють їй інтегруватися в оточення, в класний і шкільний колектив, сім'ю а через нього суспільство, насамперед уміння спілкуватись і розв'язувати конфліктні ситуації через діалог. Закладаються на цьому ступені й основи ціннісних орієнтацій свідомого громадянина.

Якщо поглянути на справу ширше, то можна констатувати, що на жаль, педагоги початкової ланки освіти не часто використовують сучасні різноманітні форми, методи під час формування громадянськості молодших школярів, застосовуючи в основному виховну дію слова, що не має вагомого впливу на емоційну, почуттєву та мотиваційну сферу здобувачів початкової освіти. Саме тому ми пропонуємо формувати громадянську компетентність молодших школярів засобами українського фольклору.

Звідси випливає, що ще в першому класі кожен учень має знати по кілька давньоукраїнських міфів, казок, легенд, прислів'їв і приказок, пісень, віршів про родинне життя, його цінності, рідний край, природу, свій народ. У початкових класах педагоги цілеспрямовано формують основи системи знань про Україну, героїчні подвиги предків. Учні збагачуються духовними цінностями, закарбованими в кращих творах фольклору. Діти добре знають доступні їхньому віку українські пісні, казки, легенди, колядки, щедрівки, народні ігри тощо. У процесі громадянського виховання особливе значення приділяється педагогами пізнанню дітьми важливих епізодів із історії рідного народу, з життя і боротьби з ворогами видатних синів Вітчизни – богатирів, витязів, і славних воїнів-козаків. Усе це допомагає вчителю вводити дитину в коло духовного життя нації. Герої

казок, пісень, дум та інших народних творів пробуджують у свідомості молодших школярів глибокі і добрі почуття, викликають гордість за героїчне минуле, надихають на корисні справи, гуманне ставлення до інших людей.

Література:

1. Бех І. Д. Психолого-педагогічні умови виховання у молоді громадянськості. *Громадянське виховання молоді в умовах трансформації суспільства* : зб. наук. ст. Черкаси, 1998.

2. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Кучер О. А. Формування громадянської компетентності учнів профільних класів засобами варіативних суспільствознавчих предметів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (історія та суспільствознавчі дисципліни)». К., 2014. 252 с.

4. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

5. Пометун О.І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. Січ. С. 65-69.

Січко Ірина,

*доктор філософії у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти
факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

У моделі освіти ХХІ століття знання про навколишнє середовище, переконання про гармонійне співіснування людини і природи виступають фундаментальними основами формування особистості. Визнання екологічних проблем як глобальних, визначає необхідність комплексного спрямування освіти на формування екологічної культури майбутніх фахівців початкової освіти як однієї з найвищих цінностей. Формування компетентностей в галузі природничих наук, екологічної та інших ключових компетентностей шляхом

опанування знань, умінь і способів діяльності, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою, формування основи наукового світогляду і критичного мислення, становлення відповідальної, безпечної і природоохоронної поведінки здобувачів освіти у навколишньому світі на основі усвідомлення принципів сталого розвитку.

Новий зміст освіти, заснований на формуванні необхідних для успішної самореалізації в суспільстві особистості, передбачає формування ключових компетентностей у здобувачів початкової освіти у світлі вимог Нової української школи, зокрема екологічної компетентності.

Екологічна компетентність передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства [1].

Згідно Концепції екологічного виховання здобувач початкової освіти має вирішувати цілу низку освітніх завдань, серед яких:

- відкриття світу природи, набуття досвіду її дослідження, відшукування відповіді на запитання, спостереження за навколишнім світом, експериментування та створення навчальних моделей, виявлення допитливості та отримання радості від пізнання природи;

- опрацювання та систематизація інформації природничого змісту, отриманої з доступних джерел, та представлення її у різних формах;

- усвідомлення розмаїття природи, взаємозв'язків її об'єктів та явищ, пояснення ролі природничих наук в житті людини, відповідальна поведінка у навколишньому світі;

- критичне оцінювання фактів, поєднання нового досвіду з набутим раніше і творче його використання для розв'язування проблем природничого характеру [2].

Екологічна культура є одним із критеріїв готовності майбутнього фахівця початкової освіти, зокрема до еколого-природничої роботи в школі. Її формування проходить через:

- набуття екологічних знань;
- формування екологічного мислення, світогляду;
- реалізацію принципів етичної поведінки в природі;
- розвиток умінь для проведення екскурсій, експедицій, подорожей;
- вироблення активної природоохоронної позиції.

Основою екологічної культури є екологічні знання, які за рівнем узагальнення поділяються на локальні, тематичні, предметні та філософські.

Локальні знання вводяться на основі узагальнення окремих фактів і понять під час викладання дисциплін природничого циклу. До таких дисциплін відносяться екологія, природознавство, землезнавство та краєзнавство та ін.

Тематичні знання формуються на основі узагальнення локальних знань у процесі вивчення окремих розділів і тем дисциплін еколого-природничого циклу. Саме такі знання є основою формування екологічної культури майбутніх фахівців початкової освіти.

Узагальнення екологічних знань навчальних предметів формує природничу картину світу.

Філософське обґрунтування предметних знань визначає філософські знання, що є наскрізними для кількох навчальних предметів природничого спрямування, що передбачає неперервність процесу формування екологічної культури майбутніх фахівців початкової освіти.

Однією з важливих умов підвищення ефективності процесу формування екологічної культури студентів є тісний взаємозв'язок лекційної, семінарської і позааудиторної форм навчання. Засвоєння нових для студентів екологічних знань або їх формування проходять через усю послідовність названих організаційних форм.

Екологічні знання, оперативна екологічна інформація, яка надається студентам під час лекцій, практичних занять у процесі вивчення дисциплін еколого-природничого циклу, польова практика з природознавства та екології вже сама по собі має величезний виховний потенціал. Вони змушують замислюватися, надихають до переоцінки традиційних світоглядних та

психологічних установок відносно багатьох аспектів життєдіяльності людської особистості.

Для реалізації технології формування екологічної культури майбутніх фахівців початкової освіти необхідне поєднання форм і методів у освітньому середовищі ЗВО. Упровадження цієї технології вимагає постановки чіткої мети і визначення шляхів її досягнення, тобто управління процесом формування екологічної культури студентів.

Вивчення екологічних проблем та підбір екологічного матеріалу майбутніми фахівцями початкової освіти дисциплін природничого циклу будується на системному підході, який визначає систему знань, тобто екологічний матеріал, що базується на оптимальній кількості наукових фактів і дає можливість у межах програм цих дисциплін підготувати спеціаліста, достатньо знайомого з основними положеннями і законами екології як науки, специфікою її досліджень; сприяє вихованню творчо мислячого дослідника, здатного до природоохоронної діяльності.

Але майбутньому спеціалісту треба не тільки дати суму знань про природу, але й сформувати активну громадянську екологічну позицію, екологічний стиль мислення, пробудити почуття особистої причетності до вирішення проблем охорони навколишнього середовища [4].

Організаційною формою, спрямованою на формування умінь і навичок в професійній діяльності, є польова практика з екології та природознавства. Під час проходження практики студенти мають можливість оцінити їх вплив на навколишнє середовище.

Одним із засобів ефективної екологічної підготовки майбутніх фахівців початкової освіти виступає проектно-дослідницька діяльність. Захист екологічних проектів дозволяє формувати нестандартний підхід до вирішення актуальних проблем охорони довкілля.

Узгоджене поєднання у навчально-виховному процесі специфічних організаційно-педагогічних форм, методів і засобів забезпечує умови для ефективного формування екологічних знань, поглядів, переконань з проблеми

взаємодії людини й природи, формування ціннісних орієнтирів свідомого, активного і головне, відповідального ставлення до проблем довкілля та їх розв'язання.

Формування екологічної культури студентів досягається шляхом: 1) наповнення освітнього процесу екологічним змістом; 2) поєднання аудиторних організаційних форм та інноваційних, зокрема й інтерактивних методів формування екологічної культури студентів; 3) упровадження у позааудиторну роботу специфічних форм та засобів (прибирання території, висаджування квітів, робота з озеленення території, проведення конкурсів стінних газет екологічної тематики тощо).

Доцільно застосувати для вдосконалення процесу формування екологічної культури під час аудиторних форм роботи інноваційні методи: проблемний метод читання лекцій; посилення дослідницької спрямованості самостійної роботи студентів; дискусійне обговорення екологічних проблем під час семінарів, ділові і рольові ігри, метод проектів, кейс-метод, метод аналізу конкретних екологічних ситуацій, а також ефективні види контролю та оцінки якості знань, які спонукають студента до пошуку додаткової наукової та спеціальної інформації у їх практичному використанні.

Упроваджуються специфічні форми позааудиторної роботи, які мають міждисциплінарне навантаження та урізноманітнюють навчально-польові практики. До них належать експедиції, походи (маршрути), екскурсії, екостежини, спецпроекти: конкурси на природоохоронну тематику, екологічний моніторинг у навчально-виховному процесі. Ці форми забезпечують необмежені, у порівнянні з іншими, можливості для організації навчально-пізнавальної, дослідницької діяльності та конкретної природоохоронної роботи.

Отже, узгоджене поєднання у навчально-виховному процесі специфічних організаційно-педагогічних форм, методів і засобів забезпечує умови для ефективного формування екологічних знань, поглядів, переконань з проблеми взаємодії людини й природи, формування ціннісних орієнтирів свідомого,

активного і головне, відповідального ставлення до проблем довкілля та їх розв'язання. Таким чином забезпечуються умови ефективного формування екологічної культури майбутніх фахівців початкової освіти у світлі вимог Нової української школи.

Література:

1. «Державний стандарт початкової освіти». URL: [http:// nus.org.ua](http://nus.org.ua).
2. Концепція екологічної освіти України. *Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України*. № 7, квітень, 2002 р.
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. URL: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.
4. Бальоха А. С. Природознавча компетентність як складова професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі*: [матеріали III Міжнародного конгресу]. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 138-139.

Тимченко Алла,

доктор філософії у галузі освіти, старший викладач кафедри початкової освіти факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку української системи освіти характеризується її реформуванням із метою інтеграції до світової спільноти. Основні засади реформи шкільної освіти викладено в Концепції Нової української школи, де однією із ключових компетентностей визначено інформаційно-комунікаційну, що передбачає опанування основами цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих

ситуаціях. Саме тому для викладання основ інформатики у початковій школі потрібен учитель, який сам у достатній мірі має сформовані компетентності в галузі інформаційно-комунікаційних технологій та навчить здобувачів початкової освіти працювати з комп'ютером, сформує основи інформаційної та комп'ютерної етики.

Суттєвий інтерес для проведеного дослідження становлять праці К. Авраменко, Т. Байбари, Н. Бібік, О. Біди, В. Бондаря, М. Вашуленка, М. Гриньової, П. Гусака, С. Дорошенка, О. Кучерявого, Л. Петухової, Н. Побірченко, О. Савченко та ін., у яких розкриваються концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти. Активно досліджуються в останні роки можливості використання інформаційних технологій у навчальному процесі (В. Андрущенко, Г. Балл, Н. Балик, В. Биков, І. Булах, Ю. Валькман, Р. Гуревич, А. Гуржій, А. Єршов, М. Жалдак, Ю. Жук, Ю. Машбиць, В. Монахов, О. Співаковський, М. Угринович та ін.).

До структурних блоків моделі підготовки майбутніх учителів початкової освіти до формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти відносимо: цільовий (відображення мети, завдань підготовки), методологічний (принципи, підходи як концептуальна основа підготовки), змістово-діяльнісний (зміст, форми, методи, що реалізувались на певних етапах підготовки), результативний (компоненти, критерії, показники, рівні та результат).

Цільовий блок визначається суперечностями, що мають місце в сучасній педагогічній теорії та практиці (потребами суспільства у висококваліфікованих фахівцях початкової освіти та реальними знаннями, уміннями випускників до організації інформатичної діяльності здобувачів початкової освіти; зростаючими вимогами сучасної школи до рівня підготовки майбутніх учителів початкової освіти до формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти та дискретністю забезпечення готовності вчителя в умовах вищих педагогічних закладів; необхідністю формування у майбутніх учителів інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової

освіти та недосконалістю змісту, форм, методів їх підготовки до означеного виду діяльності), метою та завданнями підготовки майбутніх учителів до формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти.

Мету підготовки майбутніх учителів початкової освіти убачаємо у формуванні фахівця початкової освіти, здатного до формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти.

Конкретизуючи мету означеної підготовки, ми виділили такі завдання: формування внутрішньої позитивної мотивації до формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти; повідомлення сукупності знань і вироблення умінь щодо формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти; вироблення навичок формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти у професійній діяльності, аналізу й самоаналізу її результатів.

Таким чином, цільовий блок охоплює мету та завдання підготовки майбутніх учителів до формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти та служить підґрунтям для відбору змісту підготовки фахівців початкової освіти, вибору ефективних форм, методів, прийомів та засобів зазначеної підготовки.

Методологічний блок включає концептуальну основу нашого дослідження, яку становлять такі методологічні підходи, як: системний, особистісно орієнтований, компетентнісний, інтегративний, діяльнісний. Вони так само як і мета, впливають на всі інші складові моделі.

Навчальна діяльність майбутнього вчителя початкових класів є елементом загальної системи його професійної підготовки до формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти, тому ми ввели до методології нашого дослідження *системний підхід* як один з провідних [3].

Зміст підготовки реалізувався через наступні види діяльності: підбір завдань та методів формування позитивної мотивації студентів до означеного

виду діяльності під час виконання навчально-практичних завдань; впровадження завдань для самостійної роботи на заняттях з дисципліни «Інформатика та сучасні інформаційні технології з методикою навчання» циклу та фахових методик, що мають об'єктивні можливості для підготовки студентів до формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти; оновлення та розширення змісту навчальної програми дисципліни «Інформатика та сучасні інформаційні технології з методикою навчання» через застосування міжпредметних зв'язків; максимальну наближеність теоретичного змісту дисципліни до проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти; активізацію самостійного пошуку студентів; розробка завдань для спостереження, в умовах педагогічної практики, що стосуються формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти; формування рефлексивного ставлення студентів до аналізу та корекції власної професійної діяльності; забезпечення навчального процесу спеціально розробленим навчально-методичним комплексом.

У контексті нашого дослідження до основних *форм* організації навчального процесу у закладі вищої освіти ми віднесли навчальні заняття (лекції, семінарські, практичні та лабораторні заняття), виконання індивідуальних завдань, самостійну роботу студентів, науково-дослідну роботу, практичну підготовку, моделювання конспектів уроків, консультації. Називатимемо їх *традиційними*: проблемна лекція, інтерактивна лекція, лекція-діалог, лекція-візуалізація, лекція-обговорення за допомогою мультимедіа, лекція-практикум та ін.

Серед *інноваційних форм* підготовки майбутніх учителів початкової школи щодо формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти ми виділяємо наступні: проблемна, інтерактивна лекція, лекція-практикум, лекція-візуалізація, лекція-дискусія, інтегровані практичні заняття з набуття студентами досвіду конструктивної діяльності, практичні

заняття-театралізація, майстер-клас, засідання творчих груп, рольові, ділові ігри та ін.

Вибір форм навчання впливає на вибір його методів. Беручи до уваги процес підготовки майбутніх учителів початкової освіти до формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти, методи навчання ми розподілили на дві групи – традиційні, які широко використовують у вищій школі, та інноваційні, які останнім часом активно розробляються науковцями і користуються популярністю серед студентів, оскільки дають змогу урізноманітнити процес навчання, зробити його більш цікавим і приємним, відійти від шаблонів, внести «творчий початок» у заняття.

У нашому дослідженні також було використано інтерактивні методи навчання. Серед інтерактивних методів ми виділяємо метод дискусії, метод проектування, метод «Мозкового штурму», «Асоціативний кущ», робота в малих групах і парах, креативні методи тощо.

Окрім цього, ми виділили групу *інноваційних методів*, які є необхідними при підготовці майбутніх учителів початкової освіти до формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти: метод проектів, інструктаж, ігрове моделювання творчих завдань з акцентом на формування інформаційно-комунікаційної компетентності, метод ігрової інсценізації навчальних ситуацій, проекти-презентації авторських розробок.

Отже, в результаті нашого дослідження з'ясовано, що підготовка майбутніх учителів початкової освіти до формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів початкової освіти» є складовою професійно-педагогічної та фахової підготовки і передбачає усвідомлення мотивів, потреб, оволодіння знаннями, уміннями та досвідом, розвиток професійно значущих та особистісних якостей, активізацію творчої ініціативи майбутнім учителем, які в сукупності створюють можливість для успішного формування інформаційно-комунікаційної компетентності у здобувачів початкової освіти. Результат – готовність майбутніх учителів до формування інформаційно-комунікаційної компетентності у здобувачів початкової освіти.

Література:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К., 1997. 376 с.
2. Жаладак М. І. Проблеми інформатизації навчального процесу в школі і в вузі. *Сучасні інформаційні технології в навчальному процесі* : зб. наук. праць. К.: КДПІ, 1991. С. 3-16.
3. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: технологічна складова: монографія. Донецьк, 2009. 375 с.
4. Макаренко Л. Л. Комп'ютерна грамотність: теорія і практика: монографія. К.: Освіта України, 2008. 244 с.

Якименко Світлана,

доктор філософії в галузі освіти, професор, завідувач кафедри початкової освіти факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ПІЗНАВАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ЯК МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Щоб розкрити суттєві особливості пізнання, зрозуміти його, як процес активного відображення дійсності, слід, перш за все, дослідити його зв'язок з практикою, практичною діяльністю людей. Зв'язки пізнання з практикою різноманітні. Перш за все, практика виступає як основа пізнання, його джерело.

Практична діяльність людей, її потреби вимагають шукати шляхи і засоби розв'язання тих завдань, які виникають у ході її розвитку та вдосконалення. По мірі розширення і поглиблення практичної взаємодії з природою, створення більш досконалих засобів її вивчення дослідники можуть повніше пізнати світ, перейти від вивчення одних об'єктів до інших.

Щоб зрозуміти сутність пізнавальної активності, треба вияснити, що відрізняє пізнавальну діяльність від діяльності практичної. Будучи видом діяльності, пізнання є практичним. Це означає, що будь-який пізнавальний акт орієнтується на той чи інший об'єкт, певним чином зазначають з ним.

У чуттєвому пізнанні виділяють три види чуттєвих образів – відчуття, сприймання, уявлення.

Відчуття відтворюють окремі сторони предметів, які відображаються.

Уявлення включає в себе не окремі властивості і ознаки предмета, який відображається, а їх сукупність тим самим створює цілісний образ предмета. У відчуттях і сприйманні наочно фіксуються зовнішні властивості і ознаки предмета, який відображається. На основі відчуттів і сприймання у людини можуть виникнути чуттєві образи таких предметів, які в ту мить не є об'єктами безпосереднього сприймання – уявлення.

Психологи зазначають, що у молодшому шкільному віці сприймання носить конкретний характер: при наявності одночасної дії конкретного та абстрактного змісту, конкретний зміст для них, як правило, виявляється більш значимим. Зазначено й іншу особливість сприймання – мала диференційованість (недостатньо точно диференціюються схожі об'єкти).

Щоб пізнати дійсність, слід йти до абстрактного мислення, яке являє собою більш високий рівень пізнання.

У процес пізнання включаються уява і фантазія. Вчені-психологи З. Фрейд, К. Хорні, К. Роджерс зазначили, що інтерес – вроджений або генетично заданий збудник біологічного характеру. Його джерелом є якийсь стимул з навколишнього середовища. Стимул асоціюється із заохоченням.

Основою об'єктивного розуміння сутності інтересу психологами були наукові відкриття в галузі фізіології, нейрофізіології. Розглядаючи сутність і походження інтересу, дослідники спиралися на вчення І. Павлова, А. Ухтомського, А. Іванова-Смоленського про рефлекторну природу психіки. За Павловим, інтерес – «орієнтувальний-дослідницький» рефлекс, який проявляється у вигляді цікавості; за словами І. Павлова цей рефлекс, «що таке», «йде далеко, обертаючись у вигляді тієї допитливості, яка створює науку, що дає та забезпечує нам високий орієнтир у навколишньому світі».

Вияв інтересу пояснюється наявністю ділянок кори, що мають оптимальний ступінь збудження (принцип домінанти А. Ухтомського: «Під назвою «домінанти» розуміють більш чи менш стійкий осередок підвищеної

збуджуваності...»), що зумовлює виникнення сильних емоцій, які характеризують інтерес.

А. Анохін, Л. Воронін, П. Сімонов трактують психофізіологічну природу інтересу таким чином: у відповідь на зовнішній подразник або певний стимул у корі головного мозку оживають сліди минулих знань, і раніше ніж завершиться його рефлекторна дія, у людини виникає попереджувальне уявлення про його зміст і способи здійснення. І лише потім відбувається сама дія.

У загальній психології інтерес характеризується як «прагнення», «переживання», «увага», «становлення», «спрямованість» та інші – усього понад 50 визначень.

Н. Морозова, виділяючи інтерес з-поміж інших психологічних утворень, близьких до інтересу (любов, повага, захоплення), вказує на ознаки, які, на її думку, властиві тільки інтересу: пізнавальне ставлення, забарвлене інтелектуальними емоціями, мотив, який йде від самої діяльності.

Л. Божович визначає інтерес як потребу в знаннях, яка орієнтує людину і дійсності й виражається в особливому емоційному стані.

С. Ананьїн зазначав, що можна практикувати інтерес як окреме психічне явище. Він є сплав пізнавальних, емоційних, вольових компонентів.

Віддає перевагу емоційному компоненту і сучасний американський психолог К. Ізрард. Він розглядає інтерес як форму афекту, одну з фундаментальних емоцій.

Важливою ознакою пізнавального процесу вважають: не накопичення інформації в процесі діяльності особистості, а в активній дії суб'єкта в її переробці. Тому й ініціативність пошуків, самостійність у здобутті знань є найхарактернішими проявами пізнавального інтересу. Визначено якісні особливості становлення інтересу: від елементарного, безпосереднього інтересу до нових фактів і цікавих явищ він переростає в інтерес до пізнання суттєвих властивостей предметів і явищ, до встановлення причинно-наслідкових зв'язків, закономірностей.

Почуття впевненості у правильності ідеї, в істинності того, що пізнала людина, є підтримкою для неї у хвилини боротьби за втілення в життя переконань, до яких дійшла людина шляхом активної пізнавальної діяльності. У психології ще в 20-30 рр. ХХ століття проблема вікового психологічного розвитку розглядалась у тісному зв'язку зі змістом та методами навчання.

У результаті досліджень встановлено, що важливою умовою розширення дитячого мислення є деяке ускладнення змісту шкільної освіти та відповідна зміна методів викладання навчального матеріалу.

Будь-який прояв життєдіяльності людини залежить від того соціального середовища, в якому ця життєдіяльність здійснюється. Вміння пізнати світ не притаманне людині від народження, вродженою є лише здібність до пізнання. Наявність при цьому соціального середовища є тією умовою, яка визначає, чи перетворюється ця потенційна можливість в реальну дійсність. Діти набувають «людські» риси, лише спілкуючись з оточуючими людьми. Люди серед яких живе дитина, вводять її в соціальне середовище, готуючи до життя.

Література:

1. Освітня програма початкової освіти «Світ, в якому я живу» / упоряд. Якименко С. І. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2018. 100 с.
2. Слободчиков В. И. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.abitu.ru/researcher/methodics/nauka/a_1_xizkd.html – Назва з екрана.
3. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. М.: Смысл, 2001. 365 с.
4. Якименко С. І. Інтегрована особистісно-орієнтована технологія – продуктивна технологія наступності дошкільної та початкової освіти : навчально-методичний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2016. 302 с.
5. Якименко С. І. Формування світогляду у старших дошкільників та молодших школярів в освітньо-інтегрованому середовищі : теорія і практика : монографія. К. : Видавничий Дім «Слово», 2017. 640 с.

СЕКЦІЯ 2.

НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ЛАНКАМИ ОСВІТИ

Керівник секції:

Якименко Світлана Іванівна – доктор філософії в галузі освіти, професор, завідувач кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Секретар секції:

Назаренко Яна Вадимівна – студентка 648 групи факультету дошкільної та початкової освіти.

Курчатова Анжеліка,
*доктор філософії у галузі освіти, старший викладач кафедри дошкільної освіти
факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕСПЕЧЕННЯ ЗДО ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Сьогодні проблема готовності дитини до навчання в школі в нових сучасних умовах посідає одне з важливих місць у зв'язку з переходом на нову систему навчання. Заклад дошкільної освіти та початкова школа є ланками єдиної системи освіти в Україні, тому в урядових документах, у виступах науковців і практиків цілком правомірно проблема наступності розглядається як основна умова неперервності освіти. Забезпечення неперервності здобуття людиною освіти є можливим за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними ланками освіти, зокрема дошкільною і початковою. З переходом загальної середньої освіти на нові терміни, структуру та зміст навчання актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти.

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року проголошують побудову освіти усіх рівнів з максимальним урахуванням індивідуальних фізичних, психологічних, інтелектуальних особливостей дитини кожної вікової групи. Серед ключових компонентів формули Нової української школи:

- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації дитини в суспільстві;
- наскрізний процес виховання, спрямований на формування соціально-моральних цінностей;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- дитиноцентризм, орієнтація на потреби учня в освітньому процесі;
- нова структура школи, що сприятиме засвоєнню нового змісту і формуванню життєвих компетентностей;
- сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології навчання учнів, освітян і батьків у закладі освіти та поза його межами.

Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного. Зокрема, гуманізм як норма поваги до особистості, доброзичливе, бережне ставлення до дитини без спонукання і насилля; визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості; урахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини; опора на досягнення попереднього етапу розвитку; створення сприятливих умов для формування і розвитку у дитини пізнавальних, психічних процесів, належної спрямованості на активність у соціумі, конструктивних мотивів поведінки, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує; забезпечення реалізації можливостей дитини тощо.

Готовність до школи значною мірою залежить від бажання дитини вчитися. Розвиток пізнавальних інтересів дошкільнят, формування позитивного ставлення дітей до навчання вдається лише шляхом оптимального поєднання зусиль закладу дошкільної освіти, сім'ї та школи. Це вимагає, зокрема, створення умов, наближених до шкільних: атмосфера доброзичливості, турботи, толерантності, підтримки.

Реалізацію наступності навчання в закладах дошкільної освіти та початковій школі розглядаємо як наступність між змістом Базового компоненту дошкільної освіти і Державним стандартом початкової загальної освіти. При цьому на проміжному етапі формується готовність дитини до навчання у школі. Базовий компонент дошкільної освіти (2012) складається з освітніх ліній – «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини», а Державний стандарт початкової загальної освіти (2018) – з освітніх галузей («Мови і літератури», «Математика», «Природознавство», «Суспільствознавство», «Здоров'я і фізична культура», «Технології», «Мистецтво» та ін.), які входять до варіативної складової, що визначається загальноосвітнім закладом з урахуванням особливостей регіону, навчальних закладів, індивідуальних освітніх запитів учнів та (або) побажань батьків. На наш погляд, забезпечення наступності навчання в закладах дошкільної освіти та початковій школі є можливим через забезпечення:

- однозначності у трактуванні дефініційного апарату в процесі навчання у дошкільному навчальному закладі і початковій школі;
- використання форм, методів та засобів навчання, що відповідають віковим особливостям розвитку дітей;
- залучення батьків до освітньо-виховного процесу;
- максимальне використання предметно-ігрового середовища, дидактичного, навчально-методичне забезпечення.

Одну з ключових позицій у забезпеченні наступності і перспективності в освітньому процесі посідає зв'язок змісту дошкільної і початкової освіти. Він

полягає у поступовості й послідовності реалізації чинних програм розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку та освітньої програми для 1 класу початкової школи. Обов'язкове врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до першого класу школи, сприятиме органічному, природному збагаченню особистісного розвитку, започаткованому в дошкільному періоді життя, та створить умови для успішного подальшого.

Зміст освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку реалізується за чинними комплексними програмами розвитку, навчання, виховання, що рекомендовані Міністерством освіти і науки України та орієнтують вихователів на формування особистості дитини, розвиток її творчої спрямованості, розкриття потенційних можливостей.

Однією з таких програм є освітня програма «Впевнений старт» (нова редакція 2019). Головні конструкти програмних завдань з урахуванням вимог сьогодення передбачають:

- збалансування напрямів розвитку особистості дитини для збереження її цілісності;
- створення фундаменту успішності дитини через її діяльнісну самореалізацію в умовах нової соціальної ситуації розвитку;
- забезпечення сучасної та зручної системи методичного сервісу для педагогів і батьків.

Матеріали програми окреслюють оптимальний комплекс розвивальних, виховних, навчальних функцій і змістових напрямів організації життєдіяльності в межах вікової компетентності дітей старшого дошкільного віку. Реалізація вимог освітньої програми «Впевнений старт» передбачає застосування вихователями закладу дошкільної освіти діяльнісного підходу, врахування специфічних видів дитячої діяльності (ігрова, комунікативна, образотворча та ін.), забезпечує формування психологічної зрілості, життєвих компетентностей і готовності до систематичного навчання в Новій українській школі старшого дошкільника. Доповнюють програму парціальні програми: «Навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот»

автор Богуш А. М. (2015), «Вчимось жити разом» автор Піроженко Т. О. (2016), «Музично-оздоровчі мандрівки з дітьми п'ятого року життя» автор Малишевська І. А. Використання в освітньому процесі старших груп обраних педагогами програм розвитку, навчання і виховання ухвалюється рішенням педагогічної ради закладу дошкільної освіти щороку в серпні.

Ефективність освітнього процесу в закладах дошкільної освіти багато в чому залежить від забезпечення якісного навчально-методичного супроводу програм. Це навчально-методичні, методичні посібники, рекомендації для педагогів та батьків; навчальні посібники, енциклопедії, хрестоматійні збірки, робочі зошити, альбоми для спільної роботи дорослого з дітьми. Зазначені види навчальної літератури, варіативно об'єднані автором або самим педагогом у навчально-методичні комплекти, сприяють налагодженню тісної психолого-педагогічної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу та реалізації інтегрованого підходу до формування різнобічно розвиненої особистості дошкільника. Тому доцільним і правомірним є використання в освітній роботі з дітьми комплектів навчальної літератури (односпрямованих, різноспрямованих, тематичних, комбінованих), які відповідають вимогам освітнього стандарту та орієнтовані на виконання завдань чинних програм таких як «Школа жабеняти Кваки» автор Якименко С. І. (2017), Математичний зошит для дошкільнят «Країна Числоциферія» Якименко С. І. (2017).

Спрямовуючи освітній процес за рахунок впровадження запропонованих програм Міністерством освіти і науки України зі старшими дошкільниками необхідно озброїти їх необхідними знаннями, вміннями та навичками, а і сформувати потребо-мотиваційну сферу, внутрішню культуру та ціннісне ставлення до навколишнього світу і самого себе. Зорієнтувати педагогів, які працюють зі старшими дошкільниками, на реалізацію таких основних завдань: формування основ базових якостей дошкільника, виховання різних форм активності дитини (фізична, мовленнєва, пізнавальна, художня, емоційно-ціннісна, соціально-моральна, креативна); створення умов для розвитку

основних видів діяльності дошкільника (ігрова, предметно-практична, навчальна, комунікативна).

Література:

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.
3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти (додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 19. 04. 2018 р. № 1/9-249). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnist/list.pdf>.
4. Закон України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу», відповідно до листів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 27. 09. 2010 р. № 1/9-666. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2442-17>.
5. Лист МОН України «Про організацію роботи з дітьми п'ятирічного віку», від 04. 10. 2007 р. № 1/9-583. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-666290-10>.
6. Інструктивно-методичний лист «Про систему роботи з дітьми, які не відвідують дошкільні навчальні заклади», від 17. 12. 2008 р. № 1/9-811. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-583290-07>.
7. Лист МОН України «Про здійснення соціально-педагогічного патронату», від 19. 08. 2011 р. № 1/9-634. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-811290-08>.
8. Лист МОН України «Про забезпечення взаємодії в освітній роботі з дітьми старшого дошкільного і молодшого шкільного віку», від 21. 05. 2012 р. № 1/9-388.
9. Інструктивно-методичні рекомендації «Щодо організації діяльності закладів освіти, що забезпечують здобуття дошкільної освіти у 2019/2020 навчальному році» від 02 липня 2019 р. № 1/9-419. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-diyalnosti-zakladiv-osviti-sho-zabezpechuyut-zdobuttya-doshkilnoyi-osviti-u-20192020-navchalnomu-roci>.

Філімонова Тетяна Володимирівна,
викладач кафедри початкової освіти
факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

НАСТУПНІСТЬ В РОБОТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНОК ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

На сьогоднішній час питання здійснення наступності між дошкільною та початковою ланками загальної освіти в умовах Нової української школи набули в педагогічній практиці особливої актуальності, зміст якої полягає в тому, що нове, змінюючи старе, зберігає в собі його елементи. Наступність розглядається як один із принципів неперервної освіти.

Необхідність наступності в роботі пов'язаних між собою ланок освіти обґрунтовано ще в працях Платона, Арістотеля, Сократа, Демокріта, Т. Кампанелла, Ф. Рабле, Т. Мора, Я. Коменського, Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Ф. Фребеля, К. Ушинського, Л. Шлегер, Є. Тихеевої, О. Усової.

Важливі аспекти проблеми наступності відображені і у дослідженнях Л. Айдарової, Л. Артемової, А. Богуш, В. Боднар, З. Борисової, Я. Вільчковського, Г. Григоренко, О. Кононко, Ю. Косенко, К. Крутій, Н. Кудикіної, Н. Лисенко, З. Плохій, О. Проскури, Т. Поніманської, О. Савченко, Т. Степанової, І. Шапошнікової та інших.

Поняття «наступність» використовується в різних науках, а саме: педагогіці, психології, соціології, філософії. Так, у філософському словнику підкреслюється, що «наступність – це об'єктивний необхідний зв'язок між новим та старим у процесі розвитку, одна з найбільш суттєвих особливостей закону заперечення заперечення...» [3, с. 380].

Цінним є визначення наступності, яке формулює Є. Баллер: «Наступність – це зв'язок між різними ступенями чи етапами розвитку як буття, так і пізнання, сутність якого наявна в збереженні тих чи інших елементів цілого чи окремих сторін його організації при зміні цілого як системи, тобто при переході

його із одного стану в інший. Пов'язуючи теперішнє з минулим та майбутнім, наступність тим самим обумовлює стійкість цілого» [1, с. 7].

Поняття «наступність» у філософському енциклопедичному словнику визначається як зв'язок між різними етапами, або ступенями, розвитку, сутність якого полягає у збереженні тих чи інших елементів цілого чи окремих його характеристик при переході до нового стану [3, с. 527].

У педагогіці вперше науково обґрунтував та дав визначення поняттю «наступність» професор Ш. Генелін. Він зазначає, що дотримання правил наступності в навчанні – це така опора на пройдене, таке використання й подальший розвиток знань та вмінь, навичок, за яких в учнів утворюються різноманітні зв'язки, розвиваються основні ідеї вивченого матеріалу, взаємодіють старі й нові знання, в результаті чого в дітей утворюється система міцних та глибоких знань, розширюються й поглиблюються знання, проходить осмислення пройденого на новому більш високому рівні [2].

Отже, наступність між дошкільною та початковою ланками освіти в умовах Нової української школи розглядається на сучасному етапі як одна із важливіших умов безперервної освіти дитини. Неперервна освіта розуміється як зв'язок, узгодженість і перспективність всіх компонентів системи на кожному ступені освіти для забезпечення наступності у розвитку дитини.

Наступність – двосторонній процес. З одного боку – дошкільна ступінь, яка зберігає самоцінність дошкільного дитинства, формує фундаментальні особистісні якості дитини, що служать основою успішного навчання. З іншого – школа, як наступник, підхоплює досягнення дитини-дошкільника, а значить дійсно знає про реальні досягнення дошкільного дитинства і розвиває, а не ігнорує накопичений ним потенціал.

Процес наступності в національно-патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку та учнів початкової школи на достатньому рівні не вивчений і потребує змістовного розгляду. Даний процес не менш важливий з урахуванням страшних подій, що відбуваються в країні. Тому, держава останнім часом активно розпочала роботу в даному напрямку. Для реалізації

даного процесу вихователі і вчителі початкових класів мають співпрацювати у системі, в тісному контакті.

Наступність в національно-патріотичному вихованні забезпечує поступовий перехід від попереднього вікового періоду до нового, поєднання щойно здобутого дитиною досвіду з попереднім. З одного боку, вона передбачає спрямованість навчально-виховної роботи в закладі дошкільної освіти на вимоги, які будуть пред'явлені дітям в школі, а з іншого – на опору вчителя на досягнутий старшими дошкільниками рівень розвитку; на здобуті в ЗДО та сім'ї знання, навички і досвід дітей; на активне використання їх у навчально-виховному процесі. Наступність утворює простір для реалізації в педагогічному процесі ЗДО і початкової школи єдиної, динамічної та перспективної системи виховання і навчання, що сприяє зближенню умов виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів. Завдяки цьому перехід до нових умов шкільного навчання здійснюється з найменшими для дітей психологічними труднощами. При цьому забезпечується природне і комфортне їх входження в нові умови, що сприяє підвищенню ефективності виховання і навчання учнів з перших днів перебування в школі.

Отже, наступність в національно-патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку та учнів перших класів повинно здійснюватися на засадах системного підходу відповідно до їх вікових можливостей. Національно-патріотичне виховання реалізується в процесі всіх предметів курсу ЗДО і початкової школи.

Література:

1. Баллер Э. А. Преемственность в развитии культуры. Москва: Наука, 1969. 294 с.
2. Ганелин Ж. И. Дидактический принцип сознательности. Москва: Изд-во АПН РСФСР, 1961. 224 с.
3. Философский энциклопедический словарь / сост: Л. Ф. Ильичев и др. Москва, 1983. 840 с.

Товсточуб Тимофій,

*студентка 518 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Лісовська Т. А., доктор філософії у галузі освіти,
доцент Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У реалізації нових освітніх завдань сучасної освіти початкова школа покликана стати фундаментом, на якому будується засвоєння системи наукових понять. Вона є першим етапом у розвитку інтелектуальних можливостей, формуванні творчих здібностей, самостійності учнів у навчанні, у спрямуванні їхньої навчальної діяльності. Усе це зумовлює і зміну функцій закладів дошкільної освіти. Нова роль закладу дошкільної освіти визначається насамперед потребою підготовки дітей до прийняття ними нової соціальної позиції «Я-учень», «Я-школяр» [1].

Загальні тенденції соціокультурного розвитку суспільства, наявність суперечливих інформаційних потоків, поширення психоемоційної депривації дітей та молоді, необхідність цілеспрямованого формування духовно-естетичної культури особистості зумовлює підвищену увагу до проблем естетичного виховання дітей, починаючи з дошкільного віку.

Естетичне виховання – це процес формування в особистості цілісного сприйняття, правильного розуміння прекрасного в мистецтві та дійсності, її здатність до творчого виявлення себе.

Питанням естетичного виховання в педагогіці завжди приділялося досить багато уваги. Філософсько-естетичні аспекти розглядаються в наукових працях Ю. Афанасьєва, М. Кагана, М. Киященка. Психологічні основи естетичного виховання висвітлюються у дослідженнях Л. Божович, Л. Виготського, І. Кона, Б. Теплова. Зокрема розробкою питань естетичного виховання займалися такі

провідні науковці та педагоги: А. Макаренко, К. Ушинський, А. Грицієнко, В. Герасимов, Б. Лихачов.

Велику увагу цій проблемі у своїх працях приділяв також В. Сухомлинський. Основне завдання естетичного виховання він вбачав у тому, щоб цінності мистецтва стали духовною потребою школярів. Разом із С. Шацьким вони зробили значний внесок у розробку змісту й методики естетичного виховання школярів у позакласній роботі, показали й довели, що позакласна робота пов'язана з естетичною освітою та художньою творчістю учнів, завдяки чому школярі мають можливість виявляти свою індивідуальність, себе й утверджуватись у колективі. Крім того, у процесі естетичного виховання відбувається збагачення життєвого й естетичного досвіду кожної дитини.

Теорія естетичного виховання дошкільників сформована на основі наукових висновків Н. Ветлугіної, Т. Комарової, В. Котляра, Г. Підкурғанної, Н. Сакуліної, Є. Фльоріної. В естетичному вихованні дітей дошкільного віку використовують різні джерела:

– твори образотворчого мистецтва. Під час розглядання картини або скульптури, яка відображає життя людей, тварин чи природні явища, у дитини розвивається не лише сприйняття, а й фантазія. Вона мислить, фантазує, уявляє, бачить за картиною образи, характери.

– музику, яка, відображаючи дійсність за допомогою мелодій, інтонацій, тембру, впливає на емоційно-почуттєву сферу дитини, на її поведінку.

– художню літературу. Головним виразником естетики в літературі є слово. На думку К. Ушинського, слово як засіб вираження в літературному творі набуває подвійної художньої сили. Словесний образ має ще й понятійну основу і сприймається насамперед розумом. Тому література – важливий засіб розвитку інтелекту дітей.

– театр, кіно, телебачення, естрада, цирк. Цінність їх у тому, що крім змістовної частини, вони об'єднують у собі елементи багатьох видів мистецтв (літератури, музики, образотворчого мистецтва, танцю тощо).

– поведінку і діяльність дітей. Гідні вчинки дітей, успіхи в різних видах діяльності повинні стати предметом обговорення з естетичних позицій.

– природу: її красу в розмаїтті та гармонії барв, звуків, форм, закономірній зміні явищ, які мають місце в живій і неживій природі.

– факти і події суспільного життя. Героїчні вчинки людей, краса їх взаємин, духовне багатство, моральна чистота духовна досконалість повинні бути предметом обговорення з дошкільниками в ході бесід та розмов.

– оформлення побуту (залучення дітей до посильної допомоги у створенні естетичної обстановки у груповій кімнаті, дошкільному закладі, вдома).

Виняткову роль в естетичному вихованні дошкільників відіграють заняття естетичного спрямування: малювання, ліплення, аплікація, конструювання, музичні заняття). На таких заняттях діти не тільки здобувають теоретичні знання з конкретних видів мистецтва, а й набувають конкретних практичних умінь та навичок, розвивають свої творчі здібності.

Естетичний досвід вихователя ЗДО, що складається з естетичних знань та естетичної діяльності, має важливе значення для підвищення рівня естетичного виховання учнів молодшого шкільного віку. Для набуття учнями цього досвіду, учитель повинен залучати їх до різноманітних видів мистецтва, збагачувати уявлення про прекрасне, розвивати творчість, завдяки різним формам роботи.

Отже, необхідно використовувати всі доцільні та інноваційні засоби й методи для здійснення естетичного виховання дитини. Правильно розроблена система естетичного виховання дошкільників, учнів у кожному класі, у кожній групі, школі сприяє збагаченню духовної культури дитини, формуванню в неї високих моральних якостей.

Література:

1. Богуш А., Маліновська Н. Перші кроки грамоти: передшкільний вік. К.: Видавничий дім «Слово», 2013. 424 с.

2. Огурцова С. Формування естетичної культури у дошкільному дитинстві. *Дитячий садок*. 2004. № 8. С. 23-26.

3. Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник наукових праць / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 560 с.

Боляк Наталія,

*студентка 518 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Січко І. О., доктор філософії у галузі освіти,
доцент Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ У СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У зв'язку з посиленням значущості дошкільної освіти у сучасних складно-структурованих суспільствах виникає запит на усі її концептуалізації у нестандартних соціокультурних контекстах. Цим обумовлено звернення до філософських засад дошкільної освіти у теоретичному досвіді вальдорфської педагогіки. Розглядом цього питання займалися такі видатні вчені-педагоги, як: Ш. Амонашвілі, С. Гозак, В. Загвозкіна, О. Іонова, В. Кузьменко, Р. Штейнер та ін.

Вальдорфські дитячі садки – це система освіти, заснована на пошані до дитинства. Їх мета – розвинути природні здібності кожної дитини і укріпити віру у власні сили, яка знадобиться йому в дорослому житті. На стадії дошкільного виховання закладається фундамент знання і досвіду, заклади дошкільної освіти намагаються розвинути в дитині такі якості як емоційна зрілість, ініціатива і творчий підхід до справи та почуття відповідальності.

Вальдорфська педагогіка – це педагогіка, яка входить з сутності дитини та має за мету розвиток індивідуального потенціалу кожної дитини. Це наука про єднання людської душі з божественним початком, який прагне розкрити приховані здібності дитини, зберегти в ній відчуття подиху життя. Автор концепції та керівник школи, соціальний практик Р. Штайнер був засновником не тільки специфічної педагогічної системи, а й цілого духовного спрямування, сприяв становленню нової суспільної форми виховання дітей, розробив методи пізнання їх душевного і духовного світу.

Надзвичайно великого значення учений-філософ Р. Штайнер надавав проблемі розвитку дітей у ранньому віці. Вважав, що дитина у своєму розвитку

повторює процес еволюції людського суспільства, а тому усі знання і навички повинна отримати саме у той час, коли її організм буде готовий їх сприйняти [2, с. 19].

Вальдорфська педагогіка направлена на пошук у дитині бажання навчатися, а не навіюваннями дорослих. Навіювання у дошкільному віці може дуже нашкодити. Тому і в сучасних закладах дошкільної освіти однакова увага приділяється розвитку як емоційної так духовної сфер особистості.

Одним із перших завдань вальдорфського дитячого садку є створення сприятливого середовища, в якому дитина відчуватиме себе комфортно.

У реалізації цього завдання головним фактором є особистість вихователя, адже від того, як він говорить, як рухається і що каже залежить багато чого. Самовиховання вихователя – моральна основа дошкільної вальдорфської педагогіки. Він не повинен зважати на свої неприємності, повинен стежити за собою і не давати своїм звичкам негативно впливати на атмосферу у групі. Для створення радісної, спокійної і творчої атмосфери також важливі організація простору і художнє оформлення приміщення. Оточення дитини не повинно бути сірим і невиразним, водночас в ньому не повинно бути нічого вульгарного і галасливого. Найбільш інтенсивно діти вчаться саме в період раннього дитинства. Вже до 4 років дитина засвоює величезну кількість знань, умінь і навичок. Особливість у тому, що робить це дитина не так, як школярі на звичайних уроках, а навчається всім своїм життям. Дитина весь час вчиться, чим би вона не займалась: слухаючи казку, одягаючись, гойдаючись на гойдалці чи освоюючи предмети домашнього вжитку [3, с. 37].

Однак найважливішим принципом організації навчального процесу вальдорфська педагогіка вважає приділення значної уваги естетичним і художнім компонентам, а саме – музиці, малюванню та ермитіці. Ліплення у дитячому садку – ще один вид групової роботи. Дітям надається повна свобода для вираження своїх емоцій на матеріалі. Також Р. Штайнер розробив особливий вид художніх занять – ермитіях [1, с. 14]. Це такий вид діяльності,

який оснований на певних закономірностях, покликаних виразити музику в рухах тіла.

Вальдорфський дитячий садок можна назвати справді закладом гри. Всі зусилля педагогів спрямовані на те, щоб спонукати дітей до активної ігрової діяльності. Особливе місце займає вільна гра. Вона розвиває свою волю до дії, адже головне – це відкинути педагогічне мистецтво і полишити дитину на її власні сили. Бо, чим більше у її грі неусвідомленості, тим краще розвивається її творча фантазія.

Таким чином, вальдорфська дошкільна педагогіка орієнтується на створення умов у широкому сенсі, тобто мислення приводиться у правильне співвідношення із бажаннями, волею і почуттями дітей. Основне завдання – встановити контакт дитини зі світом, а також розвинути її приховані таланти, здібності і властивості.

Отже, в дошкільному віці вальдорфська педагогіка ставить і розв'язує конкретне педагогічне завдання – допомогти дитині в її духовно-душевному самовизначенні, створити максимальні умови для розвитку і закріплення її індивідуальності. Проте не можна виокремити того, що дитина, котра навчалась в закладі дошкільної освіти, досить тяжко проходить процес соціалізації, адже вальдорфська дошкільна педагогіка виражається в тому, що дитина повинна розвиватися в природних умовах. Звичайно, як і у кожній системі виховання є свої плюси та мінуси, проте той факт, що вальдорфська система виховання набула широкого загалу в дошкільній педагогіці, все ж заслуговує уваги.

Література:

1. Дев'яносто років вальдорфській педагогіці. *Позакласний час*. 2010. № 1. 32 с.
2. Іонова О. М. Вальдорфська педагогіка: теоретико-методологічні аспекти. Харків: Бізнес Інформ, 1997. 300 с.
3. Іонова О. М. Евритмія і малювання форм у вальдорфській школі. *Рідна школа*. 1999. № 11. 54 с.

Нікончук Маргарита,

*студентка 518 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Лісовська Т. А., доктор філософії у галузі освіти,
доцент Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ У ФОРМУВАННІ ЗОБРАЖУВАЛЬНИХ УМІНЬ У ДОШКІЛЬНОМУ ТА МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Історично склалася традиція розглядати освіту як низку ступенів, що послідовно ускладнюються і якими повинна пройти сучасна людина. У педагогічній освіті послідовність розглядається як система безперервного навчання. Взаємозв'язок, єдність і цілісність такої системи зумовлюється дотриманням принципів наступності та перспективності в навчанні, оскільки неперервний – означає суцільний, постійний, безупинний. У такому розумінні неперервна освіта відкриває можливості для досягнення цілісності й наступності в навчанні, перетворення освіти на процес, що триває упродовж усього життя людини.

Психологічними дослідженнями доведено велике значення дошкільного виховання у справі різнобічного розвитку дітей та підготовки їх до навчання у школі. В структурі психологічної підготовки виділяють два взаємопов'язані аспекти: загальний розвиток дитини, необхідний для успішного навчання в школі, і спеціальну її підготовку до засвоєння тих предметів, які вивчатимуться у початкових класах.

Відтак, проблема реалізації принципів наступності та перспективності в навчанні дітей старшого дошкільного віку та учнів початкової школи набуває особливого значення на сучасному етапі перебудови освіти. Чимало педагогів, науковців присвятили свої праці досліджуючи дане питання.

Відтак, С. Ковалішева зазначає: «Проблема наступності в навчанні – це проблема забезпечення комфортних умов для якісно нового етапу розвитку

дитини та розкриття її потенціалу. Реалізація принципу наступності гарантує цілісність і єдність освітнього процесу» [4].

За дослідженнями Н. Колесник, особливістю безперервної освіти є дискретність її організаційної основи. У системі неперервної освіти особливо важливе значення має горизонтально-вертикальна дискретність, що характеризується зв'язками ланок та ступенів і передбачає врахування конкретних особливостей кожної наступної освітньої ланки. Оптимальні умови такого врахування й становлять єдність, наступність, перспективність, ієрархію етапів та цілісність неперервної освіти [5].

На думку А. Богущ, наступність – це обізнаність учителів початкової ланки освіти з програмами й методиками навчання і виховання дітей у закладі дошкільної освіти, їх результатами з метою врахування отриманих знань у подальшій роботі початкової школи [1].

У підручнику «Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному закладі» Г. Сухорукової, Н. Голоти зазначено, що наступність – це закономірність розвитку творчої особистості, якій необхідно спеціально створювати умови для творчого розвитку й подальшого навчання в школі [3].

В науково-методологічній літературі висвітлюються такі питання наступності в навчанні малювання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: предметне малювання з натури як пропедевтика підготовки до цього виду малювання в початковій школі та засіб розвитку важливих особистісних якостей, необхідних школяреві (Р. Казакова); сюжетне малювання, як засіб розвитку уяви і творчості (В. Старостіна). Розвиток самостійності в творчості дітей сьомого року життя, як якості, що вкрай необхідна майбутньому школяреві (Н. Сакулінв, В. Єзикеєва та ін.).

Образотворча діяльність має неоціненне значення для всебічного розвитку особистості. Будучи однією з найцікавіших, вона дозволяє дітям передати те, що вони бачать в довколишньому їхньому житті, те, що їх схилювало, викликало позитивне ставлення. У процесі зображувальної діяльності в дитини вдосконалюється спостережливість, естетичне сприйняття,

естетичні емоції, художній смак, творчі здібності, вміння доступними засобами самостійно створювати красиве. Саме заняття малюванням розвиває вміння бачити прекрасне в довкіллі, у творах мистецтва тощо. Нові сучасні підходи до педагогічного супроводження діяльності малювання пов'язані з діагностичними, корекційно-розвивальними, арт-терапевтичними можливостями, потенціалом для сенсомоторного розвитку, соціалізації дитини, гармонізації її стосунків із соціумом, збереження здоров'я та розвитку усіх сфер особистості: інтелектуальної, емоційно-чуттєвої, діяльнісної, мотивів і потреб, соціально-комунікативної, ціннісної та ін.

Завданням педагога в розробленні педагогічної технології супроводження малювання в закладі дошкільної освіти та в початковій школі є передусім збереження феномена дитячої творчості, розвиток інтересу до малювання та ціннісного ставлення дитини до цієї діяльності, ознайомлення дітей із зображувальними матеріалами та їхніми можливостями для створення виразного малюнка, ознайомлення з графічними та живописними техніками і збагачення досвіду творчих дій з матеріалами; стимулювання бажання досягти образно-естетичної виразності малюнка.

Сьогодні завдання ЗДО і початкової школи полягає в тому, щоб закласти фундамент освіти кожного дитини, сформувати майбутнє підрастаюче покоління як творчу особистість, прищепити прагнення до знань, навчити набувати уміння та навички в умовах демократизації суспільства. Традиційна методика формування навичок малювання в дітей неповною мірою відповідає вимогам сьогодення. Тому розробка та дослідження гнучкої, варіативної методичної системи, орієнтованої на розвиток особистості, є важливою і актуальною проблемою. Наступність методів і прийомів навчання зображувальній діяльності, розвитку творчості у дошкільників та молодших школярів багато в чому схожі в силу близькості психофізіологічних особливостей дітей цих вікових періодів.

Так, переважання наочно-образного мислення у дітей робить необхідним широке використання наочних прийомів навчання. Жвавість, яскрава емоційна

чуйність, інтерес дітей до гри вимагають широкого включення в педагогічний процес ігрових прийомів, ситуацій, різноманітних художньо-дидактичних ігор як у закладі дошкільної освіти, так і в початковій школі. Встановлення наступності в навчанні та розвитку дитячої творчості вимагає врахування специфіки тієї чи тієї художньо-творчої діяльності, що не терпить одноманітності, шаблону, формалізму. Велике значення має естетично оформлене середовище, в якому займаються діти і яке формує у них естетичне ставлення до довкілля, а також до діяльності та її продуктів. Це відноситься до форми організації та проведення занять в ЗДО та уроків у школі. Тематика зображення повинна бути цікавою дітям і різноманітною. Урізноманітнити важливо і форми виконання зображень (індивідуальні, колективні композиції) як в малюванні, так і в ліпленні, аплікації та паперової пластики. Різноманіття необхідно в пропонованих дітям образотворчих матеріалах. Це збагачує художні уявлення дітей, сприяє їх естетичному розвитку. Образотворча діяльність має неоціненне значення для всебічного розвитку дитини. Будучи однією з найцікавіших, вона дозволяє дітям передати те, що вони бачать у навколишньому їхньому житті, те, що їх схвилювало, викликало позитивне ставлення. Сучасні тенденції розвитку освіти передбачають орієнтацію на особистість дитини, створення сприятливих умов для формування в неї належної спрямованості, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує, конструктивних мотивів поведінки, нахилів, потреб, характеру, пізнавальних психічних процесів тощо.

Наступність є об'єктивною закономірністю розвитку всіх життєвих явищ, внаслідок якого відбувається безперервний розвиток. Завдяки наступності нові надбання, змінюючи старі, зберігають у собі елементи своїх попередників. У розвитку особистості дитини дошкільного й молодшого шкільного віку також є наступність, зокрема, вона виявляється в розвитку творчих здібностей особистості, формування яких є пріоритетним напрямом у діяльності дошкільної і початкової ланок освіти.

Література:

1. Богуш А. М, Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика. Запоріжжя : Просвіта, 2008. С. 405-446.
2. Волинець К. І. Наступність дошкільної та початкової освіти як умова успішної самореалізації особистості. *Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology*. 2016. № 40 (4). С. 84-88.
3. Волинець К. І. Теоретичні засади наступності дошкільної і початкової освіти як проблема сучасної освіти. *Педагогічна наука*. 2017. № 2. С. 47-52.
4. Ковалішева С. В. Реалізація наступності в образотворчому вихованні дошкільників та молодших школярів. *Педагогіка. Збірник наукових праць*. 2015. № 11. С. 311-316.
5. Колесник Н. Є. Проблема наступності у навчанні дошкільників та школярів. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2015. № 4. С. 100-106.

Суржикова Юлія,

*студентка 418 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
**Науковий керівник – Кардаш І. М., доктор філософії у галузі освіти,
старший викладач Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського**

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Діти по-різному переносять вступ до школи залежно від психологічної готовності навчатися у школі. Більшість дітей охоче йде до школи. Діти включаються в навчальну діяльність, яка стає провідною в їх житті. Відбуваються зміни у соціальному статусі дитини, вона, за словами Л. Виготського, «втрачає дитячу безпосередність».

Під психологічною готовністю до школи розуміється необхідний і достатній рівень психічного розвитку дитини для освоєння шкільної навчальної програми в умовах навчання в колективі однолітків [1].

Проблему підготовки дитини до школи досліджували такі відомі науковці, як А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, С. Лавренєва, К. Прищепа, Г. Суворова, А. Середницька. Проблему наступності в навчанні і вихованні дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку досліджували такі педагоги та психологи, як Л. Артемова, В. Кузь, Г. Люблянська, О. Проскура, О. Савченко, Д. Струннікова; діагностику готовності дошкільника до навчання – О. Венгер, Ю. Гільбух, В. Дубровіна.

Психологічна готовність дитини до школи – це найважливіший підсумок психічного розвитку в період дошкільного віку.

Високі вимоги життя до організації виховання і навчання змушують шукати нові, більш ефективні психолого-педагогічні підходи, націлені на приведення методів навчання у відповідність вимогам життя. У цьому плані проблема готовності дошкільників до навчання в школі набуває особливого значення. З її вирішенням зв'язане визначення цілей і принципів організації навчання і виховання в дошкільних установах. У той же час від її рішення залежить успішність наступного навчання дітей у школі.

Підготовка дітей до школи – проблема комплексна, яка охоплює всі сфери життя дитини. Психологічна готовність до школи – тільки один із аспектів цієї проблеми, який є важливим і значимим [2].

Найважливішим наслідком психічного розвитку дитини дошкільного віку є формування психологічної готовності до шкільного навчання. По суті, її становлення свідчить про завершення періоду дошкільного дитинства.

Перехід від дошкільного віку до школярства в дитячій психології має назву «мала криза». Це критичний вік, тому дитина повинна пройти певний період адаптації. Критерії адаптації умовно поділяються на об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктивні критерії адаптації – це адекватна поведінка та успішне навчання. До суб'єктивних належать самовдоволення, яке виявляється в емоційному стані, та внутрішній комфорт [3].

У сучасній психології виділення компонентів шкільної готовності проводиться за різними критеріями і на різних підставах. Деякі науковці

(Л. Венгер, Я. Коломінський, Е. Панько) йдуть шляхом поділу загального психічного розвитку дитини на емоційну, інтелектуальну та інші сфери, а значить, виділяючи інтелектуальну, емоційну готовність [4].

Інші ж науковці (Г. Кравцов, Е. Кравцова) досліджують систему взаємовідносин дитини з навколишнім світом і виділяють компоненти психологічної готовності до навчання у школі, пов'язані з розвитком різних видів відносин дитини з навколишнім світом. У такому випадку основними сторонами психологічної готовності дітей до навчання у школі є:

- довільність у спілкуванні з дорослими;
- довільність у спілкуванні з однолітками;
- адекватно сформоване ставлення до самого себе [5].

Методики, які застосовуються для діагностики готовності дитини до школи:

1. Експериментальна бесіда щодо виявлення внутрішньої позиції школяра за Т. Нежновою.
2. «Виявлення шкільної готовності Керна – Ірасека».
3. Методика «Графічний диктант» (за Д. Ельконіним)..
4. Тест «Четвертий зайвий» (за методикою Д. Ельконіна).
5. Методика дослідження мотивів навчання М. Гінзбурга.
6. Тест «Збереження кількості» (Ж. Піаже).

Таким чином готовність дитини до школи складається з багатьох компонентів. Не повна сформованість якогось із них не може не позначитись на її адаптації до школи. Проблема готовності дітей до навчання в школі – це не тільки наукове, але в першу чергу дуже життєве й гостре завдання. Критерії готовності або неготовності до шкільного навчання пов'язані із психологічним віком дитини, що вираховується не по годиннику фізичного часу, а по шкалі психологічного розвитку.

Література:

1. Коломинский Я. Л., Панько Б. А. Учителю о психологии детей шестилетнего возраста. М.: Просвещение, 1988. С. 3-28.

2. Дронь Т. Психологічна підготовка дитини до школи // Психолог. 2007. №21-22. С.57–63.

3. Буцкіна С. В. Формування мотиваційної готовності дітей 6-7 років до навчання в школі. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. № 5. С. 16–19.

4. Венгер Л. А. Готов ли ваш ребенок к школе? М.: Слово, 1994. 76 с.

5. Кравцов Г. Г. Шестирічна дитина. Психологічна готовність до школи. *Педагогіка і психологія*. 5 серія. 1987. № 5. С. 32-60.

Іванова Ольга,

*студентка 448 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Філімонова Т. В., викладач Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Проблема наступності між суміжними ланками системи освіти завжди є однією з центральних проблем вітчизняної педагогіки. У сучасній педагогічній літературі накопичений значний матеріал з проблем наступності між освітніми ланками (Б. Гершунский, С. Годнік, Ю. Кустов, А. Мерк та ін.). Результати цих досліджень дозволили визначити теоретичні, організаційно-методичні основи наступності, технології її реалізації в умовах безперервної освіти.

Ряд учених вважає, що під наступністю слід розуміти внутрішньо органічний зв'язок загального фізичного і духовного розвитку на кордоні дошкільного та шкільного дитинства, внутрішню підготовку до переходу від одного ступеня розвитку до іншої (Л. Парамонова, А. Арушанова). Деякі науковці характеризують наступність у формах і методах навчання на основі концепції навчально-ігрової діяльності (П. Якобсон, Е. Маргуліс, А. Долгополова). Нерідко висловлюються судження, що спадкоємність повинна здійснюватися по всіх напрямках, включаючи цілі, зміст, форми, методи, і реалізовуватися через взаємодію всіх професійних рівнів, включаючи роботу

вихователя дитячого садка, шкільного вчителя, психолога дошкільного закладу, психолога школи тощо.

Наступність дитячого садка і школи передбачає встановлення взаємозв'язку між її ланками з метою послідовного вирішення завдань навчання і виховання - взаємозв'язок навчального змісту, виховно-освітньої роботи, а також методів її здійснення. Істотним в спадкоємності є взаємозв'язок між попереднім і наступним освітніми етапами і збереження певних рис попереднього досвіду в подальшому.

Перспективні підходи до розвитку наступності між дошкільною та початковою освітою в даний час знайшли відображення у змісті Концепції безперервної освіти. Цей стратегічний документ розкриває перспективні напрямки розвитку дошкільної початкової освіти, в ньому спадкоємність між дошкільною та початковою загальною освітою розглядається на рівні цілей, завдань і принципів відбору змісту безперервної освіти дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Концепція проголошує відмову від диктату початковому ступені шкільної освіти по відношенню до дошкільного, стверджує індивідуалізацію і диференціацію освіти, створення такої освітньо-розвивального середовища, де кожна дитина могла б себе почувати комфортно і розвиватися у відповідності зі своїми віковими особливостями.

Провідною метою наступності в Концепції виступає реалізація єдиної лінії розвитку дитини на етапах дошкільної та початкової шкільної освіти, надання педагогічному процесу цілісного і послідовного характеру. Взаємозв'язок дошкільної та початкової освіти, відповідно до Концепції безперервної освіти, передбачає вирішення наступних пріоритетних завдань на щаблі дитинства:

- 1) залучення дітей до цінностей здорового способу життя;
- 2) забезпечення емоційного благополуччя кожної дитини, розвиток його позитивного світосприйняття;
- 3) розвиток ініціативності, допитливості, довільності, здатності до творчого самовираження;

4) стимулювання комунікативної, пізнавальної, ігрової та іншої активності дітей у різних видах діяльності;

5) формування готовності до активної взаємодії з навколишнім світом (емоційної, інтелектуальної, комунікативної, ділової).

Таким чином, наступність дитячого садка і початкової школи передбачає, з одного боку, передачу дітей до школи з таким рівнем знань, умінь, загального розвитку і вихованості, який відповідає вимогам шкільного навчання.

Формування готовності до навчання в початковій школі означає створення у дітей передумов для успішного засвоєння навчальної шкільної програми та входження кожної дитини в учнівський колектив. При цьому працівники дошкільних установ (у першу чергу методисти та вихователі) повинні бути знайомі з вимогами, які пред'являються дітям в 1 класі і у відповідності з цими вимогами готувати дошкільнят до систематичного навчання у школі, включаючи в процес навчання спеціальні навчальні завдання і вправи, поступово підвищуючи ступінь їх труднощі і тим самим формуючи у дошкільнят передумови до навчальної діяльності.

З іншого боку, наступність передбачає опору школи на досягнутий рівень дошкільної освіти. Притому треба пам'ятати, що в цьому плані існують певні витрати. Зокрема, при вступі до школи від дитини потрібно, щоб він побіжно читав, оперував цифрами в межах ста і багато іншого. У підсумку підвищені навантаження призводять до перевтоми дітей, погіршення їх здоров'я, зниження учбової мотивації, втрати інтересу до навчання і т.д. Вони є причиною неврозів дітей та інших небажаних явищ при переході до шкільного навчання. При цьому гра та інші специфічні для дошкільного віку види діяльності витісняються поурочними заняттями, що ще більше погіршує ситуацію.

У зв'язку з цим, вчителі повинні враховувати не тільки рівень спеціальної педагогічної готовності дітей до школи, а й рівень їх психологічної, фізичної готовності. Вони повинні мати ясні уявлення про специфіку навчання і виховання дітей у дитячому садку і здійснювати організацію навчальної діяльності з включенням до неї ігрових прийомів, форм і засобів, часто

вживаних в дитячому садку. Використання ігрових технологій у перших класах сприяє кращій адаптації дітей до шкільного навчання.

При цьому протягом навчального року повинна підтримуватися стійкий зв'язок між дітьми підготовчої до школи групи дитячого саду і учнями 1 класу. Ознайомлення дошкільнят зі школою, навчальної та громадським життям школярів сприяє розширенню відповідних подань вихованців дитячого садка, розвиває у них інтерес до школи, породжує бажання вчитися. Формами цієї роботи можуть бути: екскурсії до школи, відвідування шкільного музею, бібліотеки, проведення спільних занять, музично-літературних вечорів, організація виставок малюнків і виробів та ін. Встановлення зв'язку та творчої співпраці між дитячим садком і школою - необхідна умова успішного вирішення завдань наступності. Однак сьогодні, в умовах достатньої кількості дослідних і методичних робіт в області наступності ДНЗ та школи, реалізація ідеї спадкоємності дошкільної та початкової освіти супроводжується рядом проблем.

Отже, здійснення наступності дошкільної та початкової шкільної освіти є врахування стану здоров'я та фізичного розвитку дітей; рівень розвитку їх пізнавальної активності як необхідного компонента навчальної діяльності; рівень розвитку розумових і моральних здібностей дітей; розвиток комунікативних умінь, тобто вміння спілкуватися з дорослими і однолітками.

Література:

1. Зимняя И. А. Педагогическая психология. Москва: Логос, 1999. 384 с.
2. Калмикова Л. Сучасні проблеми наступності й перспективності та шляхи їх вирішення. *Наступність і перспективність у навчанні й вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку*: матеріали конференції, Переяслав-Хмельницький, 2010. С. 10-15.
3. Савченко О. Я. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти. *Дошкільне виховання*. 2000. № 11, С. 4-5.

Сселехова Ольга,
*студентка 418 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Кардаш І. М., доктор філософії у галузі освіти,
старший викладач Миколаївського національного університету імені
В. О. Сухомлинського*

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО В ПІДГОТОВЦІ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

У системі безперервної освіти, що розбудовується в Україні, вихідною ланкою становлення і розвитку особистості майбутнього повноправного громадянина держави є дошкілля. У «Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні» зазначається, що зміни в політичному, соціальному й економічному житті країни зумовлюють реформування і дошкільної ланки освітньої галузі, яка забезпечує наступність між дошкіллям і школою [1].

Готовність до навчання у школі є інтегративною характеристикою психічного розвитку дитини, яка охоплює компоненти, що забезпечують її успішну адаптацію до умов і вимог школи. Цей феномен постає як загальна (психологічна) і спеціальна готовність до навчання у школі, в якій розкриваються рівні розвитку тих психологічних якостей, що найбільше сприяють нормальному входженню у шкільне життя, формуванню навчальної діяльності [3, с. 436].

Підготовка дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі в педагогічному аспекті на сучасному етапі досліджувалась низкою вчених (Л. Артемова, Т. Бабаєва, А. Богущ, З. Борисова, Р. Буре, Т. Введенська, Е. Вільчковський, А. Давидчук, І. Дьоміна, Р. Жуковська, Р. Зініч, Г. Лаврентьєва, З. Лебедева, Л. Левінова, В. Логінова, В. Нечаєва, Л. Парамонова, Г. Петроченко, Є. Радіна, М. Рубцова, Т. Тарунтаєва, О. Усова, Н. Яришева та ін.).

Історико-педагогічний аналіз становлення і розвитку теорії і практики підготовки дітей до школи свідчить, що розрізнені підходи щодо біологічного, соціального і педагогічного чинників підготовки зумовлюють неоднозначне визначення її змісту й форм організації.

Так, відомий педагог В. Сухомлинський великого значення в підготовці дітей до школи надавав проведенню занять у природі, навчаючи дітей спостерігати і спілкуватися з нею, працювати у природі. Низка його творів присвячувалась роботі педагога з сім'єю.

У «Школі під блакитним небом», яку він організовував для дітей 6 років, маленькі учні не лише здобували знання, а й навчалися розуміти прекрасне. «Я буду так уводити малюків у довкілля, – зазначав В. Сухомлинський, – щоб вони кожного дня відкривали в ньому щось нове, щоб кожний наш крок був мандрівкою до джерела мислення і мови – чудової краси природи. Дбатиму, щоб кожний мій вихованець зростав мудрим мислителем і дослідником» [5, с. 32].

Вихователі дошкільних закладів повинні ширше використовувати природні фактори – «школу під блакитним небом» – для розвитку самостійності мислення дітей, встановлення закономірностей природних явищ, збагачення їхнього словника. У цьому випадку природа виступає як своєрідна форма наочності.

Досліджуючи широку палітру питань сімейного виховання дітей різного віку, В. Сухомлинський, крім інших звертав увагу і на такий його важливий аспект, як підготовка дитини до навчання, пояснюючи це тим, що для батьків «велике щастя готувати дитину до школи, потім спостерігати її перші кроки на великій стежці до знань» [2, с. 73].

Маючи великий досвід підготовки дітей до школи, В. Сухомлинський застерігав батьків від захоплення навчанням малюків письма, грамоти і наголошував на тому, що необхідно створювати передумови успішного навчання дітей, а саме:

- любов до дитини;

- розвиток творчих сил кожної окремої особистості в умовах колективної співдружності на основі етико-естетичних цінностей, інтересів, потреб, який спрямований у кінцевому підсумку на творчу працю;
- культ природи, природа як найважливіший засіб виховання почуття прекрасного і гармонії;
- розробка демократичних педагогічних засобів і методів навчання й виховання (повага, заохочення, опора на позитивне, моральне покарання);
- звернення до внутрішнього світу дитини, опора на її сили, внутрішні потенції, підтримка і розвиток того здорового, що є в кожній особистості;
- розвиток ідеї «радості пізнання», тобто емоційне сприйняття процесу навчання [6, с. 384-385].

Педагог закликає всіляко розвивати їх, стимулювати й задовольняти дитячу цікавість і допитливість. А для цього не треба відмовчуватися, коли дитина звертається з будь-якими запитаннями, а навпаки, намагатися проводити з нею якомога більше часу. Підґрунтям цього, на переконання В. Сухомлинського, є теза, що «сенс життя людського в тому, щоб повторити себе в новій людині, повторити на вищій основі, підняти дітей своїх на вищий ступінь розумового, морального, естетичного розвитку, ніж досягли ми самі, батьки» [4, с. 76].

Привертаючи увагу батьків до необхідності їхньої найактивнішої участі в підготовці дитини до навчання у школі, В. Сухомлинський цілком усвідомлював, що не всі вони добре розуміють таке своє завдання. Та навіть розуміючи, не завжди знають, що і як саме треба робити. Тому педагог стверджував, що «батькам, особливо молодим, треба оволодівати елементарними знаннями і про шкільне, і про дошкільне виховання» [4, с. 173].

Педагог робить висновок: «якщо в цей період немає належного виховання, якщо дитина позбавлена того, що необхідно для її повноцінного розумового розвитку, – вона не буде добре підготовлена до навчання. Те, що згаяно в цей період, ніколи не надолужиш» [4, с. 74]. Тому треба не тільки забезпечувати дитину їжею, одягом, іграшками, а й створювати для неї таке

людське середовище, з якого вона могла б дізнатися про явища навколишнього світу.

Отже, педагогічні ідеї В. Сухомлинського щодо підготовки дітей до школи є актуальними і сьогодні. Вихователі сучасних дошкільних навчальних закладів широко використовують у практиці роботи з дітьми його поради, вирощуючи на земельних ділянках квіти, городину, спостерігаючи за розвитком рослин. Такі методи навчання приносять радість дітям і задоволення батькам та вихователям.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. К., 2012. 26 с.
2. Побірченко Н. Родинна педагогіка В. Сухомлинського про підготовку дитини до школи. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Тернопіль, 2002. Вид. 5. С. 300-303.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. К. : Академвидав, 2004. 455 с.
4. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. К.: Рад. школа, 1978. 263 с.
5. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибр. твори: В 5-ти томах. Т. 3. К. :Рад. школа, 1976. С. 7-282.
6. Сухомлинський В. О. Школа і природа. Вибр. твори: В 5-ти томах. Т. 5. К.: Рад. школа, 1977. 549 с.

Семенчук Любов,

*студентка 318 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Курчатова А. В., доктор філософії у галузі освіти,
старший викладач Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ:

КОМПОНЕНТИ ТА КРИТЕРІЇ

Вступ до школи становить етапний момент життя дитини. Це зустріч з новим світом – загадковим, бажаним, і, водночас, дуже непростим. Адже саме в початковій школі дитина вперше стане суб'єктом соціально-нормованої

діяльності, коли виконувати слід не лише те, чого хочеться, а й те що треба, і саме так, як цього вимагають дорослі-вчителі. Безумовно, вся попередня історія розвитку особистості дитини готує її до такої діяльності, яку сама дитина сприймає як необхідний крок до справжньої дорослості.

Готовність до навчання у школі є інтегративною характеристикою психічного розвитку дитини, яка охоплює компоненти, що забезпечують її успішну адаптацію до умов та вимог школи. Цей феномен постає як загальна (психологічна) і спеціальна готовність до навчання у школі, в якій розкриваються рівні розвитку тих психологічних якостей, що найбільше сприяють нормальному входженню у шкільне життя, формуванню навчальної діяльності [1].

Проблему готовності дитини до школи розглядали у своїх працях такі науковці, як Л. Божович, Л. Венгер, Д. Ельконін, О. Запорожець, Н. Головань, Л. Іщенко, І. Любарська та ін. Особливе місце ця проблема займає у творчій спадщині В. Сухомлинського.

Л. Венгер вважає, що «готовність до школи – це певний набір знань і вмінь, у якому повинні існувати всі інші елементи, хоча рівень їх розвитку може бути різний». Він стверджує, що бути готовим до школи – не означає вміти читати, писати і рахувати. Бути готовим до школи – означає бути готовим всьому цьому навчитися [2].

На багатоаспектність розвитку дитини у процесі підготовки до школи звертає увагу й Л. Іщенко, яка визначає «готовність до школи як психологічний, емоційний, етично-вольовий та фізичний розвиток дитини, який забезпечує її легку адаптацію до нового етапу життя; це усунення (або хоча б суттєве зниження) негативного впливу на здоров'я й емоційне благополуччя школяра, труднощів переходу до нових умов життя, соціальних відносин і нового виду провідної діяльності» [3, с. 47].

Функціональну характеристику поняттю готовності дитини до школи дає І. Любарська. Вона зазначає, що «готовність до навчання – це важливий підсумок виховання та навчання дошкільників у дошкільному навчальному

закладі і сім'ї». Готовність дитини до школи, на думку вченої, визначається системою вимог, які висуває школа до дитини. Характер цих вимог обумовлено «особливостями нової соціально-психологічної позиції дитини-школяра з її новими обов'язками, до виконання яких вона повинна бути готовою» [4, с. 56].

Особливу увагу проблемі підготовки дитини до навчання в школі приділяв і видатний вітчизняний педагог В. Сухомлинський. Він наголошував: «Це велике щастя для батьків: готувати дитину до школи, потім спостерігати її перші кроки на великій стежці до знань. Але це не тільки радість і щастя. Це разом з тим багато турбот і праці. Бо виховання починається з сім'ї, з того часу, як дитина подивилася на світ і усвідомила себе як живу, активну, діяльну істоту» [6].

Актуальною при вивченні готовності дитини до школи є ідея Василя Олександровича про те, що дитину необхідно виховувати, орієнтуючись на майбутнє. Якщо врахувати, що незабаром дошкільник має стати школярем, то його успішність великою мірою може визначатися тим, наскільки готовим він підійде до цієї нової й складної для нього діяльності. У процесі підготовки дитини до школи, на думку педагога, важливо враховувати, що об'єднує дошкільний та молодший шкільний вік [6].

Деякі педагоги визначають готовність дитини до школи за вмінням читати, писати, рахувати, міркувати та запам'ятовувати. Тоді їм буде легше вчитись і вони не будуть перенавантажуватись [1].

Сучасні психологи визначають готовність дитини до школи за певними критеріями, такими як: фізична готовність, психічна, моральна, вольова, мотиваційна та інтелектуальна готовність.

Фізична готовність майбутнього школяра полягає в антропометричних показниках розвитку організму (кількість постійних зубів). Саме цей показник і визначає рівень зрілості дитини.

Психічна зрілість молодшого школяра визначає рівень моральної, інтелектуальної та мотиваційної сфери готовності.

Моральна готовність виявляється в умінні спілкуватись з дорослими та однолітками, з учителем та однокласниками; знання певних соціальних норм та правил у рольовій грі.

Моральна готовність починає формуватися ще в дошкільному закладі. Проблема тут в тому, що багато батьків не дуже бажають віддавати свою дитину до таких закладів. Вони забувають про їх найголовнішу суть – дитина потроху адаптується до майбутніх умов школи, спілкування, обов'язків, які у неї незабаром з'являться. Тому дуже важливо, щоб дитина почала відвідувати дитячий садок хоча б за 2 роки перед вступом до школи.

Мотиваційна готовність – один із найголовніших факторів готовності дитини до школи. Мотивація проявляється в ставленні дитини до школи, навчання, самого вчителя та предметів. Також це прагнення школяра досягти певних висот в оцінюванні.

Мотиваційна складова пробуджує в дитини бажання навчатись, пізнавати навколишній світ. Якщо майбутній першокласник не буде вмотивованим, то він не буде бачити сенсу вчитись, і взагалі, процес навчання буде для нього не цікавим, а, навпаки, стане складним та незрозумілим.

І нарешті, інтелектуальна складова готовності дитини до школи. Інтелектуальна готовність зазвичай проявляється в загальнорозумовому розвитку дитини. Вже до 6-7 років дитина дошкільник повинен знати: що таке довкілля, природа, розуміти природні та соціальні явища. Інтелектуальна готовність пов'язана з розвитком розумових процесів школяра, таких як: вміння робити висновки, узагальнювати свої знання, порівнювати та класифікувати. Також показником інтелектуальної готовності дитини до школи є вміння дитиною писати, рахувати та читати [3].

Таким чином, готовність дитини до навчання в школі раціонально розглядати як оптимальне поєднання впливу комплексу компонентів, який охоплює всі основні сфери розвитку дитини: інтелектуальну, емоційну, вольову, соціальну, морфологічну, а також психічне і соматичне здоров'я. Їх сукупність являє собою єдину цілісну систему шкільної зрілості, сторони якої

тісно взаємопов'язані і являються базовими якостями особистості як результату спеціально організованої підготовки до школи. Саме такий підхід створює необхідні умови для повноцінного розвитку особистісних якостей школяра, які гарантують йому всебічну соціальну і психологічну захищеність і сприяють успішній навчальній діяльності в майбутньому.

Література:

1. Богуш Алла. Головні аспекти підготовки дітей до школи: педагогічна спадщина В. К. Котирло. *Дошкільне виховання*. 2011. № 10. С. 2-5.
2. Кочерга Олександр. Коли дитина готова до школи? *Дошкільне виховання*. 2012. № 12. С. 4-9.
3. Іщенко Л. В. Логіко-математичний розвиток дітей 5-7 років: :навч. посіб. Бердянськ: БДПУ, 2010. 144 с.
4. Любарська І. Співпраця дошкільного закладу і родини у контексті підготовки дитини до школи. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 17. 72 с.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 3. К.: Рад. школа, 1977. С. 356.
6. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. К.: Рад. школа, 1978. 229 с.

Залозна Анастасія,

*студентка 318 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Курчатова А. В., доктор філософії у галузі освіти,
старший викладач Миколаївського національного університету імені
В. О. Сухомлинського*

ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ:

НОВА СОЦІАЛЬНА СИТУАЦІЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Вступ дитини до школи – це новий етап її життя, який є важливим для кожної дитини, адже він пов'язаний з освітою. В розвитку дитини змінюється соціальна ситуація та вид її провідної діяльності. Тепер дитина дошкільник стає школярем і потребує визнання свого статусу від батьків. В нього з'являються нові обов'язки перед школою та дорослими, виникає багато спілкування, його

життя наповнюється новими людьми. Також він прагне бути кращим у шкільному оточенні, все робити бездоганно. Але часто дитина виявляється не готовою до таких глобальних змін в її житті. Так виникає проблема готовності дитини до школи.

Цим питанням займалися такі науковці, як Л. Виготський, О. Запорожець, Г. Костюк, О. Леонтьєв, Ж. Піаже, К. Ушинський тощо. Про гостроту проблеми підготовки дитини до школи свідчать праці А. Богуш, Н. Бібік, М. Вашуленка, О. Кононко, С. Лаврентьєвої, Т. Піроженко, З. Плохій, К. Прищепи.

Проблема готовності дитини до школи існувала, мабуть, завжди. Її намагаються розв'язати вчені всіх країн. То в якому з ж віці краще йти до школи? Методи навчання вдосконалюють, сучасні діти розвиваються швидше... Може, не варто засиджуватися вдома – нехай краще йдуть навчатися раніше? Але, з іншого боку, якщо маленька дитина не готова, то чи не стане систематичне навчання занадто важким і чи не зашкодить здоров'ю? Адже діти, не готові до систематичного навчання, важче й довше пристосовуються до школи, у них частіше виникають негаразди в навчанні. Серед них значно більше тих, хто не встигає за програмою не тільки в початковій школі, а й у старших класах. Звідси й проблеми зі здоров'ям найперше – нервово-психічні порушення.

У ранньому дитинстві малюк відкрив для себе існування дорослих, складний їхній світ. Якраз відокремлення дитини від дорослого створює нову соціальну ситуацію, в якій вона прагне до самостійності. Ця тенденція є природною і постійною. Однак дитина продовжує жити разом з дорослим, входить у його світ. Її основною потребою є участь у житті й діяльності дорослих, оскільки в цьому віці дитина не може реалізувати себе через брак сил, умінь, знань. Тому вона стає дорослим у думках, уяві, орієнтується на нього як на зразок, перебираючи на себе властиву дорослим певну роль, наслідує дорослих, діє, як дорослий, але у формі сюжетно-рольової гри. У дитини з'являються елементарні обов'язки, її зв'язок з дорослим набуває нових форм, що виявляється у заміні спільної діяльності з самостійним виконанням його вказівок.

Істотною особливістю дошкільного віку є виникнення різноманітних стосунків дитини з однолітками, утворення дитячого згрупування. Власній внутрішній позиції дошкільняти стосовно інших людей властиві розвиток усвідомлення власного Я і значущості своїх учинків, величезний інтерес до світу дорослих, їхньої діяльності.

Уже наприкінці дошкільного віку в дитини формується бажання перейти до значущої діяльності, що стає передумовою, готовності до навчання.

Почувши від педагогів, що необхідними умовами готовності до школи є знання того і того, батьки у своїх стараннях не знають міри, а можливостей дітей не беруть до уваги. Іноді діти знають усі сузір'я, але не знають, на якій вулиці вони живуть. Важлива прикмета інтелектуальної готовності до школи – не просто розрізнені знання, уявлення про предмети і їхні властивості, а перш за все – вміння бачити зв'язки і закономірності, бажання дитини зрозуміти, що від чого і чому.

Визначення вікової межі вступу дитини до школи суттєвим чином впливає на успішність її адаптації в умовах шкільного навчання. Л. Виготський вважав оптимальним такий термін систематичного навчання, відхід від якого може бути шкідливим для дитини, її розумового розвитку. В дослідженнях Ш. Амонашвілі, Н. Бібік, М. Богдановича, М. Вашуленка, О. Савченко доводиться доцільність початку навчання у школі з шестирічного віку. Саме шестирічна дитина, на думку Ш. Амонашвілі, краще готова до початку шкільного навчання, ніж семирічна. При визначенні віку початку навчання слід враховувати не тільки соціально-значущі умови, але й особливості індивідуальної готовності дитини.

Перша важлива умова готовності дитини до постійної праці – вміння підпорядковувати власні дії виконанню навчального завдання.

Причиною неуспішного навчання маленьких учнів частіше за недостатній інтелектуальний розвиток або фізичну слабкість буває недостатній вольовий розвиток. Дитині зі слабкою волею важко дотримуватися вимог шкільного життя, їй складно опанувати свої емоції та бажання. Вона керується переважно найближчими метою та завданням.

Провідний чинник вольового потенціалу дитини – спілкування з однолітками та дорослими. Соціально значуща для дитини особа є взірцем, який впливає на її поведінку. Орієнтуючись на позитивний зразок, дитина здатна докладати певних зусиль, проявляти стриманість.

Успішність навчання в школі великою мірою залежить від здатності учня сприймати умовність навчальної ситуації, підтримувати рольові стосунки «учитель – учень».

Якщо рівень довільності низький, дитина неспроможна усвідомити навчальне завдання в його специфічному значенні. У такому разі поставлені їй запитання вона сприймає як привід до побутового спілкування, часто не називає вчителя на ім'я та по батькові (вживає, наприклад, звертання тьотя), може раптово перервати хід уроку зауваженнями, що не стосуються теми заняття.

Механізм підпорядкування правилам формується в групових іграх, у ході яких здійснюється двобічна форма контролю: діти добровільно стають носіями певних умовностей і вимог та стежать за їх виконанням.

Друга складова особистісної готовності до школи – вміння дитини будувати стосунки з однолітками.

Процес навчання у школі має колективний характер, що передбачає взаємодію та співпрацю всіх його учасників. Тому особливого значення для дитини набуває засвоєння правил поведінки в товаристві однолітків. Оволодіння цими правилами забезпечує гуманістичну спрямованість особистості, вміння співвідносити власні інтереси з інтересами інших людей, установлювати з однолітками партнерські стосунки. Ці якості теж розвиваються у процесі гри, де дитина на практиці засвоює норми моральної поведінки.

Діти, які не опанували правил спілкування з однолітками, не вміють з повагою ставитися до інших: вислуховувати відповіді однокласників, радіти їхнім успіхам, співчувати в разі невдачі. Такі діти часто конфліктні, заздрісні, нерідко агресивні. Усе це гальмує їхню адаптацію до нових соціальних умов, входження в дитячий колектив. Отже, дуже важливим моментом особистісного

розвитку дитини є знання нею норм спілкування та розуміння необхідності їхнього дотримання.

Третя складова особистісної готовності до школи - розвинута самосвідомість, тобто розуміння дитиною того, що вона собою являє, які здібності має, як до неї ставляться інші люди.

Найяскравіше самосвідомість проявляється в самооцінці – у тому, як дитина оцінює свої успіхи та невдачі, свої якості та можливості. Найчастіше в дошкільнят самооцінка завищена, що зумовлюється специфікою віку. Проте в деяких дітей вона буває заниженою, що може спричинити неуспішність навчання у школі, оскільки викликає страх невдачі, почуття постійної тривоги. Розвиток у дитини впевненості в собі, становлення почуття особистої гідності досягаються створенням для неї «ситуації успіху»: педагог власною поведінкою має показувати дошкільняті, що розуміє його, радіє успіхам і співчуває невдачам свого вихованця.

Дуже важливо прищепити дитині віру в свої сили, не допустити заниженої самооцінки. Для цього треба частіше її хвалити, у жодному разі не сварити за допущені помилки, показуючи, як їх виправити, щоб покращити результат.

Література:

1. Вовнянко Т. С. Теоретичні засади адаптації шестирічних учнів до школи: *Збірник матеріалів Міжвузівського науково-практичного семінару*. Чернігів: ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка, 2008. С. 128.
2. Дронь Т. Психологічна підготовка дитини до школи. *Психолог*. 2007. № 21-22.
3. Колесова Г. Діагностика адаптації першокласників. *Психолог*. 2010. № 23-24.
4. Підручна І. Я – першокласник! Авторська програма. *Психолог*. 2014. № 15-16.
5. Середина С. Успішна адаптація як умова гармонійного розвитку особистості. *Психолог*. 2008. № 40.

Клітна Юлія,
*студентка 318 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Курчатова А. В., доктор філософії у галузі освіти,
старший викладач Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГОТОВНІСТЬ ДО ШКІЛЬНОГО УЧІННЯ

За основу готовності приймається необхідний рівень розвитку дитини, без якого вона не може успішно навчатись у школі. Річ у тім, що шлях розвитку кожної дитини індивідуальний. Хтось починає раніше за інших ходити, але потім довго не говорить; хтось, навпаки, не вміє усміхатися, зате починає говорити цілими фразами і добре запам'ятовує букви. Тому до шкільного віку діти мають різний багаж досвіду, знань, умінь, навичок, звичок. Безсумнівно, що згодом кожна з них навчиться читати і рахувати і навіть стане грамотною, але до моменту вступу до школи важливо, щоб дитина мала здатність до навчання. Саме від готовності залежить адаптація дитини до шкільного життя, оволодіння ним навчальною діяльністю, врешті-решт, формування особистості.

Часто батьки, а іноді й учителі вважають основними показниками готовності до школи знайомство дитини з літерами, вміння читати, рахувати, знання віршів та пісень. Однак не тільки це впливає на успішність навчання. Адже формування даних умінь передбачається програмою для першого класу.

Інтелектуальна готовність до шкільного учіння складається з багатьох взаємозв'язаних компонентів розумового і мовного розвитку дітей. Єдність загального рівня розвитку психічних процесів (сприймання, мислення, уяви, уваги, пам'яті), пізнавальної діяльності, пізнавальних інтересів; досить широкий запас усвідомлених, систематизованих уявлень та елементарних понять про навколишній світ; розвинена мова, навички елементарної навчальної діяльності у дітей складають інтелектуальну (розумову) готовність до навчання у школі. Це все є результатом систематичного формування узагальненої уявлень, на основі яких дошкільники орієнтуються в доступних

їхньому розумного явищах природи і суспільного життя, спеціальної підготовки до шкільних уроків читання, мови та математики, а також формування належного рівня пізнавальної діяльності.

Інтелектуальний розвиток треба розуміти як складну динамічну систему кількісних і якісних змін, що відбуваються у пізнавальній діяльності дитини у зв'язку з віком і збагаченням життєвого досвіду, з індивідуальними особливостями її психіки.

Розвиток пізнавальних (психічних) процесів (сприймання, мислення, уяви, уваги, пам'яті, мовлення): певний рівень розвитку розумової активності, що базується на допитливості, сформованості певних розумових здатності доводити розумову роботу до успішного завершення; сприймання набуває довільності; основи естетичного сприйняття навколишнього; сформованість образного мислення, удосконалення образних уявлень, їх певна: незалежність від конкретної ситуації; узагальнений характер; здатність дитини аналізувати, систематизувати, узгоджувати, узагальнювати, визначати властивості різних об'єктів, їх внутрішні взаємозв'язки, встановлювати причинно-наслідкові, часові, просторові язки, підводити підсумки; здатність до наочно-схематичного мислення; здатність до моделювання; сформованість основ словесно-логічного мислення, коли дитина вже здатна до абстрактних міркувань, які будуються законах логіки; здатність до абстрагування; певний рівень сформованості активної творчої уяви; рівень розвитку різних видів пам'яті: зорової, слухової, рухової, словесно-логічної; зростання обсягу, міцності пам'яті; повнота, системність і точність відтворюваного матеріалу; сформованість монологічного мовлення; граматична правильність мови (морфологічна, синтаксична); рівень звукової активності (темп, плавність, інтонаційна виразність).

Для успішного навчання в школі дитині необхідні такі якості:

- добре розвинена дрібна моторика рук та координація рухів (*тренувальні вправи – пришивати гудзики, ліпити з пластиліну, качати олівчик поміж пальчиків, зафарбовувати малюнки в різних напрямках, грати з м'ячем, ходити по «лабіринтам» з ниток*);

- добре диференційована рухова система (*тренувальні вправи – пальчикова гімнастика, ігри з пальчиковим «ляльковим театром»*);
- здатність до самоконтролю та самооцінки (*формування залежить від віку та особливостей нервової системи*);
- адекватна реакція на успіх і невдачу (*формування залежить від віку, особливостей нервової системи та від особливостей дитячо-батьківських відносин*);
- мотивація навчання (*формування залежить від віку та особливостей дитячо-батьківських відносин*);
- достатній об'єм механічної слухової та зорової пам'яті (*тренувальні вправи – ігри, в яких треба запам'ятовувати; різні види дитячих лото, повторювати 6-10 не пов'язаних за змістом слів*);
- стійка та рівномірно розподілена увага (*тренувальні вправи – розплутувати намальовані «лабіринти» різної складності, перемальовувати прості малюнки по клітинкам*);
- вміння відтворювати окремі події чи фрагменти дійсності, надавати їм логічної цілісності, а також спроможність всебічно розуміти ситуації й передбачити події (*тренувальні вправи – описувати малюнок з урахуванням всіх дрібних деталей; складати коротку історію за декількома малюнками, пов'язаними за змістом*);
- добре розвинена здатність робити узагальнення (*тренувальні вправи – ігри «хто більше?», в яких треба назвати якомога більше предметів певної групи: меблі, посуд, люди, одяг, фігури, взуття, птахи, звірі, риби, транспорт, іграшки, тощо; в другому варіанті гри «хто більше?» треба назвати групу, до якої належать названі предмети*);
- здатність дитини до абстрагування, оперування вербальними поняттями (*тренувальні вправи – ігри на виключення слова, зайвого за змістом; вміння пояснити зміст того чи іншого слова*);

- добре розвинений фонематичний слух як показник рівня готовності дитини до навчання грамоти (*тренувальні вправи – шукати на слух заданий звук в словах; називати звуки на початку, в середині та в кінці слова*).

Отже, підготовка дітей до школи повинна бути всебічною, забезпечити формування системи якостей, які засвідчать їх інтелектуальну готовність до навчання і діяльності у шкільних умовах.

Література:

1. Богуш Алла. Головні аспекти підготовки дітей до школи : педагогічна спадщина В. К. Котирло. *Дошкільне виховання*. 2011. № 10. С. 2-5.
2. Костина Л. М. Адаптація первокласників к школе путем снижения уровня их тревожности. *Вопросы психологии*. 2004. № 1. С. 137-143.
3. Кочерга Олександр. Коли дитина готова до школи? *Дошкільне виховання*. 2012. № 12. С. 4-9.
4. Фадеева Т. Готовність дитини до шкільного навчання. *Рідна школа*. 2003. № 12. С. 14-17.

Полигалова Катерина,

*студентка 218 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Тесленко С. О., викладач Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського*

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Як засвідчує практика, поширення комп'ютеризації, телебачення та інших технічних засобів обмежує безпосереднє спілкування дітей з дорослими та однолітками, внаслідок чого гальмується мовлення. Саме комунікативна культура допоможе майбутній особистості успішно діяти в соціальному середовищі та забезпечить успішну адаптацію дітей дошкільного віку до навчання в умовах Нової української школи.

Проблему комунікації дітей дошкільного віку досліджували Л. Виготський, О. Леонт'єв, М. Лісіна, педагоги й лінгводидакти (А. Богуш, Т. Маркова, Б. Менджерицька, Т. Піроженко, О. Ушакова, Р. Чумічова та ін.).

А. Богуш наголошувала на тому, що комунікативно-мовленнєвий розвиток дітей – це комплексна характеристика особистості, яка вимагає як досконалого розвитку мовлення, зокрема словникового запасу, звукової культури мовлення, граматичної правильності і виразності мовлення, діалогічних і монологічних форм мовлення, сформованих оцінно-контрольних дій, так і розвитку форм спілкування та індивідуально-психологічних якостей і властивостей особистості, які зумовлюють індивідуальний стиль спілкування кожної особистості на різних вікових етапах її розвитку і готують дитину до навчання у школі [2].

Тільки через спілкування людина може співвідносити свою поведінку з діями інших людей, утворюючи разом із ними єдиний суспільний організм - соціум.

За А. Богуш, культура мовлення – це вміння правильно говорити й писати, добирати мовно-виражальні засоби відповідно до мети та ситуації спілкування, це система вимог стосовно вживання мови в мовленнєвій діяльності. Проявляється вона в таких характеристиках:

1) правильність (відповідність усталеним у літературній мові законам, правилам і нормам);

2) нормативність (дотримання правил усного і писемного мовлення: лексичних (значення слів, семантичні відтінки слів, сполучуваність слів), граматичних (рід, число, відмінок), орфоепічних (правильна вимова);

3) адекватність мовлення (точність вираження думок, почуттів, ясність, зрозумілість мовлення);

4) точність мовлення – якщо вжиті слова відповідають усталеним мовним значенням;

5) логічність мовлення (поєднання мислення, мови і мовлення, це ступінь поєднання слів у реченні за законами розумової (мислительної) діяльності, це

відповідність смислових зв'язків і відношень одиниць мови в мовленні, зв'язкам і відношенням предметів і явищ у реальній дійсності);

б) різноманітність (багатство мовлення);

7) естетичність (естетична привабливість мовлення, вдале використання естетичних потенцій мови – тон, темп, звучність, наявність образних висловів тощо);

8) чистота (відсутність у мовленні не літературних елементів, брутальних, лайливих ноток, відповідність інтонації змістові та експресії висловлювання);

9) доречність мовлення (поєднує в собі точність, логічність, виразність, чистоту, відповідність ситуації спілкування, організовує мовлення відповідно до мети висловлювання [1, с. 45].

Поняття комунікативна культура логічно пов'язує визначення сутності спілкування (взаємодія, стосунки, відносини, контакти, обміни) в певну систему, визначає спілкування як цілісне суспільне і духовне, зокрема психологічне і моральне утворення.

Отже, комунікативна культура – це культура людських взаємовідношень, основу яких складає комунікабельність – риса особистості, здатність її до спілкування з іншими людьми. Комунікабельність не є вродженою, вона формується в процесі життя й діяльності людини в соціальній групі [1, с. 115].

Успіх сформованості комунікативної культури дитини залежить від того, наскільки сформована в неї комунікативна компетенція, під якою А. Богуш розуміє «комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування, стриманість у спілкуванні; культуру мовленнєвої комунікації» [2, с. 20].

На думку В. Сухомлинського, кінцевою метою навчання дітей рідної мови є формування національно-мовленнєвої особистості, яка душею відчуває слово, передає найтонші відтінки думки, почуттів, переживань, яка дбає про красу і культуру власного мовлення. Цінними є рекомендації вченого щодо виховання мовленнєвої культури у дітей. Так, педагог радив орієнтуватися на

мовні зразки з фольклору, народні поетичні вислови, що відрізняються відтінками думок і почуттів, емоціональним забарвленням, тим самим впливають на поетичну творчість дитини.

За словами В. Сухомлинського, поетична творчість це найвищий ступінь мовленнєвої культури, а мовленнєва культура виражає сутність культури людської [3, с. 212-213]. У дидактичній спадщині В. Сухомлинського проблема формування культури рідного мовлення займає особливе місце. Педагог наголошував на необхідності знати всі тонкощі рідної мови: «чим глибше людина пізнає тонкощі рідної мови, тим тонша її сприйнятливість до гри відтінків рідного слова, ...тим активніше сприймає серце красу слова [3, с. 22, 222].

Отже, підготовка дитини до школи включає формування усіх типів компетентностей, центральне місце серед яких займає комунікативна. Її сформованість впливає на соціалізацію дитини, сприйняття навколишнього середовища, розвиток словникового запасу, бажання вчитися, здатність до взаємодії зі значущими іншими.

Література:

1. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Х.: Вид-во «Ранок», 2013. 192 с.
2. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посібник / За ред. М. І. Пентиліук. К.: Ленвіт, 2015. 320 с.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям: Виб твори. Т. 3. К., 1997.

Москаленко Віра,
*студентка 118 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Соколовська О. С., доктор філософії у галузі
освіти, доцент Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

ПРОВІДНІ ІДЕЇ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО У НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

На всіх етапах розвитку суспільства мораль є важливим регулятором людської поведінки, людських відносин. Моральне виховання є підґрунтям для формування особистості. Теоретичні праці та експериментальні дослідження відомих педагогів та психологів (Л. Артемової, О. Богданової, Л. Божович, І. Мар'єнка, В. Сухомлинського) свідчать про те, що моральний розвиток дитини слід розглядати не лише в поєднанні з іншими (розумовим, естетичним). Взаємодія між педагогічними впливами і розвитком особистості відбувається шляхом приймання і усвідомлення моральних вимог.

Сутність процесу морального виховання полягає у взаємодії вихователя і дитини з метою прилучення її до моральних цінностей суспільства, формування морального досвіду, виховання моральних якостей. Процес морального виховання – важлива складова цілісного педагогічного процесу в ЗДО та початковій школі. Значний внесок у вирішення проблеми морального виховання дітей вніс видатний педагог, новатор, мислитель – Василь Сухомлинський.

Педагогічну спадщину відомого вченого пронизує ідея проектування людини. Для того щоб педагогіка виконувала таку функцію, вона має спиратися на психологічні знання у досягненні цілей навчання й виховання, використовувати технологію активного перетворення педагогічної дійсності. Він наголошує, що «Саме життя висуває нині важливу проблему навчально-виховної роботи – проблему взаємозв'язку моральності і знань, духовної

культури і освіченості» [4, с. 534]. Розроблена вченим система формування, виховання і розвитку особистості дитини заснована на глибокій турботі про дітей з різним рівнем розвитку, відношенням до навчання, укріплення здоров'я кожного вихованця, у поєднанні фізичного і морального розвитку.

Особливу увагу Василь Олександрович приділяє такому аспекту, як радість навчання, радість пізнання, творчості, що сприяє емоційному комфорту, розкриттю розумового потенціалу кожної дитини, моральних почуттів і якостей. За глибоким його переконанням навчання повинно бути і серйозною роботою, і радісною працею, що укріплює моральні і фізичні сили дитини [3].

Видатний педагог-практик стверджує, що на всіх етапах розвитку суспільства на поведінку людей впливають відносини між людьми, а моральність являється одним із критеріїв оцінки людяності. На думку Павлиського вчителя, «Азбука виховання людяності в тому, що дитина, віддаючи тепло своєї душі іншим людям, знаходила в цьому особисту радість» [4, с. 188].

Складовими моралі є вчинки, поведінка людини, моральні відносини, моральна свідомість. Саме ці якості особистості мають сформувані у дітей, спираючись на освітні програми вихователів закладів освіти. «Важливе завдання школи, – пише Василь Сухомлинський, – ми вбачаємо у вихованні чистоти, благородства морально-естетичних відносин – дружби, товаришування, любові» [4, с. 199].

В. Сухомлинський у Павлиській школі створив і запровадив у практику роботи нову систему виховання, в центрі якої – учень, спрямувавши виховний вплив на його внутрішній світ. Виховний вплив здійснювався на засадах духовної культури народу, національних традиціях, звичаях. Тим самим прищеплюючи любов до батьків, до мови, готовність захищати слабких. Педагог стверджує, що «моральним провідним вогником педагог стає не тоді коли він на кожному уроці вирікає істини, а тоді, коли його ставлення до людини – маленького школяра завтрашнього громадянина – є зразком, вершиною моральності» [4, с. 541]. Це, на нашу думку, одна з найважливіших

особливостей виховання, основу якого становлять людські цінності. Завдання морального виховання ми визначаємо як процес розкриття перед дітьми загальнолюдських норм моральності.

Проблема морального виховання особистості дитини стояла перед педагогом завжди. У своїх працях «Павлиська середня школа», «Серце віддаю дітям», «Моральні заповіді дитинства і юності», «Шлях до серця дитини», «Батьківська педагогіка» доводить, що саме у шкільному віці закладаються основи моральних почуттів, формується ставлення до людини. Важливі складові впливають на досягнення головної мети морального виховання – формування моральної вихованості. «У молодшому шкільному віці вже закладаються основи моральних почуттів. Такі поняття, як добро і зло, справедливість і несправедливість, правда і брехня, щирість і лицемірність, вірність і зрадливість, краса й паскудство, що усвідомлюються в цьому віці в образі яскравих картинок і уявлень, лишаяються в емоційній пам'яті на все життя» – писав Василь Олександрович [1, с. 258].

В. Сухомлинський зазначав, що найважливіше в процесі навчання та виховання зміцнювати у дитини віру у свої сили і терпляче чекати того моменту, коли відбудеться хоча б маленьке зрушення в її розумовій праці. В. Сухомлинський, вважає, що педагогічна мудрість полягає в тому, щоб дитина ніколи не втрачала віру у свої сили, ніколи не відчула, що в неї нічого не виходить.

Чимало праць Василь Сухомлинський присвятив ролі слова та особистості вчителя для дитини і сформулював вимоги до нього. Він радив вчителю не робити насильства над душею дитини, а уважно придивлятися до законів природного розвитку кожної дитини, до її особливостей, нахилів [2, с. 156]. Принцип природовідповідності проглядається у всіх ідеях педагога.

Також В. Сухомлинський вважав, що значний виховний вплив на особистість дитини має казка. Сьогодні у всіх школах і дитячих садках створюють куточки або виділяють кімнату для роздумів, ігор, творчості. В процесі занять серед природи накопичується досвід дітей.

Василь Сухомлинський не встановлював кордонів між методами виховання. У будь-якому діянні він виділяв як необхідне розумовий розвиток, працю, виховання моральне, естетичне, екологічне, вивчення й урахування індивідуальних і вікових особливостей дітей, взаємини родини та школи, педагогічну майстерність учителя. Моральне виховання – є однією з найголовніших сфер розвитку людини. Моральність – це правила поведінки людини стосовно інших людей, суспільства. Саме моральність сприяє становленню дитини у соціумі. Формуванню моральності сприяють моральні знання, етичні поняття, моральні якості, які пробуджують совість і сором, вчать керувати власною поведінкою. Такий розвиток повинен проходити в атмосфері справедливості, порядності, щирості.

В умовах постійного зростання потоку інформації та збільшення обсягу навчального матеріалу постають нагальні потреби: здійснити пошук оптимальних методів і прийомів, які сприяють моральному вихованню. Василь Олександрович звертає особливу увагу на вміння проникати в духовний світ дитини. Тільки багатогранні емоційні стосунки з дітьми, де вчитель не лише наставник, але й друг, товариш, виховують почуття. Одна з найцінніших якостей вихователя – людяність, глибока любов до дітей, у якій поєднується сердечна ласка з мудрою суворістю й вимогливістю батька, матері.

На думку Василя Олександровича – дитину виховує спостереження у природі та активна взаємодія з нею. Спілкування з природою привчає дітей до емоційно вдумливого спостереження; активізує обдумування і відкриття причин, наслідків, зв'язків між явищами природи; привчає до турботи про живе і прекрасне; збагачує практичний досвід дитини та формує життєві компетенції. «Світ природи стає невичерпним джерелом знань завдяки тому, що знання надходять у дитячу душу складним шляхом: через руки, через працю, через взаємовідносини з іншими людьми, через почуття і переживання, які забарвлюють діяльність» [3].

У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні наголошується, що моральне виховання дітей дошкільного віку спрямоване на виховання поваги до

однолітків, старших, надавати допомогу тим, хто цього потребує, вміти підтримувати думку інших людей; виховання у дошкільників почуття відповідальності, необхідності дотримуватися норм і правил поведінки, виявляти цілеспрямованість і наполегливість. Проблема морального виховання дітей різного віку надзвичайно гостро стоїть перед суспільством. Вчені, учителі, батьки, керівники закладів освіти намагаються впроваджувати різні технології, що надають можливість формувати у сучасних дітей повагу до морально-духовних цінностей.

Отже, творчість видатного педагога – це невичерпне джерело педагогічних ідей, мудрих порад, які є актуальними в освітянському житті сучасних закладів освіти.

Література:

1. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. Вибрані твори. В 5 т. Т. 1. К.: Радянська школа, 1976. 654 с.
2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори. В 5 т. Т. 3. К.: Радянська школа, 1977. 670 с.
3. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. Вибрані твори. В 5 т. Т. 4. К.: Радянська школа, 1977. 640 с.
4. Сухомлинський В. О. Квітка сонця. Харків: Школа, 2019. 240 с.

Марченко Вероніка,

*студентка 218 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Тесленко С.О., викладач Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського*

НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ І ПОЧАТКОВОЮ ЛАНКОЮ ОСВІТИ У ЗМІСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У сучасній вітчизняній та закордонній педагогічній науці та практиці відбувається переосмислення концептуальних підходів до навчання й виховання дошкільників і молодших школярів. Зростає розуміння ролі наступності в їхній соціальній адаптації. Дошкільне дитинство – це особливий і

самодостатній період розвитку людини, під час якого вона набуває певного досвіду і готується до зміни соціального статусу. Забезпечення наступності і перспективності між дошкільною та шкільною ланками освіти в умовах сучасних реалій, які склалися в Україні, є дуже важливими [3, с. 16].

Проблема забезпечення наступності між дошкільною і початковою шкільною освітою досліджували А. Богуш, О. Кононко, К. Крутій, Н. Лисенко, Т. Поніманська, О. Савченко, Т. Степанова. Перехід від дошкільної до початкової освіти, на їхню думку, вирізняється певною специфікою й зумовлений такими чинниками: вікові особливості розвитку дітей (психологічні, соціальні, інтелектуальні), соціальні фактори (вимоги й запити соціуму); педагогічні передумови (зміст розвитку й освіти дітей, розвиненість педагогічних технологій, форм, методів реалізації наступності).

Н. Лисенко визначає змістовні аспекти наступності між дошкільною і початковою освітою, а саме: емоційний (урахування специфіки розвитку емоційної сфери розвитку особистості дитини, забезпечення емоційної комфортності дошкільникам і школярам є навчання, пріоритетність позитивних емоцій); діяльнісний (забезпечення зв'язків між провідними видами діяльності суміжних періодів, опертя на актуальні для означеного періоду видів діяльності, створення умов для формування передумов провідного виду діяльності у наступному віковому періоді); змістовний (правильне співвідношення між знаннями про навколишній світ, про самого себе, про пізнання, встановлення перспектив у змісті навчання від дошкільного дитинства - до початкової школи); комунікативний (урахування особливостей спілкування дітей старшого дошкільного й молодшого шкільного віку, забезпечення безпосереднього й контактного спілкування); педоцентричний (постановка дитини в центр освітнього процесу) [2, с. 45].

Зміни у житті дитини зі вступом до школи вимагають компетентності у різних сферах життєдіяльності, наявності тих базових якостей, які забезпечать її безболісне входження у різні соціальні групи та особистісну самореалізацію. Відповідно, основна мета дошкільної освіти полягає у всебічному загальному

розвитку дитини, визначеного Базовим компонентом дошкільної освіти відповідно до потенційних вікових можливостей і специфіки дитинства.

Основна мета освіти в початковій школі – продовження всебічного загального розвитку дітей з урахуванням специфіки шкільного життя водночас із освоєнням найважливіших навчальних навичок. Результати аналізу психологічних досліджень з означеної проблеми доводять, що дошкільне дитинство вирізняється від молодшого шкільного віку провідною діяльністю, психологічними новоутвореннями і соціальною ситуацією розвитку. Упродовж життя відбуваються зміни соціальної ситуації розвитку дитини. Дошкільний вік – це виникнення нової соціальної ситуації розвитку: поява кола елементарних обов'язків, зміна взаємин із дорослими, опанування новими формами діяльності, спільними діями з дорослими, необхідність нових стосунків з однолітками. Заклади освіти покликані забезпечити повноцінний розвиток кожної дитини, виховати відданого громадянина України.

Практика свідчить, що педагоги закладів дошкільної освіти та початкової школи глибоко усвідомлюють, що патріотами України стають при умові усвідомлення кожним її представником свого глибинного коріння історії, багатства мови й культури, звичаїв і традицій. Вважаємо, що здійснення патріотичного виховання в умовах ЗДО і школи відбувається засобами змісту предметно-розвивального середовища чи простору: образотворчого і літературного мистецтва, фольклору та казки, народних ігор, музичного мистецтва, виставок витворів народного мистецтва, міні-музеїв етнографічного спрямування.

Зміст, форми і методи роботи в дошкільній школі та у закладі дошкільної освіти сприятимуть вихованню громадянина України, який ціннісно ставиться до рідної землі, поцінує інші народи. Ці напрями діяльності конкретизовано у річних планах щодо наступності між дошкільними і початковими ланками освіти (див. табл. 1).

Таблиця 1.

План забезпечення наступності між дошкільною і початковою ланкою освіти у змісті національно-патріотичного виховання

1.	Спільна виставка дитячої творчості «Україно мила, краю мій чудовий»	вересень
2.	Спільна спартакіада «Ми-нащадки козаків»	листопад
3.	Майстер-класи з виготовлення української іграшки	грудень
4.	Спільне свято «Свято Василя та Маланки»	січень
5.	Майстер-класи. Розвага «Прощання з Масляною»	лютий
6.	Спільний літературно-музичний вечір «І вірші, і пісні, рідній Україні»	березень
7.	Конкурс малюнків «Моє рідне місто Миколаїв»	квітень
8.	Спільний проект «Традиції моєї родини»	травень

Наведемо приклади такої роботи з дітьми у закладі дошкільної освіти.

Розвага «Прощання з Масляною»

Мета: виховувати любов до рідного краю, традицій українського народу, його звичаїв та обрядів.

Хід заняття

Лютий, лютий, не лютой, А санки свої готуй!

Перший теплий промінець сповістив: «Зимі-кінець!»

Вихователь: Ох і характер у цього зимового місяця! Недарма люди, крім лютого, його влучно називають і сніжень, і криводоріг, і лютень, . Народне прислів'я каже: «Лютневий сніг весною пахне».

Гра «Скажи яка?» (діти підбирають епітети і образні слова про весну та зиму)

Вихователь: Наприкінці зими відзначають свято Масляна. Свято Масляна символізує прощання з зимою та зустріч із весною. Масляна улюблене свято, саме тому з ним пов'язано багато звичаїв, прислів'їв та прикмет. Зараз ми перевірмо, хто у нас найкращий знавець народних прислів'їв!

Гра «Знавець народних прислів'їв» (вихователь називає початок, а діти продовжують прислів'я)

Без млинців – ..... (не Масляна).

Бенкетуй баба на Масниці і гуляй, а ... (про пост згадуй).

Не життя, а ... (Масляна).

Не все котові Масляна, буде ... (і Великий піст).

Масляна сім днів ... (гуляє).

Вихователь: Свято Масляна триває цілий тиждень перед Великим постом. В народі кажуть: Масляну проводжаємо, світла сонця очікуємо. Раніше кожен день Масляної мав свої особливості та звичаї. Найголовніший день Масляної відомий як Прощена неділя. У Прощенну неділю треба було відвідати рідних і сусідів, щоб попросити пробачення за всі образи і, якщо близькі ворогували, обов'язково помиритися.

Гра «Оціни вчинок»

Вихователь: Найбільш пишно і зараз відзначають неділю, коли готують млинці зі сметаною, проводять масові гуляння, ігрища, забави.

Давайте і ми приготуємо млинці (діти старшої групи разом з учнями початкової школи випікають млинці)

Вихователь: Що ж, ось і добігло кінця наше свято. Масляне, вкотре доводить, звичай наших пращурів – життя в гармонії з природою, мирі та злагоді зі своїми близькими. Ніщо не здатне існувати в цьому світі без добра. Зі святом!

(Діти пригощають гостей млинцями та проводять майстер-класи).

Отже, дошкільний і молодший шкільний вік є сензитивним і сприятливим періодом виховання патріотичних почуттів. Проблеми реалізації наступності в патріотичному вихованні необхідно розглядати між дошкільним закладом і початковою школою у неподільній єдності зі збереженням здоров'я, розвитком особистості кожної дитини, забезпечення для неї емоційного благополуччя.

Література:

1. Амосов Н. М. Моделювання мислення і психіки. К., 1985. 408 с.
2. Дитячий садок – школа: актуальні проблеми наступності : монографія / За ред.. проф.. Н. Лисенко. К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. 472 с.
3. Жовнер С. Системний підхід до забезпечення наступності і перспективності між дошкільним закладом і школою. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 4. С. 16-33.
4. Поніманська Т. І. Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку. Рівне, 2006. 352 с.

Охрименко Юлія,

*вихователь Первомайського ДНЗ «Золотий ключик» Вітовського р-ну
Миколаївської обл.*

Науковий керівник: *Тимченко А. А., доктор філософії у галузі освіти,
старший викладач Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

РОЛЬ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРИ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних умовах розвитку дошкільної освіти все більшого розмаху набуває процес упровадження інновацій в усі сфери життя закладів дошкільної освіти. Відомо, що комп'ютер став невід'ємною частиною життя кожної сучасної людини, а разом з ним в коло дозвілля увійшла і комп'ютерна гра. Нова ігрова реальність може як сприяти розвитку сучасного дошкільника, забезпечувати підготовку до майбутньої навчальної діяльності, задовольняти зростаючі потреби дошкільника у пізнанні оточуючого світу, так і негативно впливати на дитину, приводити до формування комп'ютерної залежності, обмеження міжособистісної взаємодії з однолітками та батьками, погіршення зору та фізичного розвитку дитини загалом. Це визначається недотриманням санітарно-гігієнічних вимог та запровадженням психологічних умов, що забезпечують успішність певного виду ігор.

Комп'ютерна гра вже з самого раннього дитинства залучає дитину у світ нових пізнавальних можливостей. Чим старшою стає дитина, тим складнішими стають комп'ютерні ігри, в які вона грає [2]. Більшість сучасних дошкільників розуміються на комп'ютерних іграх навіть краще за дорослих. Їм цікаво гратися за комп'ютером, адже він може включати в себе багато найрізноманітніших іграшок, безліч варіантів найменувань, зображень, дає змогу здійснювати різноманітні дії з предметами: малювати, розфарбовувати, пересувати, копіювати, розмножувати, ділити, розрізати тощо; може показувати мультиплікаційні фільми і з кожним днем його можливості стають все більш різноманітними. Висвітлення проблем, пов'язаних з використанням сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі, започатковано й розвинуто у фундаментальних роботах А. Ашерова, Р. Вільямса, Б. Гершунського, В. Глушкова, А. Довгялло, А. Єршова, Г. Клеймана, Н. Краудера, К. Макліна, Ю. Машбиця, О. Молібога, С. Пейперта, Є. Полата, М. Смульсон, В. Скіннера та ін.

У разі організації освітнього процесу дошкільників засобами комп'ютерних ігор надзвичайно важливим є питання правильного вибору: які комп'ютерні ігри розвивають дитину, а які мають сумнівну цінність. У цьому разі необхідними є знання жанрової та рейтингової класифікації комп'ютерних ігор.

Жанр визначається метою гри. Психологічна мета жанру віртуальних світів – реалізація потреби в ігровій діяльності, спроба конструювання й переконструювання власних переконань, внутрішнього світу та навколишньої дійсності за допомогою мови й мультимедійних можливостей інтернету; примірювання особистістю на себе різних ролей і життєвих позицій у дискурсивному просторі гри. Тому в комп'ютерних іграх здійснюється прямий сугестивний вплив на гравців, здатний змінити їхню картину світу аж до повної її модифікації.

Наразі виділяють такі жанри [1]:

Пригодницька гра (Adventure) – гра, що володіє повноцінним літературним сюжетом, і гравець у процесі гри сам розкриває всі перипетії цього сюжету, керуючи ігровим персонажем, який рухається за сюжетом та виконує зумовлені сценарієм завдання, покладаючись на свою уважність та логіку, здійснює пошуки підказок і вирішує загадки (Індіана Джонс, Disney's Aladdin in Nasira's Revenge, Syberia). Настільна гра – електронні реалізації настільних ігор. Серед них існують як реалізації класичних ігор (шахи, преферанс), так і специфічних як Magic: The Gathering. Головоломки – вимагають від гравця вирішення логічних завдань, передбачення можливих ситуацій (Тетріс, Angry Birds) [1].

Дійові (Action) – в іграх такого жанру необхідно використовувати рефлексивність та швидкість реакції для подолання ігрових обставин. Психологічне значення такого жанру ігор полягає у швидкості реакції, здатності швидко приймати тактичні рішення, розвиває високу концентрацію уваги та швидку реакцію (Wolfenstein 3D, Макс Пейн, Mortal Kombat, Mario).

Лабіринти – персонаж рухається лабіринтом з метою знайти вихід, зібрати предмети і/або уникнути пасток і небезпек. Часто в іграх цього жанру є обмеження на час (Pac-Man, Boulder Dash) [1].

Рольові ігри (RPG – англ. Role Playing Game) — гра, відмінною рисою якої є наявність у персонажів певних навичок і характеристик, які можна знайти, а згодом розвивати, виконуючи вписані в сюжетну лінію дії. Психологічне значення жанру рольових комп'ютерних ігор полягає у способі збагачення почуттів та накопичення досвіду, розвитку уяви, подоланні страхів та розвитку комунікативних навичок (The Elder Scrolls (серія), Gothic (серія), Відьмак (серія), Neverwinter Nights) [1].

Стратегічна гра (Strategy) – гра, що представляє собою управління масштабними процесами, як, наприклад, будівництво міст, ведення бізнесу, командування армією і т.д. Психологічне значення жанру стратегічних ігор полягає у формуванні навичок системного аналізу, формування наполегливості,

здатності планувати свої дії, тренувати багатофакторне мислення (Heroes of Might and Magic III, Цивілізація, StarCraft, Age of Empires) [1].

Комп'ютерні ігри мають велике значення не тільки для розвитку інтелекту дітей, а й для розвитку їх моторики, точніше для формування моторної координації та координації спільної діяльності зорового і моторного аналізаторів. Взаємодія з віртуальними образами в процесі гри активізує широкий спектр пізнавальних процесів, може впливати на такі когнітивні характеристики гравців, як увага, пам'ять, просторове сприйняття, мислення, контроль і планування. Не тільки в рекламі виробників комп'ютерних ігор, а й в оглядових психологічних роботах подібний вплив переважно оцінюється як позитивний.

На нашу думку, комп'ютерна гра – це один із ефективних засобів розвитку творчих здібностей старшого дошкільника, оскільки змістовною частиною гри передбачено конструювання різноманітних ситуацій (уявних, проблемних, пригодницьких, логічних), що потребують творчого вирішення, пошуку оригінального варіанта розв'язання проблеми, гнучкого застосування різноманітних вмінь та навичок задля досягнення результату в грі. Унаочнення уявної ситуації сприяє перетворенню абстрактних образів у більш реальні. Ці властивості комп'ютерної гри забезпечують розвиток творчих здібностей за критеріями творчої оригінальності, творчої уяви, творчої гнучкості. Ігрова ситуація з пригодницьким або казковим змістом полегшує хід вирішення проблеми, робить його захоплюючим та емоційно привабливим для дитини, що позитивно впливає на розвиток творчих здібностей за критеріями творчої легкості та творчої продуктивності.

Таким чином, комп'ютерні ігри можуть виконувати ряд соціально-психологічних функцій – мотиваційну, розвивальну, навчальну, виховну, пізнавальну, комунікативну, психотерапевтичну, але лише за умови їх правильного застосування, наявності у гравців навичок саморегуляції, здатності до вчасного припинення ігрової діяльності, розвинутого самоконтролю.

Література:

1. Іванова С. М. Вплив комп'ютерних ігор на формування елементів логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку. URL: <http://www.nbu.gov.ua/eournals/ITZN/em2/content/07ismaps.html>.
2. Поніманська Т. Умови застосування комп'ютера в навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2014_32_17.

Яхновська Аліна,
*студентка 248 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Тимченко А. А., доктор філософії у галузі освіти,
старший викладач Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Початок навчання в школі - один з найскладніших і найвідповідальніших моментів в житті, як в соціально-психологічному, так і у фізіологічному плані. Проблема підготовки учнів до нового ступеня життя знаходить особливу актуальність в зв'язку виникаючими питаннями про ефективність початкового етапу навчання.

Тому виникає питання, чи здатна дитина, яка вступає до школи, вчитися без утруднень? Дитина, яка не досягла певного рівня розвитку, не звикла до шкільного життя в період адаптації стикається в подальшому навчанні з масою труднощів, що може мати негативні наслідки. У зв'язку з цим виникла необхідність перегляду роботи з питань наступності між ланками, систематизувати і шукати причини, намітити шляхи вирішення проблеми адаптації першокласників.

Проблема психолого-педагогічного супроводу знайшла відображення у працях таких науковців, як: О. Беляєва (психологічний супровід учнів 1-х. 5-х та 10-х класів), Т. Ільяшевич (психологічний супровід дитини, шкільна адаптація), Л. Стасюк (готовність дитини до школи), Л. Добринюк (готовність

до шкільного навчання); проблема наступності в навчанні і вихованні дітей (Л. Артемова, О. Проскура, О. Савченко та ін.); діагностика готовності до шкільного навчання (О. Венгер, В. Дубровіна та ін.).

Серед психологів над цією проблемою працювали І. Агринська, Л. Божович, В. Горбачова, Л. Маркова, Г. Щукіна та ін.

Перший клас – один з найбільш складних і відповідальних етапів у житті дитини. Адже відбувається багато змін: нова діяльність, нові умови життя, нові контакти, стосунки, відносини. Тепер провідними є не садочок, батьки, а школа, перший вчитель. Змінюється все життя дитини.

Про період переходу дитини до школи багато написано у вітчизняній та зарубіжній психологічній та педагогічній літературі. Адже в ці перші місяці починають формуватись самостійні стосунки дитини з навколишнім світом і з самим собою, тобто те, що в подальшому визначає особистісну самореалізацію у школі та за її межами.

За статистикою, лише 50% дітей адаптується до школи протягом першого півроку. Іншим дітям потрібно більше часу. Дитина, яка вступає до школи, повинна бути зрілою у фізіологічному та психолого-соціальному сенсі, повинна досягти відповідного рівня розумового та емоційного розвитку.

Як свідчить аналіз літературних джерел, адаптація дітей до школи поділяється на фізіологічну, соціально-психологічну, розумову, емоційну.

Фізіологічна адаптація: більшість першокласників на початку навчального року починають хворіти, швидко втомлюються, стають примхливими. Це не дивно, на них обрушуються нові завдання, які вимагають розумового та фізичного напруження.

Соціально-психологічна адаптація: набуття нового соціального статусу «учень», налагодження спілкування з однолітками і вчителем, пристосування до нової системи вимог, пов'язаних з виконанням навчальної діяльності, пристосування до нового режиму навчання й життя.

Розумова адаптація: відповідний рівень знань про довколишній світ, сформованість елементарних понять, вміння узагальнювати та диференціювати предмети і явища, планувати свою діяльність.

Емоційна адаптація: самоконтроль. Правильний період адаптації складає 1-2 місяці. Адаптація дитини - процес двосторонній: нові умови впливають на малюка і малюк намагається змінити соціально-психологічні умови.

Психолого-педагогічний супровід адаптації першокласників до навчання у школі починається з діагностики готовності дітей 6-річного віку до навчання у школі. Проводиться спостереження за тим, як поводить себе дитина, чи легко іде на контакт з дорослим, оцінюється рівень розвитку інтелекту, мотиваційної, вольової, фізичної готовності. Якщо в певних параметрах ви визначили недостатній рівень дитини, то необхідно:

1. Якомуга раніше звернутися за спеціальною допомогою до психолога чи вчителя.

2. Знайти фахівця, краще психолога, який би професійно визначив рівень готовності вашої дитини до школи.

3. Включити дитину в систематичну підготовку до школи. Наприклад: відвідування занять з логопедом, класів підготовки, центрів чи курсів психологічної адаптації до школи, звернутися за індивідуальними консультаціями до вчителя, психолога, самому зайнятися цим, керуючись спеціальною літературою.

4. Не звинувачувати дитину, не залякувати її шкільним майбутнім.

За результатами обстеження оформлюється висновок готовності дітей до навчання у школі. Особливої уваги потребують діти, що не відвідували дитячий садок — це так звані «домашні» діти. Як правило, вони менш комунікабельні, важче встановлюють контакти з учителем і однолітками, не дуже комфортно почуваються у колективі, бояться залишитись у школі без батьків[1, с. 10]. Це є проблемою, оскільки такі діти тяжче проявляють емоції і поведінку у процесі звикання до нових умов життя, у них присутній соціальний страх.

Щоб подолати соціальний страх, необхідно: навчитися правильно реагувати на критику; навчитися розуміти, що думка іншої людини – це лише її думка, людина це право, а ви маєте повне право самі оцінювати себе. Скільки людей – стільки й думок; розвивати навички спілкування; уникати ситуацій, у яких ви відчуватимете себе дискомфортно, і людей, які формують у вас комплекс неповноцінності; ніколи не говорити про себе погано[2, с. 101-102].

Важливо знайти індивідуальний підхід для кожної дитини. Слід пам'ятати, що всі діти різні та по своєму неповторні, враховувати вік дітей, темперамент, індивідуальні особливості.

Надзвичайно велике місце в психолого-педагогічному супроводі труднощів адаптації дитини до школи має поглиблена психологічна консультація найближчого оточення, тобто сім'ї. Батькам необхідно давати рекомендації з урахуванням індивідуальних особливостей дитини. Бажано, щоб ці рекомендації надавала психологічна служба.

Основною метою психологічної служби є психологічне забезпечення та підвищення ефективності педагогічного процесу, захист психічного здоров'я й соціального благополуччя усіх його учасників: учнів, педагогічних працівників, батьків [3,с. 6].

Завдання психолого-педагогічного супроводу в системі освіти: створити для дитини сприятливий мікроклімат у класі; вивчати індивідуальні особливості розвитку дітей у єдності інтелектуальної, емоційної та поведінкової сфер їхнього прояву; надавати допомогу дітям, які мають певні особливі потреби; своєчасно проводити діагностику і корекцію порушень розвитку; підвищувати психологічну компетентність вчителів, батьків із питань розвитку дитини.

Отже, більшість дітей адаптуються до школи протягом першого півріччя. Іншим дітям потрібно більше часу. Дитина, яка вступає до школи, повинна бути зрілою у фізіологічному та психолого-соціальному сенсі, повинна досягти відповідного рівня розумового та емоційного розвитку. Завдання психолого-

педагогічного супроводу – створити для дитини сприятливий мікроклімат для подальшого навчання.

Література:

1. Адаптація дітей у 1,5, 10 класах: К. : Шкільний світ, 2008. 128 с.
2. Мотилько Т. Л., Леонова Н. С. Психолого-педагогічний супровід обдарованих дітей : К.: Редакції загально педагогічних газет, 2014. 128 с.
3. Шкільному психологу. *Усе для роботи:* науково-методичний журнал.: Основа, лютий 2017 № 2(98).

Пежова Юлія,

*студентка 248 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Бабаян Ю. О., доктор філософії в галузі соціальних
та поведінкових наук, доцент Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Готовність до школи – це сукупність характеристик дитини старшого дошкільного віку, яка здатна до самостійної роботи, її можливість прийняття себе у соціальній позиції школяра.

Психологічна готовність до навчання у школі розглядається, як характеристика дитини, яка розкриває рівні розвитку психологічних якостей, що є найважливішими передумовами для нормального включення до нового соціального середовища і для формування навчальної діяльності. Готовність до шкільного навчання – це бажання і усвідомлення необхідності вчитися, що виникає в результаті соціального дозрівання дитини, які визначають мотивацію до навчальної діяльності.

Поняття «готовність до школи» визначив Л. Венгер. Він вважав, що готовність до школи – це певний набір знань і вмінь, в якому повинні існувати всі інші елементи хоча рівень їх розвитку може бути різний [1].

Складовими компонентами психологічної готовності дитини до школи є:

- мотиваційна (особистісна);
- інтелектуальна;
- емоційно-вольова.

Мотиваційна готовність – наявність у дитини бажання вчитися. Зазначений компонент виявляється у ставленні дитини до школи, вчителів і навчальної діяльності, включає формування у дітей таких якостей, які допомогли б їм спілкуватися з учителями і однокласниками. На час вступу до школи у дитини повинні бути розвинуті трудові уміння і навички, вміння спілкуватися з людьми, рольова поведінка.

Інтелектуальна готовність передбачає наявність у дитини, запасу конкретних знань. Дитина повинна володіти елементами теоретичного ставлення до навчального матеріалу, формами мислення, смисловим запам'ятовуванням.

Інтелектуальна готовність передбачає формування у дитини початкових умінь, зокрема, уміння виокремити навчальну задачу і перетворити її в самостійну мету діяльності. Тобто дитина повинна вміти порівнювати, бачити подібне і відмінне, вона повинна навчитися міркувати, знаходити причини явищ, робити висновки.

Пізнавальні інтереси складаються поступово, протягом тривалого часу і не можуть виникнути відразу при вступі до школи, якщо в дошкільному віці їх вихованню не приділяли достатньої уваги. Найбільші труднощі в початковій школі відчувають не ті діти, які мають до кінця дошкільного віку недостатній обсяг знань і навичок, а ті, що проявляють інтелектуальну пасивність, у яких відсутнє бажання і звичка думати, розв'язувати задачі. Для подолання інтелектуальної пасивності необхідна поглиблена індивідуальна робота з дитиною [2].

Емоційно-вольова готовність – уміння долати сильні труднощі, навички самостійності, швидкий темп роботи, що вимагає зібраності, зосередженості, опанування основними правилами поведінки у навчальних та

інших ситуаціях, уміння правильно реагувати на оцінку виконаного завдання, оцінювати свою роботу.

Отже, психологічна готовність дитини до школи з'являється на межі дошкільного і молодшого шкільного віку. Якщо дитина отримала повноцінний розвиток у дошкільний період, то як наслідок, з'являється психологічна готовність до навчання у загальноосвітньому навчальному закладі.

Література:

1. Венгер А. Л. Схема індивідуального обстеження дітей шкільного віку: для психологів-консультантів. М., 1989. 96 с.
2. Головань Н. Ми готові до школи. Кіровоград, 1999. 72 с.

СЕКЦІЯ 3.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Керівник секції:

Авраменко Квітослава Богданівна – доктор філософії в галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Секретар секції:

Громова Катерина Анатоліївна – студентка 648 групи факультету дошкільної та початкової освіти

Рехтета Любов,

доктор філософії в галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Національна доктрина розвитку середньої освіти України в ХХІ столітті визначає пріоритетним завданням системи освіти виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточення як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності.

В умовах сьогодення головним чинником покращення здоров'я дітей виступають педагогічні обставини, а саме: відповідність методик і технологій виховання віковим і функціональним можливостям дітей, раціональна організація навчальної діяльності, функціональна грамотність педагога в питаннях охорони та зміцнення здоров'я, наявність системи роботи з формування цінностей здорового способу життя.

Питанню формування культури здоров'я особистості приділяли увагу такі вчені: О. Ахвердова, Ю. Драгнєв, В. Горащук, Г. Кривошеєва, С. Кириленко, С. Лебедченко, Ю. Мельник, В. Скумін. На думку В. Горащука, культура

здоров'я – це важливий складовий компонент загальної культури людини, обумовлений матеріальним і духовним середовищем життєдіяльності суспільства, що виражається в системі цінностей, знань, потреб, умінь і навичок з формування, збереження й зміцнення її здоров'я [2, с. 167-174].

Сучасна освіта характеризується широким впровадженням технологічного підходу, що є об'єктивним процесом, у якому переглядаються концепції супроводу і забезпечення процесу природного розвитку дитини.

Здоров'язбережувальні технології є стрижнем усіх педагогічних технологій, спрямованих на зміцнення та відтворення здоров'я учасників навчально-виховного процесу. У класифікації здоров'язбережувальних освітніх технологій (за О. Ващенко) виділяються такі типи [1, с. 4-5]:

- *здоров'язбережувальні* – технології, що створюють безпечні умови, вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини. До них відносять: профілактичні щеплення, забезпечення рухової активності, вітамінізація, організація збалансованого харчування;

- *оздоровчі* – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я. До них відносять: фізична підготовка, фізична терапія, ароматерапія, загартовування, гімнастика, масаж, фітотерапія, арттерапія;

- *технології навчання здоров'ю* – реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загально-навчального циклу, введення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти;

- *виховання культури здоров'я* – виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини. До них відносять: діяльність валеологічних гуртків і клубів, додаткові заняття, виховні

заходи, розваги, конкурси, вікторини тощо.

До здоров'язбережувальних освітніх технологій належать психолого-педагогічні технології, програми, методи, які спрямовані на виховання в дітей особистісних якостей, культури здоров'я як цінності, мотивують до ведення здорового способу життя [3].

Мета здоров'язбережувальних освітніх технологій – забезпечення умов фізичного, психічного, соціального та духовного комфорту, що сприяють продуктивній навчально-пізнавальній і практичній діяльності учасників освітнього процесу, заснованій на науковій організації праці та культури здорового способу життя особистості.

Майбутній учитель загальноосвітньої школи I ступеня має розуміти, що здоров'я учнів треба зберігати, допомагати їм ставати впевненою і щасливою людиною. З цією метою він має вміти організувати здоров'язбережувальний навчальний процес на уроках і в позаурочний час, що сприяє створенню позитивної мотивації до здорового способу життя.

На заняттях з дисципліни «Методика навчання освітньої галузі», «Здоров'я та фізична культура» (змістова лінія «Здоров'я»), студенти спеціальності «Початкова освіта» вчать дати учневі вміння самостійно дослідити ту чи іншу тему, проаналізувати її та зробити висновок, використати свої конструктивні пропозиції. Вони переконуються, що предмет «Основи здоров'я» в початковій школі передбачає збереження та зміцнення фізичного, соціального, психологічного, морального та духовного здоров'я дитини, а також уміння орієнтуватися та активно діяти в різних ситуаціях. Підвищення ефективності навчання безпосередньо залежить від доцільного добору та використання різноманітних, найбільш ефективних методів навчання, а також від активізації всього навчального процесу.

Отже, сучасний навчальний заклад має створити оптимальні умови для збереження та зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу. Майбутні вчителі початкової школи мають усвідомити, що основою всієї педагогічної діяльності в напрямку турботи про здоров'я дитини є особисте ставлення до

здоров'я, позитивна мотивація, щодо здорового способу життя, формування культури здоров'я.

Формування культури здоров'я шляхом впровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій – це надійний і доступний шлях самореалізації, розвитку свого потенціалу, шлях керування своїм здоров'ям і підтримання його на творчоактивному рівні. Глибокі знання й звички щодо культури здоров'я навчають учнів цінувати життя як власне, так і людей, що оточують. Ми проаналізували тільки основні складові запропонованих науковцями здоров'язбережувальних освітніх технологій.

Інтеграція різних здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховний процес сприяє створенню здоров'язбережувального навчального середовища, формує в учнів початкової школи інтерес як до навчання, так і до знань про власне здоров'я та шляхи його збереження. Звичайно ми далеко не вичерпали весь перелік здоров'язбережувальних технологій, проте розглянуті конкретні приклади дають змогу говорити про дієвість створеного навчального середовища.

Зазначимо, що поняття «здоров'язбережувальна» можна віднести до будь-якої педагогічної технології, яка в процесі реалізації створює необхідні умови для збереження здоров'я основних суб'єктів освітнього процесу – учнів та вчителів. І, найголовніше, кожна педагогічна технологія має бути здоров'язбережувальною.

Література:

1. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. № 8. С. 1-6.
2. Горащук В. П. Формирование культуры здоровья школьников (теория и практика) : монографія. Луганск : Альма-матер, 2003. 376 с.
3. Смирнов Н. К. Здоровьесберегающие образовательные технологии и психология здоровья в школе. М.: АРКТИ, 2005. 320 с.

Паршук Світлана,
доктор філософії в галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти
факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Стасюк Вікторія,
студентка 348 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

В сучасних умовах стає необхідним посилення культури творчої ролі освіти, з'являється новий ідеал «людини культури», який володіє загальнокультурною компетентністю, визначає його активну життєдіяльність, здатність орієнтуватися в різних сферах соціального й професійного життя, гармонізує внутрішній світ і відносини з соціумом. Програмою «Нової української школи» передбачено вивчення ключових компетентностей. Однією з десяти ключових компетентностей є обізнаність та самовираження у сфері культури. Вчитель початкової школи має бути взірцем культури для своїх учнів, Підготовка майбутнього вчителя початкової школи має на меті не тільки досконало оволодіти знаннями з навчальних предметів, а й набути вміння та навички з формування загальнокультурної та інших компетентностей.

Студенти спеціальності «Початкова освіта» неодноразово беруть участь у конференціях та методичних семінарах, досліджують проблемні питання загальнокультурної грамотності з методики викладання образотворчого мистецтва на сучасному етапі розвитку освіти.

Одним із напрямів виховної роботи є підготовка та проведення виставок творчих робіт студентів. Неодноразово у рамках вивчення курсів художньо-естетичного спрямування студенти відвідують Миколаївський обласний художній музей імені В. Верещагіна.

Аналіз сутності поняття «загальнокультурна компетентність» та його зіставлення з декларованими навчальними програмами, змістом початкової

освіти дали змогу виокремити три групи компетенцій, які важливо формувати у дітей молодшого шкільного віку: мовленнєві, комунікативні, культурні.

Формування загальнокультурної компетентності забезпечується засобами практично усіх навчальних предметів. Воно відбувається у процесі реалізації затвердженого МОН України цілісного змісту освіти початкової та основної школи.

Одним із завдань виховання молодших школярів є формування загальнокультурної компетентності, що припускає орієнтацію в першоджерелах культури. Загальнокультурна компетентність визначається як здатність аналізувати та оцінювати досягнення національної світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності. Участь у такій роботі підвищує творчу активність студентів і надає їм усвідомлення свого індивідуального креативного потенціалу та причетності до загальної культури і мистецтва. Такі форми та методи роботи сприяють розвитку індивідуальних творчих здібностей студентів, їхніх естетичних смаків і розширенню інтелектуального та духовного рівнів. Це допомагає всебічно та раціонально підготувати студентів до творчої діяльності в умовах сьогодення та сформувати загальнокультурну грамотність майбутнього вчителя початкової школи.

Отже, основним принципом, що має визначити загальнокультурну грамотність майбутніх вчителів початкової школи повинно стати врахуванням кращого культурно-мистецького досвіду минулого, його конкретне використання в межах принципово нового періоду історії. Саме цей підхід сприятиме формуванню всебічно розвиненої особистості, яка має жити й працювати в умовах третього тисячоліття.

Література:

1. Иванова Т. В. Культурологическая подготовка будущего учителя: монография. К.: 2005. 282 с.

Баштова Вікторія, Мойсєєнко Світлана,
студентки 348 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник – доктор філософії в галузі освіти, доцент кафедри
початкової освіти факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ВІДРОДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯМ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто поняття загальнокультурної грамотності та проаналізовано формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших. Саме тому вчитель початкової школи має бути взірцем культури для своїх вихованців, а проблема формування загальнокультурної грамотності у майбутніх вчителів початкової школи завжди буде актуальним питанням у підготовці фахівців початкової освіти.

Ключові слова: компетентність, загальнокультурна грамотність, загальнонаціональні традиції, освіта, вчитель, громадянин, виховання, державна символіка, посібник.

В сучасних умовах стає необхідним посилення культуротворчої ролі освіти, з'являється новий ідеал "людини культури", який володіє загальнокультурною компетентністю, що визначає його активну життєдіяльність, здатність орієнтуватися в різних областях соціального й професійного життя, гармонізує внутрішній світ і відносини із соціумом.

Однією з десяти ключових компетентностей «Нової української школи» є обізнаність та самовираження у сфері культури. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя

відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших. Вчитель початкової школи має бути взірцем культури для своїх вихованців, саме тому, проблема формування загальнокультурної грамотності у майбутніх учителів початкової школи завжди буде актуальним питанням у підготовці фахівців початкової освіти.

Перед навчальними закладами України стоїть важливе завдання — виховання справжнього громадянина й патріота країни. Основною метою виховання є набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу.

Нашим дітям будувати майбутнє, та щоб впевнено орієнтуватися в житті, щоб стати освіченим і творити майбутнє нації, діти повинні знати минуле народу, культуру, традиції, звичаї.

На уроках трудового навчання вчителя ознайомлюють учнів з народними традиціями, навчають розпису, виготовленню народної іграшки та писанкарству. Не забувають про таку перлину народної творчості як інкрустація соломкою, в'язання віників. Значного поширення на уроках трудового навчання в школі набули такі види художнього промислу та ремесел як вишивка, різьба, лозоплетіння тощо.

У 1 класі вивчають тему «Знаки державної символіки (2 год), в учнів формується уявлення про герб і прапор-символи незалежності держави, про значення кольорів на прапорі. Практична робота учнів полягає у виготовленні паперових прапорців та колективному виготовленні з кольорового паперу державних символів.

У 2 класі, вивчаючи тему «Художня вишивка в українському побуті» (2 год), учні вивчають види художніх швів, оздоблювальні шви на рушниках і серветках, а також традиційні художні образи місцевих вишивок.

Вивчаючи тему «Художні техніки декоративно-ужиткового мистецтва» (3 год), учні 3 класу вивчають український етнодизайн, сучасні і традиційні види художньої праці, вишивання і в'язання як види української народної творчості.

Вивчаючи у 4 класі тему «Художні техніки декоративно-ужиткового мистецтва» (3 год), учні вивчають види декоративно-ужиткового мистецтва: художня вишивка, макраме, ткацтво, бісерне низання. Також вивчають ритм як засіб композиційної виразності у творах декоративно-ужиткового мистецтва.

Таким чином, педагогічно організована праця дітей має величезні можливості для їх громадянсько-патріотичного виховання. У трудовій діяльності створюються великі можливості для розвитку в дітей цілеспрямованості, наполегливості, волі, вищих людських почуттів і кращих моральних якостей. Проте цілком очевидно, що ці можливості можна використати по-різному, залежно від того, наскільки педагог знає розвиваючі можливості праці і володіє вміннями реалізувати їх у повсякденній педагогічній роботі.

Відродження національної системи виховання треба починати з національного відродження майбутніх учителів, пробудження їхньої національної свідомості, гідності, поглиблення знань з історії рідного краю, фольклору, літератури, мистецтва, знання рідної мови, її культурно-історичних функцій. Успіх реалізації програми національного виховання в Україні буде значною мірою залежати від того, як педагог зуміє перебудувати свої взаємовідносини в навчально-виховному процесі на основі співробітництва і співдружності, творчого мислення і педагогічного пошуку, розуміння особистості учня.

Підготовка студентів до національного виховання учнів початкових класів – це організація навчально-виховного процесу студентів, що створює умови для виявлення і формування творчої індивідуальності особистості майбутнього вчителя початкових класів; набуття ним необхідного мінімуму знань, умінь і навичок для успішного результату майбутньої виховної діяльності національної спрямованості. З метою з'ясування готовності студентів до національного виховання учнів молодших класів нами було запропоновано анкетування студентів випускних курсів факультету дошкільної

та початкової освіти. В анкетуванні взяли участь 50 студентів випускних курсів Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського.

Як з'ясувалося, студенти не обізнані з державними і методичними документами з національного виховання учнів, не ознайомлені з концепціями національного, громадянського, патріотичного виховання молоді.

Так, у програмах педагогічних дисциплін педагогічних факультетів півдня України не закладено повною мірою формування проєктивних умінь щодо здійснення національного виховання в початковій школі. Взагалі питання організації та планування національного виховання в початковій школі недостатньо висвітлюється у програмах вищих педагогічних навчальних закладів півдня України, що потребує більш глибокого дослідження даної проблеми, пошуку шляхів для більш ефективної підготовки майбутніх фахівців початкової школи до національного виховання учнів.

Вивчення реального стану готовності вчителів і студентів до здійснення національного виховання дозволили виявити низку труднощів. З-поміж них: наявність розриву між теорією і практикою виховання, що призводить до руйнування традиційних механізмів моральності; девальвація загальнолюдських цінностей, нездоровий вплив засобів масової інформації на особистість молодшого школяра; недостатній зв'язок з батьками, громадськими організаціями, позашкільними навчальними закладами; недостатнє забезпечення вчителів необхідними методичними посібниками, сучасною літературою; методична невідповідність учителів до здійснення національного виховання в початковій школі.

Література:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. *Освіта України*. 2011. № 1 (січень).
2. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. К. : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Корнюшкіна Вікторія,

*студентка 548 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Казанжи І. В., доктор філософії у галузі освіти,
доцент Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ У СПАДЩИНІ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

В умовах соціально-економічної нестабільності нашої країни очевидною стала необхідність реформування усіх сфер діяльності людини. Найбільших змін в даному випадку зазнала галузь освіти. Принципово змінився не лише підхід до навчання дитини, а й погляд на кінцеву мету навчально-виховного процесу. Так, тепер ідеалом сучасного випускника школи є всебічно розвинена, творча та відповідальна особистість, справжній патріот своєї держави.

У педагогічній діяльності одного з найвідоміших вітчизняних педагогів ХХ століття В.О. Сухомлинського проблема розвитку розумових і творчих здібностей займала особливе місце. Він досліджував дане питання у багатьох своїх працях таких як: «Сто порад вчителю», «Павлиська середня школа», «Розмова з молодим директором», «На трьох китах», «Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів» тощо.

Питанню розвитку творчості молодших школярів було присвячено праці таких відомих педагогів і психологів (Л. Виготський, С. Рубінштейн, Ш. Амонашвілі, Б. Теплов, Г. Щукіна, В. Дружинін та ін). Проте особливої уваги заслуговують погляди Василя Сухомлинського.

Видатний педагог ХХ століття вважав, що «творчість – це не сума знань, а особлива спрямованість інтелекту, особливий взаємозв'язок між інтелектуальним життям особистості й проявом її сил в активній діяльності» [2]. Для Василя Олександровича людина, яка може мислити творчо була певним ідеалом, що краще та глибше розуміє навколишній світ.

Досліджуючи педагогічну систему В.Сухомлинського можна виділити ряд якостей, якими на його думку повинна володіти творча особистість:

спостережливість, допитливість, творчий інтерес, розвинене мислення, проблемне бачення, здатність до дослідницької діяльності, глибина, широта та стійкість пізнавального інтересу, розвинута уява, наполегливість, кмітливість.

Педагог вважав, що вже з раннього дитинства потрібно приділяти значну увагу розвитку творчості дитини. І якщо не зробити це вчасно, то у старшому віці можуть виникнути труднощі. Це пов'язано перш за все з тим, що у молодшому віці діти ще не бояться проявляти свої здібності і батьки вчасно помітивши певні нахили у дитини зможуть допомогти їй їх розвинути. Саме тому у формуванні творчих здібностей Сухомлинський особливу роль відводив сімейному вихованню дитини. Вважаючи, що саме завдяки тісному емоційному контакту між батьками та дитиною виникають найсприятливіші умови для передачі та засвоєння досвіду від старшого покоління до молодшого.

Дослідивши педагогічну спадщину Василя Олександровича можна назвати певні засади, що сприятимуть розвитку творчості дитини: дитиноцентризм; урахування вікових особливостей; пізнання індивідуальності кожної дитини; визнання її унікальності та неповторності; віра в творчі можливості кожної дитини; використання принципів педагогіки партнерства; ідеї розвивального навчання; створення сприятливих умов для розкриття творчих здібностей дитини [1].

Крім того важливо зазначити, що формування творчої особистості неможливе без дотримання ряду педагогічних умов: створення відповідної матеріальної бази для різноманітної творчої праці; надання кожній дитині свободи для самовираження та саморозвитку; врахування індивідуальних особливостей дітей; забезпечення реалізації учнями своїх творчих можливостей у процесі навчання; урахування нахилів, здібностей та обдарувань учнів та залучення на їх основі дітей до різних видів творчої діяльності; створення творчої атмосфери; активізація пізнавального інтересу тощо.

Щоб сформувати творчу особистість Василь Олександрович радив вчителям організовувати навчання таким чином, щоб учням було цікаво навчатися. Він радив класоводам обирати найкращий шлях до сердець дітей

через казку, цікаві ігри, музику, дитячу творчість. Також великий педагог наголошував на тому, що найголовнішим джерелом розвитку творчих здібностей учнів є природа, адже «...серед природи, – писав Василь Олександрович, – багатої на живі образи, легше думається, краще фантазується, швидше добираються слова з найтоншими відтінками» [2].

Отже, проаналізувавши педагогічну спадщину Василя Олександровича Сухомлинського ми радимо у вихованні та навчанні учнів дотримуватися єдності з природою. Можна організувати на території школи «Зелене містечко», у якому будуть зростати найрізноманітніші дерева, кущі та трав'янисті рослини. Обов'язково треба проводити час з дітьми там – розповідати їм про кожну рослинку, доглядати разом з учнями за ними і просто насолоджуватися красою навкруги. Звичайно ж можна проводити деякі уроки у «Зеленому містечку». Таким способом ми прищеплюємо дітям почуття любові до рідного краю, «... ми добиваємося, – писав Василь Сухомлинський, – щоб кожний наш вихованець з малих років сердечно, дбайливо ставився до деревця, до куща троянд, до квітів...- до всього живого й красивого» [3].

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що у своїй діяльності В. Сухомлинський досить широко використовував казку, адже саме казка, яку дитина чує у відповідному природному оточенні з уст учителя стає найкращим збудником дитячого інтелекту. Казка викликає в дитини найкращі емоції, збуджує її фантазію та мислення.

Дослідивши педагогічну діяльність В. Сухомлинського ми змогли виділити такі основні методи роботи з казкою: слухання казок; читання казок; бесіди про казки; виготовлення і добір ілюстрацій до казок; театралізація казок; створення казок [4].

Прослуховування казок спонукає учнів до усвідомлення образів; після прочитання й обговорення казки усвідомлені образи набувають більш сталих обрисів; виготовлення та добір ілюстрацій збагачує й розширює казкові образи в уяві дітей; в процесі інсценізації уява дітей досягає вищого етапу своєї творчості – дитина поринає в світ казки повністю. Цей метод, на думку

великого Педагога, один із засобів пробудження пізнавального інтересу, розвитку мовлення у дітей.

Отже, у в педагогічній спадщині В. Сухомлинського розкриті основні закономірності формування творчої особистості молодшого школяра. Творча особистість повинна володіти такими якостями: спостережливість, допитливість, творчий інтерес, розвинене мислення, проблемне бачення тощо. Василь Олександрович виділив засади, що сприятимуть розвитку творчості дитини: дитиноцентризм; урахування вікових особливостей; пізнання індивідуальності кожної дитини; визнання її унікальності та неповторності.

Література:

1. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу. *Вибрані твори* : в 5 т. Т. 1. К., 1977. С. 403-637.
2. Сухомлинський В. О.. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості *Вибрані твори* : в 5 т. Т. 1. К., 1977. С. 55-209.
3. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи. *Вибрані твори* : в 5 т. Т. 4. –К. : Рад. шк., 1977 – С. 393 - 625.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. *Вибрані твори* : в 5 т. Т. 3. К., 1977.С. 7-279.

Свистухіна Катерина,

*студентка 548 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Січко І. О., доктор філософії у галузі освіти,
доцент Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІН ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Провідною метою кожної освітньої реформи, в тому числі нинішньої, є підвищення якості освіти. Одним із чинників, які забезпечують якість початкової ланки загальної середньої освіти є підготовка педагогічних кадрів. У наш час відбувається зміна ціннісних орієнтацій у всіх сферах життєдіяльності

світової спільноти, що вимагає нового підходу до формування професіонала. У цих умовах національна система освіти стала перед необхідністю значного підвищення професійної компетентності вчителів та їх професійного розвитку та саморозвитку [3, с.55].

Нова українська школа ставить перед закладами вищої освіти багато проблем, які потребують негайного вирішення і разом з тим реформування процесу навчання студентів як майбутніх фахівців.

У зв'язку з реформуванням середньої освіти варто говорити про нову роль учителя в умовах Нової української школи. Особливої значущості у процесі становлення професіонала, здатного до змін існуючих стереотипів, організації освітнього процесу, його змісту, форм і методів. Через це почалися глобальні зміни в початковій школі, актуальності набуває всебічний розвиток особистості дитини, оволодіння ключовими і предметними компетентностями, формування у неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, а головне, наскрізними вміннями, необхідними життєвими і соціальними навичками, що забезпечать її готовність до життя в розвинутому, інформаційному й демократизованому суспільстві. Тому, не менш важливим сьогодні стоїть питання підготовки майбутніх учителів початкової школи, конкурентоспроможних фахівців, здатних якісно та ефективно реалізовувати завдання, визначені Державним стандартом початкової освіти. Серед завдань виділено формування у дітей компетентності у галузі природничих наук [4, с.27].

Отже, пріоритетним для майбутніх фахівців є формування у них природознавчої компетентності.

Ставлення до студента, який знаходиться у центрі навчального процесу, ґрунтується на повазі його як особистості, урахуванні його особистої думки, спонуканні до активної пізнавальної діяльності, творчості, ініціативності, саморозвитку і самовихованню. Ці питання знайшли своє відображення в наукових працях відомих учених: Ш. Амонашвілі, Ю. Бабанського, Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Шаталова, С. Шевченка та ін.

Науковці переконують, що основне завдання в організації навчального процесу полягає насамперед у підвищенні навчально-виховної ефективності занять, і, як наслідок, – у значному зростанні рівня реалізації принципів свідомості, активності та якості знань, умінь і навичок, які набули студенти. Відомо, що ефективність навчання суттєво знижується, коли використовуються пасивні методи дидактичного впливу, відсутній діалог між викладачем і студентом. З метою формування особистості студента в навчальному процесі сучасна дидактика рекомендує збагачувати традиційні методи навчання такими інтерактивними технологіями, які сприяли б формуванню в суб'єктів учіння мотивації до майбутньої професійної діяльності та змістовних життєвих настанов, високого рівня активності й емоційної заангажованості в навчально-пізнавальній діяльності, створенню умов для активного самостійного набуття знань, навичок і вмінь. Використання таких технологій забезпечує тісний зв'язок теорії з практикою, розвиток критичного мислення, рефлексії, створює атмосферу співробітництва, творчої співпраці, розвиток навичок спілкування [1, с. 15].

Сучасній дитині необхідно не стільки багато знати, скільки послідовно і критично мислити, проявляти розумову активність. Зміст і методи навчання здобувачів освіти спрямовані на опанування знань, умінь і способів діяльності, розвиток здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою, формування основи наукового світогляду і критичного мислення, вироблення вміння порівнювати, виділяти характерні властивості предметів, узагальнювати їх за певною ознакою, отримувати задоволення від знайденого рішення. Коли дитина сама діє з природними об'єктами, вона краще пізнає навколишній світ, тому, пріоритет в роботі з дітьми слід віддавати практичним методам навчання.

У зв'язку з цим, перед викладачами ЗВО стоїть завдання навчити студентів новим формам взаємодії з дітьми. На зміну традиційному приходять продуктивне навчання. Одним з інтерактивних методів, який сприяє формуванню природознавчої компетентності майбутніх вчителів початкової

школи та активно використовується під час вивчення студентами дисциплін природознавчого циклу, є лепбук [2, с. 81].

Термін «лепбук» (з англійської «lapbook» – книга на колінах) вперше використала у своїй домашній школі мати та письменниця з Вірджинії Теммі Дабі. Лепбук, або як його ще називають тематична або інтерактивна папка, – це саморобна паперова книга з кишнями, де студент може діставати, перекладати, складати на свій розсуд різноманітний матеріал. В ній збирається матеріал по певній темі. При цьому лепбук – це заключний етап самостійної дослідницької роботи, яку студент виконував у ході вивчення даної теми. Щоб створити та заповнити цю папку, студент повинен вивчити зміст обраної теми, відповідно до програми початкової школи, провести спостереження, проаналізувати представлений матеріал.

Доречно проводиться робота зі студентами на практичних заняттях з курсу «Методика навчання природознавства і суспільствознавства», дає підстави стверджувати, що створення лепбуків сприяє ефективному опануванню майже всіх тем у природничій освітній галузі в початковій ланці школи. Найбільш продуктивними та багатограними є теми: «Як людина пізнає світ», «Повітря та його властивості», «Ґрунт», «Будова рослин», «Україна – моя країна», «Рослини навесні», «Використання природних і штучних матеріалів у побуті».

Під час їх розкриття застосовується інтегрований підхід. Відповідно до цього, в зміст лепбука входять такі рубрики: «Словник», «Цікаво знати», «Загадки», «Легенди» та інше. Створення лепбука сприяє груповій взаємодіяльності студентів на заняттях, розвитку пізнавальної мотивації та навчальної активності. Допомогає студентам систематизувати та структурувати зміст обраної теми, визначити ключові поняття та обрати додатковий матеріал, засоби, види роботи. А головне, активізує творчість студентів, що є беззаперечним мотиваційним рушієм у процесі їх фахової підготовки [1, с. 18].

Література:

1. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх вчителів / за ред. Н.С. Побірченко. К. : Науковий світ, 2003. 138 с.
2. Ворожейкіна О.М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. Х. : Вид. група «Основа», 2014, 255 с. (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
3. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: початкова школа : іншомовна освіта + державний стандарт початкової освіти. К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. 240 с.

Мінакова Анастасія,

*студентка 548 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Тимченко А. А., доктор філософії у галузі освіти,
старший викладач Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

В українському суспільстві на сьогодні найактуальнішим залишається питання про конкурентоспроможність спеціалістів в умовах ринкової економіки, стрімких технологічних змін, глобалізації суспільства. Успіх вирішення даної проблеми безпосередньо залежить від працівників освітньої сфери, бо саме від професійної компетентності учителя залежить формування конкурентоздатності, ключових компетентностей учнів, їх спроможності увійти у світовий глобальний простір.

З початку 90-х років ХХ ст. українське суспільство перебуває в умовах переходу від однієї соціально-економічної системи до іншої. Результатом сучасної освіти «повинно бути становлення людини, здатної до співпереживання, готової до вільного гуманістично орієнтованого вибору,

індивідуального інтелектуального зусилля і самостійної, компетентної і відповідальної дії в політичному, економічному, професійному і культурному житті, яка поважає себе й інших, терпима до представників інших культур і національностей, незалежна в думках і відкрита для іншого погляду й несподіваної думки»[1, с. 3].

Питання професійно-педагогічної компетентності знайшли своє відображення у роботах Л. Васильченко, О. Дубасенюк, М. Дяченко, П. Зеєра, І. Зимньої, О. Пометун, О. Савченко, В. Синенка, Р. Шаповал, С. Шишова та ін.

Професійно-педагогічна компетентність вивчається у контексті проблеми реалізації особистісних характеристик вчителя, розвитку його професійної свідомості і рефлексії, динаміки професійного самовизначення.

У широкому сенсі слова компетентність педагога – це єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності і що характеризує його професіоналізм [2].

Найбільш суттєвою ознакою досліджень В. Синенка є трактування поняття «професійна компетентність вчителя» як інтегрування відповідного рівня професійних знань, умінь і навичок учителя, його особистісних якостей, що виявляються в результаті діяльності (рівень вихованості і освіченості учнів).

Вчений В. Сериков стверджує, що компетентність учителя виявляється в здатності встановлювати зв'язок між педагогічним знанням і ситуацією розвитку учня, в умінні дібрати адекватні засоби і методи з метою створення умов для розвитку особистості учня. Професійна компетентність учителя — це сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, методичної майстерності, гармонійна інтеграція яких в педагогічній діяльності дає оптимальний результат [1, с. 18].

М. Коломієць розглядає означене поняття як сукупність знань, умінь, навичок, які потрібні для успішного виконання його функцій навчання, виховання, розвитку особистості дитини [3].

Сучасний вчитель початкової школи повинен володіти такими ключовими компетентностями [1, с. 33]:

1. *Продуктивна компетентність* – вміння працювати, отримуючи прибуток; здатність виробляти власний продукт, приймати рішення та нести відповідальність за них; готовність та потреба у творчості.

2. *Автономізаційна* – здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможності; готовність і потреба навчатися протягом усього життя.

3. *Інформаційна* – володіння інформаційними технологіями, вміння добувати, опрацьовувати й використовувати різні види інформації з різноманітних джерел.

4. *Предметна* – ЗУН в області конкретного предмета, спеціальності.

5. *Особистісні якості вчителя* – доброзичливість, чуйність, урівноваженість, витонченість, толерантність, рефлексія, людяність та ін.

6. *Комунікативна* – вміння вступати в комунікацію, бути зрозумілим; спілкування без обмежень усно, писемно, рідною й іноземними мовами.

7. *Моральна* – готовність, спроможність та потреба жити за традиційними моральними нормами.

8. *Психологічна* – здатність використовувати психологічні ЗУН в організації взаємодії в освітній діяльності.

9. *Соціальна* – вміння жити й працювати з оточуючими; вміння безконфліктно співіснувати.

10. *Математична* – вміння працювати з числовою інформацією, володіння математичними вміннями.

11. *Полікультурна* – оволодіння досягненнями культури; розуміння інших людей, їх індивідуальності і відмінностей за національними, культурними, релігійними й іншими ознаками.

Професійному зростанню сучасного вчителя й підвищення рівня його професійної компетентності сприяють [3]:

– високий духовно-моральний імідж навчального закладу, що забезпечують сприятливі творчі умови роботи;

- систематична самоосвітня діяльність вчителя, яка включає навчання на курсах підвищення кваліфікації;
- участь у проєктах, конкурсах, фестивалях, конференціях, семінарах, роботі методичних об'єднань, творчих груп тощо;
- особистісно-зорієнтована методична підтримка діяльності вчителя;
- акцент на інноваційному, творчо-пошуковому компоненті методичної діяльності;
- об'єктивна оцінка праці;
- моральне й матеріальне стимулювання.

Отже, продиктований потребами сьогодення високий рівень вимог до освіти учнів початкових класів може бути реалізований тільки тоді, коли вчитель початкової школи буде високопрофесійним, компетентним фахівцем у своїй галузі. Такий фахівець повинен не лише сам мати фундаментальну освітню підготовку та володіти професійними знаннями і вміннями, що відповідають рівню сучасної професійно-педагогічної науки. Він повинен усвідомлювати цілі і значення своєї професійної праці в цілісній системі безперервної освіти, бути професійно мобільним, тобто гнучко реагувати на зміни соціальної ситуації розвитку школи, опановувати нові психолого-педагогічні вимоги до педагогічного процесу і нові педагогічні технології. Це означає, що сучасний учитель початкових класів — це творчий суб'єкт професійної педагогічної діяльності.

Література:

1. Берека В. Є. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.
2. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результаті початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. № 9. С. 1-4.
3. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf/>

Подлісва Катерина,

*студентка 248 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Білявська Т. М., доктор філософії у галузі
гуманітарних наук, доцент Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Науковці зазначають, що професійна компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, способів мислення, які визначають здатність майбутнього вчителя успішно здійснювати професійну діяльність. Так, у контексті трактування поняття професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи важливим видається дослідження С. Скворцової. Вчена визначає професійно-комунікативну компетентність вчителя початкової школи як інтеграційне особистісне утворення, що відбивається в процесі педагогічної комунікації з молодшими школярами, батьками та колегами та як здатність застосовувати досвід комунікативної діяльності на практиці [5].

С. Скворцова у своїх дослідженнях також пропонує структуру комунікативної компетентності, яка складається з п'яти компонентів:

1) індивідуально-особистісний (успішність комунікації безпосередньо залежить від певних особистих якостей, необхідних для спілкування);

2) мовленнєвий;

3) інтерактивно-практичний (ця складова відбиває певні аспекти взаємодії між людьми);

4) полікультурний (відповідно до цієї складової відбувається взаємодія між різними народами і культурами, що є особливо актуальним в умовах глобалізації сучасного суспільства);

5) предметно-інформаційний (забезпечує уміння працювати з інформацією, що надає можливість фахівцям бути компетентним та конкурентоспроможним на ринку праці [5].

Проте А. Кунцевська стверджує, що комунікативна компетентність містить такі компоненти, як-от: комунікативність (здатність встановлювати й підтримувати необхідні контакти з іншими людьми); володіння змістовною інформацією та вміння оперувати нею; здатність до партнерської взаємодії та досягнення взаєморозуміння. Вона наголошує, що комунікативна компетентність учителя визначається трьома складовими: когнітивною (знання про педагогічну комунікацію); операційною (реалізація знань на практиці); мотиваційною (ставлення до комунікативної сфери власної діяльності) [6, с. 35].

У цьому питанні також необхідно враховувати, що професійно-педагогічна комунікативна компетентність майбутнього вчителя має більш глибокі джерела, які тісно пов'язані з особистісними рисами педагога, мотивами його діяльності, особистісними соціокультурними та комунікативними чинниками, ціннісними орієнтирами.

У контексті питання щодо комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи важливо зазначити педагогічні умови формування цієї здатності. Одна із головних умов – це формування у майбутніх учителів ціннісного ставлення до професійно-педагогічної комунікації як засобу педагогічної праці. Не менш важливою умовою є використання у процесі вивчення психолого-педагогічних та мовних дисциплін діалогічних форм і методів роботи, системи комунікативних ситуаційних задач, соціально-психологічного тренінгу. Це сприятиме формуванню комунікативної здатності; реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчального процесу як своєрідного тренінгу комунікативних умінь.

У численних наукових джерелах зазначено, що комунікативна здатність людини нерозривно пов'язана з іншими фаховими компетентностями або складовими професійної підготовки, зокрема такими, як-от: мовленнєва

(аудіювання, говоріння, читання, письмо); мовна (знання, уміння, навички та здатність їх застосовувати на всіх мовних рівнях); дискурсивна (комунікативні вміння, пов'язані з умовами реалізації окремих мовленнєвих функцій); соціокультурна та соціолінгвістична (здатність використовувати у спілкуванні соціокультурні та соціолінгвістичні реалії); стратегічна (здатності студентів до самостійного навчання та самовдосконалення, до адекватної оцінки та самооцінки; бажання спілкуватися, слухати, розуміти інших).

Сьогодні, коли актуальним є питання формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя, досить гостро постає проблема саме орфоепічної та акцентологічної грамотності майбутніх фахівців. Однак відомо, що комунікативна компетентність вчителя не визначається тільки зазначеними компонентами. У цьому контексті можемо зазначити, що важливим є також формування цієї ключової компетентності на всіх мовних рівнях, зокрема фонетичному, лексичному, фразеологічному, морфологічному синтаксичному. Тому варто було б більш глибоко дослідити стан лінгвістичної підготовки майбутніх спеціалістів спеціальності «Початкова освіта» в Україні. Однозначно, що це питання потребує винесення його на широке обговорення. Адже саме ці фахівці закладатимуть основи комунікативної здатності майбутнього покоління.

Література:

1. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. : ВЦ «Академія». 2006. 256 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські береги. 2011. 552 с.
3. Касярум К. В. Формування комунікативної компетенції магістрантів педагогічних спеціальностей у процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2011. 20 с.
4. Сімоненко М. В. Полікультурна компетентність майбутнього вчителя як стандарт освіти європейського виміру. URL:: http://www.rusnauka.com/6_NITSB_2010/Pedagogica/58322.doc.htm.
5. Скворцова С. О. Формування професійної компетентності в майбутнього вчителя математики. *Педагогічні видання. Е-журнал. Педагогічна наука* :

історія, теорія, практика, тенденції розвитку. Випуск № 4. (2010). URL: http://www.intellectinvest.org.ua/ukr/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n4_2010_st_4/.

6. Тренінги з розвитку комунікативності вчителів. Укл. А. Дербеньова, А. Кунцевська. Х. : Основа, 2009. 191 с.

Тертична Анастасія,

*студентка 348 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Січко І. О., доктор філософії у галузі освіти,
доцент Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Наразі сучасна освіта потребує вирішення таких проблем, які постають перед всім світом. Такі проблеми як забруднення навколишнього середовища потребує виховання екологічної компетентності, як в учнів так і у вчителів початкових класів.

У Державному стандарті 2018 року зазначено: «екологічна компетентність передбачає усвідомлення основ екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства» [2].

Ключовою фігурою у формуванні екологічної компетенції майбутніх поколінь був, є і залишається учитель. Тому фахова підготовка студентів – майбутніх учителів, їх екологічна освіта, культура, готовність до природоохоронної й еколого-натуралістичної роботи з дітьми, громадянська позиція і, зрештою, екологічна компетентність є важливою складовою професійної підготовки вчителів [1].

За словами Н. Ігнатенко, професійна підготовка майбутніх учителів – це «сукупність психологічних і моральних якостей особистості, обсяг знань, умінь

і навичок, оволодіння якими дає можливість фахівцям забезпечувати навчання дітей відповідно до вимог Державного стандарту...» [3, с. 46].

Формування екологічної компетентності студентів ВНЗ є неперервним процесом їх постійного включення у екологічну діяльність шляхом отримання досвіду участі у практичних справах збереження та покращення стану навколишнього середовища, розвитку екологічно значимих особистісних якостей, таких як гуманність, емпатійність, бережливість на основі використання технології активного навчання.

Екологічна культура, освіта і виховання відображають етапність у формуванні людської особистості, і передбачають комплексний вплив на сфери свідомості особистості: когнітивну, афективну та діяльну. Найбільш ефективними формами екологічного просвітництва у ЗВО є: екологічні акції різного спрямування, що можуть бути представлені як епізодичними (прибирання певної території), так і постійними, приуроченими до екологічних свят, наприклад, День Чорного моря. Екологічний проект – розробка з екологічної тематики присвячена вивченню екологічної проблеми, що оформлена належним чином. У ньому пропонуються наукові конкретні дії, що спрямовані на розв'язання конкретних екологічних проблем.

Екологічні екскурсії (стежки). На маршруті екостежки поєднуються навчальний і виховний процеси, головною метою яких є виховання правильної поведінки людини в природі та засвоєння знань про природу, яка є невід'ємною частиною довкілля. Це можна робити при вивченні таких дисциплін як екологія, природознавство із землезнавством та краєзнавством [4, с. 106-107].

Щоб сучасна школа стала справді національною, державною, гуманістичною потрібно звернути увагу на особистість вчителя. Адже вчитель – це і педагог, і викладач, і вихователь, і наставник – людина, яка має значний особистий виховний потенціал. Оскільки у сучасному світі склалася досить складна екологічна ситуація, ті важливі завдання, які ставить сучасне суспільство перед екологічною освітою, не можуть бути вирішені без відповідної професійної підготовки педагогів.

В той час і до сьогодні у вищих закладах освіти створені екологічні кафедри, читаються різноманітні цікаві спецкурси з екології, розроблені навчальні програми з екології, видано чимало підручників, посібників та статей на цю тематику в різноманітних журналах. Також було створено ряд освітніх установ, які скоординують процес становлення екологічної освіти та виховання, підготовку вчителів відповідного рівня підготовки. Звичайно, що така підготовка потребує чіткої методичної основи та відповідної організаційної системи, а також бажання вчителів і студентів займатися еколого-педагогічною самоосвітою, тобто самовдосконаленням.

Різні аспекти згаданої проблеми відображені у багатьох статтях, монографіях, дисертаціях. Поглиблений їх аналіз дає право стверджувати, що чимало питань професійної підготовки майбутніх учителів до роботи з молодшими школярами залишаються маловивченими. Саме це й набуває особливої гостроти, оскільки сьогоднішній учитель фактично не готовий розв'язувати різноманітні проблеми екологічної освіти та виховання дітей, через те, що система екологічної освіти у вищих навчальних закладах нашої країни продовжує і надалі бути фрагментарною, тобто, малорозвиненою і неефективною, тобто немає єдиної системи екологічної освіти, яка могла би осягнути всі вітки освітнього процесу, починаючи від дошкільного навчального закладу та закінчуючи вищим навчальним закладом.

Як відомо, сучасна початкова освіта є багатопредметною. Вчителю необхідно забезпечити повноцінний навчальний процес з усіх освітніх галузей початкової школи, кожна з яких є обов'язковою, хоча їх питома вага у початковій освіті різна. На сьогоднішній день є надзвичайно важливим оновлення змісту методичної підготовки вчителів за принципом цілісності, системності та інтеграції; врахування тих процесів, які визначають діяльність сучасної початкової школи» [5, с. 1-4].

Екологічне виховання учнів шляхом упровадження інноваційних технологій навчання передбачає досягнення таких результатів:

- розуміння сучасних екологічних проблем;

- відродження традицій українського народу у ставленні до природи;
- засвоєння наукових знань про закономірності розвитку природи;
- оволодіння нормами екологічно виваженої поведінки в довкіллі;
- набуття навичок активної природоохоронної діяльності;
- зосередження уваги учнів на розв'язанні екологічних проблем.

Література:

1. Баюрко Н. В. Підготовка майбутніх вчителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 256 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua>.
3. Ігнатенко Н. Компетентнісно-орієнтований підхід у системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Рідна школа. 2008. № 10. С. 46-48.
4. Літвак С. М., Трохименко Г. Г., Мельничук С. С. Ефективні форми розвитку екологічної культури, екологічного виховання та екологічної освіти у студентів вищих навчальних закладів. *Матеріали всеукр. наук. – практ. конф з міжнар. участю «Стратегії розвитку екологічної освіти у XXI ст.»*. Миколаїв, 2014.
5. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Початкова школа*. 2001.

Товкач Ірина,

*студентка 248 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Тимченко А. А., доктор філософії у галузі освіти,
старший викладач Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сьогодні, у зв'язку з реформуванням системи освіти України запровадженням концепції Нової української школи однією з актуальних та центральних проблем сьогодення є професійна компетентність вчителя

початкових класів. Досягнення сучасної мети освіти пов'язане з особистісним потенціалом, а також з наявністю реального рівня професійної компетентності вчителя, який повинен володіти гнучким та нестандартним мисленням, вміти швидко адаптуватися до різних умов життя. Професійна компетентність вчителя є запорукою ефективності навчально-виховного процесу.

В наш час питанням професійної компетентності вчителя початкових класів займаються багато дослідників. Наприклад, цій темі присвячені праці Л. Калініної, С. Вітвицької та ін. Деякі аспекти даної проблеми розглядалися в працях Є. Клімова, Л. Митіної, О. Овчарук, Л. Онищук, О. Пометун, О. Савченко, С. Рубінштейна та ін.

О. Савченко розглядає професійну компетентність, як підтверджену здатність використовувати знання, вміння та особистісні, соціальні та/або методологічні здатності у роботі, навчанні для професійного і особистісного розвитку [4].

У Законі України «Про вищу освіту», компетентність розглядається, як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [2].

Сучасна освіта вимагає сучасних вчителів. Сучасний вчитель повинен бути унікальною людиною, вміти вирішувати різні питання, швидко адаптуватися до різних надзвичайних та неочікуваних ситуацій. Як зазначається в концепції Нової української школи: «Українська школа буде успішна, якщо до неї прийде успішний учитель» [3, с. 16].

Для визначення професійної компетентності вчителя початкових класів існують критерії: загальнокультурний, загальнопрофесійний, комунікативний, особовий, саморозвитку і самоосвіти [1, с. 25].

Загальнокультурний критерій. Фахівець в галузі освітньої діяльності повинен мати гарну загальну освіту, а також бути гарно обізнаним в

різноманітних галузях. Повинен мати загальний кругозір, володіти культурою мовлення, а також бути інформованим у галузі культурних новинок.

Загально-професійний критерій. Забезпечення успішного навчання в початковій школі можливо тільки за умов успішного володіння вчителем змістом навчальних предметів на рівні сучасної науки, а також якщо вчитель добре підібрав цей зміст у чіткій відповідності до поставленої мети.

Комунікативний критерій. Група професій, до якої належить професія вчителя, являє собою систему «Людина – людина». Тому центральною складовою педагогічної діяльності є спеціально організоване спілкування. Інтерес до світу дитинства, потреба в спілкуванні є необхідною передумовою професійного самовизначення вчителя.

Особовий критерій. Якість професійної педагогічної діяльності, як і в будь-якій іншій діяльності, багато в чому визначається тими властивостями, які має фахівець, що виконує її. Вчитель у своїй педагогічній діяльності повинен мати певні властивості, які має фахівець, що виконує певну діяльність, в нашому випадку – педагогічну. Педагог має володіти різноманітними властивостями та якостями.

Можна визначити професійно важливі якості педагога: професійна спрямованість особи, особлива зрілість і відповідальність, відповідність обраній професії; наявність специфічних професійних властивостей: організованість, ініціативність, вимогливість, справедливість, гнучкість, інтелектуальна властивість, креативність; наявність специфічних психофізіологічних властивостей: стійкість нервової системи, високий емоційно-вольовий тонус, хороша працездатність і витривалість до психоемоційних навантажень.

Критерій саморозвитку і самоосвіти. В учителя не може бути сформований професійний педагогічний потенціал раз і назавжди. Вчитель повинен все життя розвиватися, удосконалювати свої знання. Професійне вдосконалення вчителя має здійснюватися в умовах критичного та вимогливого ставлення до себе та своєї роботи. Вчитель повинен мати потребу в оновленні

теоретичного і практичного досвіду педагогічної діяльності, схильність до інноваційної діяльності. В процесі своєї діяльності вчитель повинен самовдосконалюватися.

Кожен вчитель повинен усвідомлювати цілі та значення своєї професійної праці в загальній системі безперервної освіти. Сучасний учитель початкових класів — це творча особистість професійної педагогічної діяльності.

Розглянемо структуру професійної компетентності вчителя початкових класів, яка представлена в сукупності кількох компонентів: [1] мотиваційно-ціннісного (цілі, цінності, інтерес, потреби, спрямованість майбутнього педагога); змістового (науково-теоретичні, науково-методичні, психолого-педагогічні, спеціальні, технологічні, управлінські знання; набутий у процесі навчання професійний досвід); операційно-діяльнісного (гностичні, проектувальні, конструктивні, комунікативні, організаторські вміння); особистісного (професійно значущі особистісні якості – гуманність, відповідальність, комунікабельність, справедливість, емпатійність, доброзичливість, ерудованість, креативність тощо); рефлексивного (самооцінка, самоконтроль, самовдосконалення майбутнього вчителя початкових класів).

Важливість педагогічної компетентності для педагогічної діяльності зумовлюється її функціями: педагогічного самовизначення; педагогічного самонавчання та самовдосконалення; педагогічного самомотивування; педагогічної самореалізації; педагогічної самопрофілактики та самореабілітації.

Отже, в результаті нашого дослідження з'ясовано, що професійна компетентність вчителя – це сукупність знань, умінь, навичок, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, які визначають здатність особи успішно провадити свою професійну діяльність. Для її визначення існують такі критерії: загальнокультурний, загально-професійний, комунікативний, особовий, саморозвитку і самоосвіти, а також існують її компоненти такі як мотиваційно-ціннісний, змістовий, операційно-діяльнісний, особистісний та рефлексивний. Професійна компетентність дуже важлива в діяльності вчителя початкових

класів, адже саме вона забезпечує усвідомлення вчителем поняття професійної компетентності слугуватиме для пошуків ефективних шляхів її розвитку та подальшого вдосконалення.

Література:

1. Берека В. Є., Галас А. В. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів. Харків, 2018. 496 с.

2. Закон України “Про вищу освіту” № 2145-VIII від 05. 09. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Концептуальні засади реформування середньої освіти. Проект нового базового закону «Про освіту» № 3491-д від 04.04.2016. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch2016/konczepczyia.html>.

4. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід як чинник якості професійної підготовки майбутнього вчителя. Донецьк, 2011. С. 15-22.

СЕКЦІЯ 4.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Керівник секції:

Тимченко Алла Анатоліївна – доктор філософії в галузі освіти, старший викладач кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Секретар секції:

Бородина Єлизавета Георгіївна – студентка 548 групи факультету дошкільної та початкової освіти

Авраменко Квітослава,
*доктор філософії у галузі освіти, доцент кафедри початкової освіти
факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

У більшості країн світу та в Україні власне компетентнісний підхід було визнано основним джерелом оновлення змісту освіти, своєрідною динамічною дієвою системою, яка дозволяє особистості майбутнього вчителя трансформуватися до життєвих та професійних обставин.

На думку О. Пометун, під поняттям «компетентнісний підхід» розуміється «спрямованість навчального процесу на формування і розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості.

Важливо зазначити, що у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя реалізуються різноманітні функції.

Здійснений аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє нам виявити такі функції професійної компетентності майбутніх педагогів, як: аксіологічна, організаторська, комунікативна, дослідницька, рефлексивна, які, в свою чергу, реалізуються у таких її складових: мотиваційній, когнітивній, діяльнісній, рефлексивній [2-3].

Таким чином, у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці традиційним є визначення фахової компетенції педагогів як наперед заданої вимоги (норми) до освітньої підготовки учнів, що забезпечує якісну діяльність у сфері освіти [2].

Доцільним вважаємо проведення детального аналізу існуючої системи професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи у сучасних вищих навчальних закладах нашої країни. З цією метою використаємо системний підхід, який дозволяє визначити окремі елементи загальної системи, властивості і функції яких визначаються їх місцем в межах цілого. Даний метод передбачає розгляд явищ об'єктивної дійсності з позиції закономірного, системного цілого та взаємодії його частин (С. Гончаренко, Н. Кузьміна та ін.).

Крім того, використання системного підходу дає нам підстави розглядати професійну компетентність вчителів взагалі, для загальноосвітньої школи I ступеня – зокрема як окрему систему, яка складається із декількох відносно самостійних підсистем, властивості, взаємозв'язки та взаємовпливи яких визначаються їх місцем у загальних межах системи більш високого порядку.

Саме тому ми визначаємо математичну компетентність, з одного боку – самостійним компонентом фахової компетентності педагогів, а з іншого – компонента фахової компетентності. Наш висновок базується на дослідженнях Я. Гаєвець, М. Гаран, Н. Глузман, О. Онопрієнко, С. Скворцової, які присвячені проблемі виокремлення математичної компетентності вчителя як складової його професійно-методичної компетентності, визначення змістового наповнення, функцій тощо.

Аналіз теоретичних положення вітчизняних та зарубіжних науковців дозволив нам під математичною компетентністю вчителя загальноосвітньої

школи I ступеня розуміти властивість особистості, що виявляється у здатності здійснювати професійно-педагогічну діяльність у навчанні математики учнів початкових класів.

Формування математичної компетентності педагогів для початкової ланки освіти реалізується під час опанування студентами навчальної дисципліни «Математика з методикою навчання» у закладах вищої освіти. І хоча останні десятиліття навчальна програма даної дисципліни змінювалася несуттєво, постійні зміни у навчальних програмах загальноосвітньої школи I ступеня, запропоновані Міністерством освіти і науки України у 2012, 2016 та 2017 роках вимагають перегляду концептуальних засад підготовки педагогів даного профілю у системі сучасної вищої педагогічної освіти нашої країни.

Здійснений аналіз наукової літератури та власний досвід дозволяє визначити такі шляхи оновлення змісту математичної освіти у вітчизняних вищих закладах освіти:

- запровадження спецкурсів математичного змісту у процес професійної підготовки (варіативна частина навчального плану спеціальності «Початкова освіта»);

- оновлення навчально-методичного забезпечення, у тому числі – запровадження мультимедійних комплексів;

- здійснення моніторингу навчальних досягнень та рівня сформованості математичних компетенцій під час навчання ЗВО;

- використання інтерактивних та інноваційних технологій, що сприяє єдності теоретичної та практичної складових професійної підготовки; накопиченню першого успішного практичного досвіду, що позитивно впливає на підвищення якості освіти та підготовки майбутніх педагогів до подальшої професійної діяльності.

Таким чином, результатом впровадження компетентнісного підходу у системі вищої педагогічної освіти є формування професійної компетентності майбутніх учителів загальноосвітньої школи I ступеня як своєрідної системи

вищого порядку та математичної її складової, як підсистеми нижчого порядку, із власним змістом, структурою, функціями.

Стрімкі зміни освітніх концепцій для початкової школи вимагають постійного пошуку шляхів удосконалення формування професійного компетентності майбутніх учителів взагалі, математичної – зокрема.

Література:

1. Глузман Н. А. Методико-математична компетентність майбутніх учителів початкових класів: монографія. К., 2010. 407 с.
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. К., 2008. – С. 408-410.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О. В. Овчарук. К., 2004. – 112 с.
4. Кудрявцев Л. Д. Мысли о современной математике и методике ее преподавания. М.: Физматлит, 2008. 434 с.
5. Раков С. А. Математична освіта: компетентнісний підхід з використанням ІКТ: монографія. Х.: Факт, 2005. 305 с.

Олексюк Оксана,

доктор філософії у галузі освіти, доцент кафедри педагогіки та інклюзивної освіти факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

РОЛЬ ПСИХОЛОГА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Одним із компонентів Нової української школи є особистісно-орієнтована модель освіти, заснованої на ідеях дитиноцентризму, що передбачає максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів, забезпечення морально-психологічного комфорту, відмови від орієнтації освітнього процесу на середнього школяра. Таким чином, увесь педагогічний колектив навчального закладу, до складу якого входить за посадою і психолог школи, зобов'язані забезпечити у

навчальному закладі таку позитивну атмосферу, щоб кожна дитина відчувала себе захищеною як особистість. До речі, це має стосуватися і педагогів школи, від стану та настрою яких залежить загальний «дух школи», про який писав відомий письменник.

Прояви насильства в освітньому середовищі стали предметом наукових розвідок багатьох відомих учених, зокрема таких як М. Алексеєнко, К. Дамбах, Д. Дікової-Фаворської, Є. Дубровської, Е. Кіричевської, Я. Колодзейчик, К. Коруби, О. Маланцевої, Д. Ольвеуса, Е. Чемеровської-Коруби, М. Ясеновської та ін. На сьогодні проблема психологічної безпеки в освітньому середовищі є край актуальною, яка вимагає дієвості від усіх учасників освітнього процесу, зокрема і психолога навчального закладу, який найбільш обізнаний з цієї теми.

Однією з форм агресивної, насильницької поведінки є систематичне переслідування (третирування, або «мобінг» та «булінг») учнів у закладах освіти однокласниками або старшими учнями. За своєю сутністю третирування – це специфічна форма агресивної поведінки, при якій сильніший (авторитетний) учень (або учні) систематично переслідує іншого (слабшого, аутсайдера). Ситуація третирування не обмежується лише ролями «агресора» і «жертви», вона «втягує» інших однокласників, роблячи їх активними або пасивними учасниками цих відносин.

Шведський дослідник Х. Лейман запропонував термін «мобінг» (або «психологічне тероризування»), під яким розумів ворожі неетичні комунікативні дії систематичного характеру, спрямовані на певного індивіда. Такі дії повторюються відносно часто (як мінімум один раз на тиждень) і тривають впродовж відносно довгого періоду (як мінімум півроку) [7].

Останнім часом увагу дослідників привертає нова форма третирування – «кібертретирування» (cyberbullying) [6]. Під ним розуміють форму поведінки, яка полягає у розсиланні повідомлень агресивного та образливого характеру з використанням нових інформаційних та комунікаційних технологій (Інтернет, мобільний телефон). Третирування через Інтернет дозволяє агресорові зберегти

свою анонімність і перетворити ситуацію переслідування на своєрідний «маскарад».

Розглянемо умовну класифікацію видів шкільного насильства, що є результатом скрупульозного вивчення практичними психологами та педагогами матеріалів опитувань та глибинних інтерв'ю з багатьма суб'єктами системи загальної середньої освіти [4]:

1. *За суб'єктним складом* булінг поділяється на одноосібний та колективний (мобінг).

2. *За способом вчинення* булінг поділяють на прямий та непрямий. Як зазначає швейцарський дослідник А. Гуггенбюль, пряме (контактне, безпосередньо застосоване до жертви) фізичне й вербальне насильство набагато частіше використовують хлопці, у той час як непрямий булінг, а саме – соціальна депривація, плітки та змови є улюбленими методами дівчат.

3. *За критерієм мети й змісту* шкільне насильство умовно поділяється на простий булінг та хейзинг – сучасний еквівалент ритуалу ініціації, який існує переважно в закритих інтернатних закладах освіти.

4. *За характером вчинюваних дій* булінг поділяється на фізичний, психічний, сексуальний та економічний [4].

Ця класифікація не передбачає вичерпного переліку, а лише наводить найхарактерніші види насильства, виявлені шкільними психологами та педагогами, а також батьками жертв і дослідниками проблем системи освіти.

Психологу навчального закладу слід звернути увагу на дослідження науковців Р. Берон, Р. Грановська, К. Коруба, Д. Ольвеус, Р. Річардсон, Л. Рудь, Е. Чемеровської-Коруби та ін., які виділяють такі провідні чинники, що сприяють виникненню насильницької поведінки у дітей молодшого шкільного віку: *характеристики спрямованості та самосвідомості особистості* (низький рівень сформованості моральних уявлень, неадекватні самооцінка і рівень домагань тощо); *індивідуально-психологічні* (емоційна нестабільність, високий рівень особистісної тривожності, низький рівень розвитку інтелекту, несформованість навичок самоконтролю поведінки та функцій прогнозування її

наслідків тощо); *соціально-психологічні* (статус у колективі однолітків, низький рівень соціальної адаптації, несприятливий емоційний мікроклімат в сім'ї, характер і система виховання тощо).

На думку закордонних дослідників, схильність до шкільного насильства певною мірою залежить від агресивності особистості. Це індивідуально-психологічна риса, що виявляється у готовності до агресії. Тобто це – готовність до агресивних дій щодо іншого і щодо себе. Вважається, що можна в такому випадку говорити про потенційно агресивне сприймання та потенційно агресивну інтерпретацію як про стійкі особистісні риси світосприйняття і світорозуміння [1].

Якщо батьки і педагоги недостатньо знають і враховують індивідуально-психологічні особливості дитини і висувають надмірні для неї вимоги, це призводить до розчарувань, недовіри, пригніченості, почуття неповноцінності, формує негативні особистісні риси. Експериментальне дослідження Г. Валіцкас, Ю. Гіппенрейтер довели, що під впливом несприятливих умов розвитку і виховання в сім'ї та у школі (наприклад, негативне оцінювання) у дитини формується низька самооцінка. Якщо численні спроби підвищити самооцінку соціально сприятливими прийомами не мають бажаного результату, то вона звертається до асоціальних взірців і контрнормативних цінностей [2; 3]. Часто жорстокість є проявом заниженої самооцінки. Тому якийсь вид спрямованого на інших насильства відновлює самоповагу дитини і вирівнює самооцінку.

Психолог навчального закладу має впроваджувати програму профілактики та запобігання проявів агресії на практиці, проводячи такі форми психолого-педагогічної роботи: виховні заходи, психологічний тренінг для дітей, тренінг-семінари для батьків, активне соціально-психологічне навчання вчителів, психологічне консультування дітей і батьків, корекційні заняття; та методи: рольові ігри, арт-терапія, казкотерапія, психогімнастика, групові дискусії, релаксація, інформаційні повідомлення, «мозковий штурм».

Виходячи з особливостей проведення психологом профілактичної роботи, мають бути проведені заходи на трьох рівнях – первинна психопрофілактика (попередження ситуацій з ризиком насильства), вторинна психопрофілактика (запобігання насильницької поведінки) й третинна психопрофілактика (корекція насильницької і віктимної поведінки).

Рекомендовано психологам впроваджувати наступні напрями роботи:

1) *інформаційно-просвітницький* (проведення у школі інформаційної кампанії; створення мотивації до ефективної взаємодії; популяризація засад ефективної взаємодії з дітьми; обізнаність дорослих про профілактику й загальні способи запобігання шкільному насильству;

2) *консультативно-просвітницький* (робота з дітьми – потенційними кривдниками, жертвами, спостерігачами; робота з сім'єю, участь батьків у тренінг-семінарах; навчання педагогів виявляти і унеможлиблювати прояви шкільного насильства;

3) *корекційно-розвивальний* (психологічні заходи, спрямовані на корекцію особистого та соціального статусу дитини-жертви шкільного насильства та дитини-кривдника; психологічна допомога батькам та вчителям) [5].

Отже, від кваліфікованої роботи психолога навчального закладу залежить загальний морально-психологічний стан всього колективу, що впливає на формування особистості молодої людини.

Література:

1. Бэрон Р., Ричардсон Д. Агрессия. СПб.: Питер, 1998. 352 с.
2. Валицкас Г. К., Гиппенрейтер Ю. Б. Самооценка у несовершеннолетних правонарушителей. *Вопросы психологии*. 1989. № 1. С. 45-54.
3. Гиппенрейтер Ю. Б. Общаться с ребенком. Как? М., 1997. 240 с.
4. Юрчик О. М. Дослідження поширеності насильства серед молодших школярів. *Наукові записки. Серія «Психологія»*. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. Вип. 2. С. 145-155.
5. Юрчик О. М. Теоретичні аспекти моделювання процесу психологічної профілактики шкільного насильства. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Кам'янець-Подільський, 2015. Вип. 29. С. 779-790.

6. Chamberlin J. Cyberbullies increasingly target peers online. *APA Monitor on psychology*. 2006. Vol. 37. No. 9. URL: www.apa.org/monitor.

7. Leymann H. The Mobbing Encyclopaedia. URL: www.leymann.se / English / frame.

Михальченко Наталія,
*доктор філософії у галузі соціальних та поведінкових наук, доцент
кафедри педагогіки та інклюзивної освіти
факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ У РОЗВИТКУ ПАТРІОТИЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Провідним видом діяльності в молодшому шкільному віці є учіння, а головною фігурою, яка організовує учіння, здійснює навчальний процес є вчитель початкових класів. Саме тому, актуальним є вивчення впливу вчителя на розвиток патріотичної рефлексії дітей. Успіх засвоєння учнями цього віку моральних норм, культури поведінки, цінностей залежить від того, як ставиться вчитель до їх формування та розвитку. Саме вчитель здатний реалізувати особистісно-орієнтований підхід у вихованні патріотизму та розвитку саме патріотичної рефлексії.

Під впливом нових умов життя народна ідеологія виробляє нові цінності, надає пріоритетності тим ідеям, які найбільшою мірою відтворюють інтереси нації [2, с. 84]. Як свідчать науковці, у нашого народу високо цінуються ідеї любові до рідного народу, землі, громадянська свідомість, самовідданість і здатність до самопожертви в ім'я рідного народу, незалежної України.

Ми звернули свою увагу на розвиток психологічної культури вчителя в умовах Нової української школи, а саме на рівень сформованості внутрішньо-особистісних детермінант розвитку психологічної культури вчителя початкової освіти, на його здатність здійснювати патріотичне виховання учнів молодшого шкільного віку. В процесі проведення діагностичної методики «Малюнок

сім'ї», бесід з дітьми, де головна увага зверталась на такий аспект як ідентифікація дитини з іншими членами родини, нами було виявлено, що дитина ідентифікує себе також зі своїм вчителем, який навчає її в початковій школі. Такі показники мали місце у 21 % випадків, що говорить про значущість особистості вчителя для дитини в процесі її навчання, розвитку і виховання.

Для діагностики рівня сформованості особистісних чинників розвитку психологічної культури вчителя початкової освіти було використано ряд психологічних методів та методик дослідження.

Для визначення мотивації вчителя початкової освіти було використано опитувальник Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення. Опитувальник складається з ряду тверджень, що стосуються окремих сторін характеру, а також думок і почуттів із приводу деяких життєвих ситуацій. За допомогою тесту-опитувальника А. Зверкова та Е. Ейдмана було проведено дослідження вольової саморегуляції вчителів початкової освіти. Дослідження комунікативних та організаторських схильностей вчителів початкових класів було проведено за допомогою тесту-опитувальника КОС (розвитку комунікативних та організаторських схильностей).

Метою дослідження було визначення рівня розвитку комунікативних та організаторських схильностей вчителів. Звичайно, ми звернули увагу і на стиль керівництва в початковій освіті за допомогою методики «Схильність до певного стилю керівництва». За допомогою цієї методики можна дізнатися про схильність суб'єкта до конкретного стилю керівництва. За допомогою методики «Мотивація успіху і боязнь невдачі» А. Реана ми вивчили спрямованість мотивації вчителів початкових класів на успіх чи невдачу.

Узагальнюючи результати дослідження за вищезазначеними методиками ми зробили деякі висновки. Аналіз результатів дослідження засвідчив, що у педагогів виявився загалом недостатній рівень розвитку особистісних показників психолого-педагогічної культури щодо виховання патріотичної свідомості учнів.

Дещо вищий рівень готовності до проведення патріотичних виховних заходів і розвитку патріотичної рефлексії учнів у вчителів початкової освіти міських шкіл. Це свідчить як про проблеми підготовки і розподілу педагогічних кадрів, так і про значно нижчі можливості міської школи у патріотичному вихованні дітей. Виявлені особливості свідчать про необхідність підвищення рівня майстерності викладача початкової освіти в умовах Нової української школи, особливо у питаннях патріотичного виховання учнів.

Таким чином, велику роль у становленні патріотичної самосвідомості відіграє психологічна культура вчителя. Якісна підготовка вчителів початкових освіти, оновлення їх знань та вмінь, безперервне підвищення рівня професійної компетентності, високий рівень сформованості власної патріотичної самосвідомості розглядається як важлива передумова розвитку патріотичної рефлексії дітей молодшого шкільного віку.

На наш погляд, необхідним є розробка та впровадження програми по створенню умов, сприятливих для розвитку патріотичної рефлексії у молодших школярів. Ефективність використання такої програми безпосередньо залежить від дотримання шкільним психологом низки принципів: системності, комплексності, добровільності, зворотного зв'язку та контрольованості розвивального впливу.

Спільна діяльність шкільного психолога, вчителів та батьків з розвитку патріотичної самосвідомості дітей молодшого шкільного віку може стати одним із пріоритетних напрямків усієї виховної роботи сучасної початкової освіти в умовах Нової української школи.

Література:

1. Бех І. Д. Довільна поведінка школярів як мета виховання. *Рідна школа*. 1993. № 9. С. 29-32.
2. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання. К., 2003. 328 с.
3. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. К.: Академвидав, 2005. 360 с.
4. Шугай М. А. Психологічний аналіз розвитку національної рефлексії в процесі навчальної діяльності молодших школярів: Автореферат дис.... Рівне, 2002. 24 с.

Громова Катерина,
*студентка 648 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Авраменко К. Б., доктор філософії в галузі
освіти, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського*

LEGO -ТЕХНОЛОГІЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Деталі LEGO можна використовувати у якості матеріалу для підрахунку, замість звичних паличок. Тобто, виклавши перед собою деталі, дитині необхідно їх порахувати та визначити кількість. Окрім того, кожна з деталей LEGO містить певну кількість «виступів», які також можуть виступати матеріалом для підрахунку. На деталях різного розміру (різна кількість виступів) можна одночасно продемонструвати відмінність між числами та послідовність числового ряду. Для цього необхідно послідовно викласти перед дитиною цеглинки з одним виступом, двома, трьома, чотирма тощо.

Часто LEGO можна використовувати для візуалізації, тобто через викладання прикладів, виразів та цифр.

Наведемо приклади вправ з використанням LEGO-технології на уроках математики у 1 класі Нової української школи.

1. Вправа «Математика і я»

Мета: застосовувати раніше вивчене, швидко реагувати, виконуючи проблемне завдання.

Хід вправи. Дитина об'єднує 6 цеглинок у 2 групи за кольорами (холодними та теплими). Цеглинкам теплих кольорів присвоюється знак «+», холодних – знак «-». За кожною цеглинкою закріплюється своя цифра. Наприклад: червона =1, помаранчева = 2, жовта =3, зелена =4, блакитна =5, синя =6 (знаки, цифри та кольори обговорюють з учителем у класі можуть). Школярі повинні викласти математичний ланцюжок, використовуючи потрібні

цеглинки, для того щоб показати свій вік (кількість членів родини, днів тижня, місяців у навчальному році тощо).

2. Вправа «Знайди цифру».

Мета: закріпити знання цифр, вміти встановлювати відповідності.

Опис: вчителю необхідно викласти перед дитиною декілька деталей LEGO та надати картки із зображенням різних цифр. Дитина має покласти картку з цифрою, що відповідає кількості деталей.

Вправи на порівняння чисел. Під час порівняння чисел за допомогою LEGO дітям можна наочно продемонструвати, чому саме певне число більше, ніж інше.

3. Вправа: «Яка башта вище?»

Мета: формування понять «більше», «менше», «дорівнює»

Опис: Вчителю необхідно підготувати деталі однакового розміру та картки зі знаками, що позначають «більше», «менше», «дорівнює». Далі дитині пропонується побудувати дві «башти» різного за висотою розміру, використавши певну кількість деталей для кожної (наприклад 9 і 4). Після цього, необхідно порівняти башти і знайти ту, що більша за іншу. На дошці вчителю необхідно записати відповідність ($9 > 4$), а дитині відтворити її за допомогою деталей та карток.

Для закріплення складу числа використовувати цеглинки однакового розміру, але різного кольору.

4. Вправа «Що змінилось?» («Кольорові башти»).

Мета: формувати уявлення про склад різних чисел, підготувати до здійснення простих арифметичних дій

Опис: для прикладу оберемо вивчення та закріплення складу числа 5. Вчителю необхідно підготувати цеглинки різного кольору, але однакового розміру. На першому етапі дитині необхідно скласти «башту» з певною кількістю деталей однакового кольору (наприклад, синього) відповідно до числа, склад якого вивчається. Наступним кроком буде створення «башти» того ж розміру, замінивши одну деталь обраного кольору на інший (наприклад,

зелений). Таким чином, дитина може побачити, що в неї 4 сині деталі та одна зелена, але їх все одно залишилось у башті п'ять. Далі конструюється башта з трьох та двох деталей різних кольорів.

У результаті дитина отримує три «башти», які містять по п'ять цеглинок. Перша складається з 5 цеглинок синього кольору. Друга – 1 зелену та 4 синіх. Третя – 2 зелених та 3 синіх. Цю вправу також можна використовувати для пояснення дій на додавання.

Отже, використання Лего-технології на уроках математики Нової української школи сприяє оновленню організації освітнього процесу та формуванню математичної грамотності здобувачів початкової освіти.

Баль Анна, Третякова Віолетта,
студентки 348 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник: *Авраменко К. Б., доктор філософії у галузі освіти,*
доцент Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

СУЧАСНІ ПІДХОДИ У МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

На сучасному етапі розвитку суспільства, на шляху інтеграції України до Європейського простору суспільство вимагає від школи значних змін у підготовці школярів до життя. Тому стає очевидним, що освіта вже зараз повинна давати випускникові не тільки суму базових знань, набір корисних і необхідних навичок, а й сформувати вміння самостійно здобувати потрібну інформацію, застосовувати на практиці нові знання, аналізувати їх, приймати виважені рішення, тобто сформувати в ньому особистість, інноватора, патріота.

Останнім часом у математиці як науці відбулись кардинальні зміни. Математичний апарат став більш різноманітним і гнучким. Математичні моделі явищ природи, технічних і економічних процесів стали більш повноцінними,

точніше та глибше відображають природу речей. Математика перетворилася з методу обчислень у метод досліджень. У результаті математика перетворилася в універсальну мову науки.

Місце математики в системі наук визначає її місце в освіті. Вона є не лише допоміжним інструментом для розв'язання окремих проблем, а перш за все, загальнокультурною базою для засвоєння системи принципів і структур, які складають основу дисциплін, що вивчаються. Тому шкільна математична освіта має бути орієнтована на виховання предметного мислення, яке в своєму розвинутому вигляді означає здатність створювати математичні структури, вміння аналізувати їх властивості, а також інтерпретувати результати аналізу.

Суть цього прийому полягає у встановленні змістових зв'язків математики з іншими дисциплінами.

Таким чином, нова українська школа повинна готувати учнів до повноцінного життя в світі високих технологій. Вона має ефективно допомогти школяреві розкрити та розвинути особистісний потенціал, сформувати стійкі компетентності, що необхідні при досягненні життєвого успіху.

Підсумком реалізації прикладної спрямованості навчання математики є: здатність людини визначати та розуміти роль математики в світі, в якому вона мешкає; висловлювати добре обґрунтовані математичні судження та використовувати математику таким чином, щоб задовольняти сьогоденні та майбутні потреби, властиві творчому, зацікавленому та мислячому громадянину.

Відповідно до діючого Державного стандарту базової та повної середньої освіти основною метою освітньої галузі «Математика» є: опанування учнями системи математичних знань, навичок і вмінь, необхідних у повсякденному житті та майбутній трудовій діяльності, достатніх для успішного оволодіння іншими освітніми галузями знань і забезпечення неперервної освіти.

Крім того, навчання математики має зробити певний внесок у формування ключових компетентностей, серед яких є і математична компетентність, яка передбачає:

- уміння: оперувати числовою інформацією, геометричними об'єктами на площині та в просторі; встановлювати відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, технічними тощо); розв'язувати задачі, зокрема практичного змісту; будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозувати в контексті навчальних та практичних задач; використовувати математичні методи в життєвих ситуаціях;

- ставлення: усвідомлення значення математики для повноцінного життя в сучасному суспільстві, розвитку технологічного, економічного й оборонного потенціалу держави, успішного вивчення інших дисциплін;

- навчальні ресурси: розв'язування математичних задач, зокрема таких, що моделюють реальні життєві ситуації.

Крім того, такі ключові компетентності, як вміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здоровий спосіб життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами всіх навчальних предметів. Виокремлення в навчальних програмах таких наскрізних ліній ключових компетентностей, як «Екологічна безпека й сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння в реальних життєвих ситуаціях. Наскрізні лінії є засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей.

Отже, усвідомлюючи роль і місце математики в системі освіти, варто дбати про самостійність; індивідуалізацію та диференціацію навчання; стимулювання мотивації, підвищення інтересу до навчання; створення організаційно-педагогічних умов для формування математичної грамотності та компетентності.

Кучеренко Тетяна,

*студентка 548 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Якименко С. І., доктор філософії у галузі освіти,
завідувач кафедри початкової освіти, професор Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського*

ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ НЕТРАДИЦІЙНОГО ПІДХОДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Інтегровані уроки – це уроки, які об'єднують блоки знань із різних навчальних предметів, що за навчальним планом викладаються як окремі, навколо однієї теми з метою інформаційного та емоційного збагачення, сприймання, мислення, почуттів учня, що дає змогу пізнавати нове з різних сторін, досягати цілісності знань [1].

Насамперед, це урок, який розв'язує конкретні перспективні завдання. Якщо інтегрований урок один із певної теми, він розв'язує коло завдань, які можна виконувати тільки завдяки інтегруванню. Але в будь-якому випадку інтегрований урок не може бути ізольованим, «випадати з теми». Він органічно поєднаний із попереднім та наступним уроками, є складовою всього навчально-виховного процесу [3].

Мета інтегрованих уроків:

- формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їх пізнавальної діяльності;
- підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу;
- створення творчої атмосфери у колективі учнів;
- виявлення здібностей учнів та їх особливостей;
- формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами;
- підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчається;

- ефективна реалізація розвивально-виховної функції навчання [2].

Елементами змісту інтегрованих уроків є:

- знання, уміння і навички – лінійні та пересічні;
- досвід творчої діяльності;
- досвід емоційно-ціннісного ставлення до дійсності – світу, суспільства, людини.

Для ефективного проведення інтегрованих уроків необхідні наступні умови:

- правильне визначення об'єкта вивчення, ретельний відбір змісту уроку;
- високі професійні якості педагогів, що забезпечують творче співробітництво вчителів і учнів під час підготовки уроку;
- включення самоосвіти учнів в навчальний процес;
- використання методів проблемного навчання, активізація розумової діяльності учнів на всіх етапах уроку;
- продумане сполучення індивідуальних і групових форм роботи;
- обов'язкове врахування вікових психологічних особливостей учнів [3].

Щоб успішно підготуватися до проведення інтегрованого уроку, вчитель повинен:

- проаналізувати річне календарне планування;
- зіставити матеріал навчальних програм з предметів для виявлення можливих варіантів побудови інтегрованих уроків;
- обдумати загальні поняття, узгодити час їх вивчення;
- вибрати форми та методи реалізації навчального матеріалу, здійснити планування тематики, «конструювання» заняття;
- визначити завдання уроку;
- ретельно обрати оптимальне навантаження учнів різноманітним видами діяльності під час уроку;
- здійснити добір дидактичного матеріалу; [1]
- підібрати і використовувати нові досягнення науки, передові

педагогічної практики;

- забезпечити належні умови для продуктивної пізнавальної діяльності учнів з врахуванням їх інтересів, здібностей і потреб;

- встановити зв'язок з раніше засвоєними знаннями і вміннями, опираючись на досягнутий рівень розвитку учнів;

- проводити мотивацію і активізацію розвитку всіх сфер особистості;

- дотримуватися логічності і емоційності всіх етапів навчально-виховної діяльності;

- встановлювати зв'язок з життям, особистим досвідом учнів;

- формувати вміння вчитися, потреби постійно поповнювати об'єм знань;

- ретельно спланувати свою діяльність щодо прогнозування, проектування і планування кожного уроку [3].

Інтегровані уроки відрізняються чіткістю, компактністю, стислістю, логічною взаємообумовленістю навчального матеріалу на кожному етапі заняття, великою інформативною місткістю тематичної інформації, що використовується на уроці. Структура інтегрованого уроку зумовлюється поставленою метою і завданнями, детермінується змістом навчання, особливостями діяльності вчителів та учнів.

Оскільки інтегрований урок — це здебільшого урок повторення та узагальнення, то його структура має такі етапи:

I. Організація класу.

1. Привітання.

2. Перевірка готовності учнів до уроку.

Учитель під час уроку забезпечує високу організацію та дисципліну дітей, підтримує їх активність, ініціативність, стежить за етикою спілкування молодших школярів. Новизна і послідовність повідомлень, своєчасне коригування навчально-пізнавальної діяльності сприяють реалізації поставлених мети та завдань інтегрованого уроку.

II. Повідомлення теми, мети та конструктору уроку.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів.

IV. Актуалізація та коригування опорних знань з усіх інтегрованих предметів.

Цей етап доцільно провести у формі змістовної, лаконічної, чіткої бесіди (8–10 хв.), підготовка якої потребує особливої уваги вчителя. Під час проведення однотемних уроків вступна бесіда займає вдвічі (втричі) більше часу. Саме тому об'єднання змісту навчальних дисциплін значно скорочує час і забезпечує емоційність, різносторонність, системність сприймання молодшими школярами предметів чи явищ, що є безперечною перевагою інтеграції.

V. Повторення та аналіз основних фактів, подій, явищ.

VI. Творче перенесення знань і навичок учнів у нові ситуації.

VII. Узагальнення та систематизація навчальних досягнень дітей.

VIII. Підбиття підсумків інтегрованого уроку.

Учитель разом зі своїми вихованцями співвідносять досягнуті результати з поставленими метою та завданнями уроку, аналізують недоліки у діяльності учнів (якщо такі є) і виявляють резерви підвищення ефективності даного уроку. Учитель також повідомляє про рівень навчальних досягнень молодших школярів.

IX. Домашнє завдання.

Дається окремо для кожного із предметів, що зінтегровані в даному уроці. Слід зазначити, що дана структура є типовою, учитель може внести у неї свої корективи залежно від особливостей навчальних предметів, що інтегруються, та конкретних завдань даного уроку [1].

Потрібно зауважити, що інколи навчальний матеріал такий об'ємний, що всі завдання неможливо виконати протягом 45 хвилин (коли інтегруються 3–4 предмети), тоді інтегроване заняття проводять на 2–3 уроках. До інтегрованих уроків вчитель готує заздалегідь і своїх учнів, придумавши, що вони повинні повторити, які завдання виконати. Часто пропонують дітям попередньо попрацювати в парах, групах, або дають індивідуальні завдання кожній дитині. Вчитель повинен намагатись максимально задіяти кожного, але так, щоби не перевантажити дітей.

Про ефективність інтегрованого уроку можна зробити висновки за рівнем засвоєння учнями понять, за їх враженнями від уроку. Для вчителя емоційний стан вихованців повинен бути важливим «каталізатором» визначення ефективності проведеного заняття. Отже, проведений урок – це велика праця сучасного педагога, тим більше, якщо цей урок – нестандартний, інтегрований.

Література:

1. Михайлюк Т. В. Особливості проведення інтегрованих уроків з використанням електронних засобів навчання у початковій школі. Біла Церква, 2014. С. 47.

2. Якименко С. І. Інтегрована особистісно-орієнтована технологія – продуктивна технологія наступності дошкільної та початкової освіти: навчально-методичний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2018. 302 с.

3. Впвядження інтегрованого підходу в освітній процес початкової школи. URL: <https://vseosvita.ua/library/vprovadzenna-integrovanogo-pidhodu-v-osvitnij-proces-pocatkovoi-skoli-94734.html>.

Сікорська Наталія,

*студентка 448 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: Філімонова Т.В., викладач
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Динамічний темп розвитку всіх сфер суспільства, інтеграція до світового освітнього простору зумовлює істотну модернізацію змісту і структури вищої освіти, особливо педагогічної. Це зумовлюється тим, що сьогодення вимагає від педагога високого рівня компетенції, розвиненого інтелекту, комунікативних здібностей, здатності до інноваційного мислення, до постійної самоосвіти й

самовдосконалення, до ефективної діяльності в нестандартних ситуаціях та спрямованості на творчу самореалізацію в освітньому процесі.

Відповідно до Концепції Нової української школи головним завданням школи має стати «шкільне навчання» – предмет направлений на те, щоб навчити «вчитися»! Досягненню цієї мети сприяє створення в навчальному процесі нової інтерактивної форми навчання. Нова інтерактивна форма включає дошки зі взаємодією як викладача так і учнів, презентаційні комплекси для подачі нових матеріалів поданих в цікавому форматі для запам'ятовування, системи голосування і групового навчання, широкий спектр використання інтерактивних технологій («Дерево рішень», «Кошик ідей», «Акваріум», «Асоціативне гроно», технології розвитку критичного мислення та ін.).

Інтерактивне навчання – це діалогове навчання, яке заперечує домінування як однієї людини, що виступає, так і однієї думки над іншою. Воно передбачає постійну, активну взаємодію, взаєморозуміння вчителя й усіх учнів класу – учасників процесу навчання; розв'язання загальних, але значущих для кожного учасника завдань, проблем; рівноправність учителя й учнів як суб'єктів навчального процесу [3, с. 20].

Для здійснення таких ідей потрібні фахівці, які могли б ефективно їх реалізувати. У зв'язку з цим постає проблема забезпечення школи вчителями, котрі володіють відповідними знаннями, вміннями та навичками, здатними до впровадження в освітній процес новітніх технологій навчання. Тобто, школі потрібні спеціалісти, які характеризуються не тільки високою професійною майстерністю, а й які здатні працювати творчо у своїй професійній діяльності.

Враховуючи діяльнісну теорію навчання, можна відштовхнутись від того факту, що готовність до педагогічної діяльності (як зазначає О. Пометун) є сукупністю сформованих на необхідному рівні мотивів, професійних знань, умінь і навичок, а також певного досвіду застосування їх на практиці. Виключення будь-якого з компонентів веде до зниження якості професійно-педагогічної діяльності.

Можна вважати, що модель готовності студентів до застосування інтерактивної технології у початковій школі складається з трьох основних компонентів: мотиваційно-цільового (мета і ставлення), когнітивного (знання), операційного (уміння і навички) [2, с. 15].

Зміст мотиваційно-цільового компонента відображає спрямованість особистості майбутнього вчителя на розв'язання проблем, пов'язаних із засвоєнням та відображенням інтерактивної технології у своїй педагогічній діяльності. Ефективність підготовки студентів до організації навчального процесу за інтерактивною технологією неможлива без усвідомлення ними важливості розв'язання цієї проблеми, без розуміння вчителем необхідності врахування індивідуальних особливостей кожного учня, вікових особливостей, створення сприятливих умов для оволодіння, засвоєння і відтворення навчального матеріалу кожним учнем. Мотиваційна складова є провідною, системоутворюючою, навколо якої концентруються когнітивна і операційна складові досліджуваної якості.

Когнітивний компонент передбачає наявність у студентів знань про сутність та особливості інтерактивних форм і методів, за яких відбуватиметься навчально-пізнавальна діяльність молодших школярів, про можливі варіанти взаємодії «учитель-учень», «учень-учитель», «учень-учень», «учитель-учень-учень-учитель»; стиль інтерактивного спілкування; індивідуальні особливості молодших школярів, їхні здібності та методику роботи з кожного предмета початкової школи за інтерактивними технологіями.

Наявність у майбутнього вчителя вмінь застосовувати у своїй професійній діяльності інтерактивні форми і методи навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів визначається змістом операційного компонента. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування інтерактивної технології – процес ґрунтовний, тривалий, послідовний і рухливий.

Важливе місце щодо застосовування інтерактивних технологій у навчальному процесі початкової школи займає педагогічна практика. Перші

спроби майбутні педагоги роблять під час проходження пасивної педагогічної практики. Вона дає можливість кожному провести один, два (і більше – за бажанням) уроки з кожного предмета відповідного класу (1-й, 2-й, 3-й або 4-й клас). Під керівництвом методистів та досвідчених учителів студенти-практиканти розробляють і проводять уроки, аналізують вже проведені заняття, усуваючи та враховуючи недоліки, планують і проводять наступні. Педагогічна практика відкриває для практикантів широкий спектр можливостей планувати, проектувати і проводити уроки та виховні заходи із застосуванням інтерактивних технологій.

Такі форми роботи покликані допомогти студентам реалізувати свої знання на практиці, виявити творчий потенціал відповідно до своїх здібностей, бажань тощо.

Література:

1. Астахова В. Нові методи навчання. *Освіта України*. 1998. 29 квітня.
2. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій: Автореф. дис. доктора пед. наук: 13.00.04 Інститут педагогіки АПН України. К., 2003. 39 с.
3. Герега Т. Інтерактивні методи на уроках. Сучасні технології. Ч. 2. К., 2005. С. 20-30.

Кудіна Віта,

*студентка 448 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Філімонова Т.В., викладач
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА – КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сьогодні в умовах модернізації української освіти одним із напрямків оптимізації навчального процесу є його спрямування на демократизацію

взаємовідносин вчителя, учня та батьків, що відображається в нових підходах до навчання та створенні сприятливої атмосфери співробітництва.

Педагогічна технологія партнерського співробітництва – це система методів і прийомів виховання та навчання на принципах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості дитини.

Метою такого партнерства є інтеграція батьків у педагогічний процес шляхом створення необхідних умов для залучення сім'ї до супроводу дитини у навчально-виховному процесі.

Партнерство сім'ї і школи передбачає добровільність включення батьків до самовиховання, самоосвіти і розвитку батьківської компетентності.

Педагогіка партнерства є актуальною для всіх рівнів шкільної освіти (а не лише у межах НУШ). Вона ґрунтується на простих, але надзвичайно важливих принципах:

- взаємоповазі всіх учасників навчального процесу;
- довірливих стосунках та спільній наполегливій праці;
- позитивному та доброзичливому ставленні одне до одного;
- порозумінні та ефективній комунікації задля досягнення спільної мети;
- забезпеченні права вільного вибору;
- горизонтальній моделі співпраці (всі учасники навчального процесу мають бути рівноправними);
- соціальному партнерстві (добровільності визнання власних обов'язків).
- Педагогіка партнерства важлива і незамінна з огляду на те, що:

По-перше, сприяє створенню атмосфери, в якій найкраще розкривається потенціал кожного учня, формується його ініціативність і креативність. А це – один із ключових активів сучасного світу.

По-друге, партнерство задовольняє потребу в значимості і приналежності та зменшує рівень стресу, що, зрештою, допомагає інтелекту працювати ефективніше.

По-третє, такий формат стосунків найкраще готує молодих людей до професійної діяльності і ролі активного громадянина у відкритому світі.

Людина нерозривно пов'язана з соціумом. А його успішний розвиток залежить від дотримання прав і свобод кожної людини. Тож і в школі батьки та вчителі можуть допомагати одне одному краще розуміти інтереси, потреби та можливості дітей. Це дозволить обрати найбільш ефективну модель співпраці та підготує школярів до самостійного життя. Партнерські взаємини між учителем та батьками дають можливість оперативно реагувати на актуальні виклики та проблеми, а саме відстежувати зміни у поведінці дитини, краще розуміти її вподобання та життєві орієнтири. Педагоги можуть допомагати батькам відкривати нові таланти школярів, стимулювати їхні інтереси та освітні можливості. А батьки як найперші вчителі дитини, здатні допомогти знайти з нею спільну мову.

Кожна дитина неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. А місія школи загалом й учителя зокрема – допомогти розкрити та розвинути ці здібності, таланти і можливості на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

Література:

1. Водолазька Т. В. Учителі як творці освітнього середовища Нової української школи. *Управління школою*. 2019. № 1/3. С. 73-77.
2. Оніщенко І. В. Нова українська школа – новий зміст освіти: тренінг. *Початкове навчання та виховання*. 2018. № 22/24. С. 24-27.
3. Онищук Л. А. Нова українська школа: реалії та перспективи. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 1. С. 47-53.

Богачук Катерина,

*студентка 448 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Паршук С. М., доктор філософії в галузі освіти,
доцент кафедри аочаткової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

Проблема розвитку творчості і творчих здібностей учнів хвилювала в різні часи не тільки відомих педагогів, але й дослідників, мислителів, філософів, науковців.

Швидкі темпи розвитку суспільства, характерні для останніх років, впровадження нових технологій – усе це потребує докорінних змін у системі управління виробництвом, використання виробничих ресурсів із врахуванням творчих можливостей особистості. Лише творча особистість, спроможна створювати, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій. Тому забезпечення кожній людині можливості використання свого творчого потенціалу є одним із пріоритетних завдань як загальноосвітніх, так і позашкільних закладів.

Успішний розвиток творчих здібностей можливий лише при створенні певних умов, що сприяють їх формуванню. Такими умовами є:

1. Ранній фізичний та інтелектуальний розвиток дітей.
2. Створення середовища, що випереджає розвиток дитини.
3. Самостійне рішення дитиною завдань, які потребують максимальної напруги сил.
4. Надання дитині свободи у виборі діяльності, чергуванні справ [4, с.50].

«Здібність» є одним із найбільш загальних психологічних понять. С. Рубінштейн розумів під здібностями складне синтетичне утворення, комплекс психічних властивостей, які роблять людину придатним до певного, історично сформованого виду професійної діяльності [2, с. 256]. Здібності

мають органічні, спадково закріплені передумови для їх розвитку у вигляді задатків. Люди від народження бувають наділені різними задатками, хоча відмінності ці бувають і не такі великі. Між задатками і здібностями дуже велика дистанція; між одними й іншими – весь шлях розвитку особистості. Задатки багатозначні; вони можуть розвиватися в різних напрямках і є лише передумови розвитку здібностей [3, с. 707].

У психології до розгляду здібностей виокремлюють три підходи:

1) *генетичний*, що відводить основну роль у розвитку психічних властивостей спадковості;

2) *середовищний*, представники якого вважають вирішальним чинником розвитку психічних здібностей зовнішні умови;

3) *генотипно-середовищної взаємодії*, прихильники якого виокремлюють різні типи адаптації індивіда до середовища в залежності від спадкових рис [2, с. 211].

Для доказу спадкоємства здібностей зазвичай вказують на існування сімейств, в яких кілька поколінь проявляли однорідну а своєю спрямованістю обдарованість. Так, у сім'ї Йоганна Себастьяна Баха в п'яти поколіннях його предків, братів і нащадків налічується не менше 18 значних музичних обдарувань, з них 11 припадає на його родичів за низхідною лінією, причому в сім'ї було всього 10 осіб, які не виявляли музичних обдарувань [3, с. 658].

Отже, чинниками розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку, зокрема виступають: креативно-мовленнєве середовище й батьківська педагогіка.

Література:

1. Дружинин В. Н. Психология общин способностей. СПб. : Питер, 2007. 368 с.
2. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание. СПб.: Издательский дом «Питер», 2012. 287 с.
3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб. : Изд-во «Питер», 2000. 783 с.
4. Богоявленська Д. Б. Предмет дослідження творчих здібностей. Психологічний журнал. 1995. Т. 16. № 5. С. 49-58.

Зубачевська Марина,

*студентка 248 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Авраменко К. Б., доктор філософії в галузі освіти,
доцент кафедри аочаткової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

На сучасному етапі розвитку шкільної освіти характерною є зміна освітньої парадигми та підвищення компетентнісної спрямованості. У свою чергу, зміни у сучасному суспільстві та на освітньому просторі, призвели до прийняття нових концепцій, у яких передбачено формування особистості, яка не лише має глибокі теоретичні знання, а й здатна самостійно їх застосовувати у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях. Зростає роль умінь здобувати, переробляти інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення дитини через формування предметних і ключових компетентностей.

Компетентнісно спрямована освіта на предметному і міжпредметному рівнях зорієнтована на засвоєння особистістю конкретних навчальних результатів – знань, умінь, навичок, формування ставлення, досвіду особистісної діяльності, рівень засвоєння яких дає змогу діяти адекватно в певних навчальних і життєвих ситуаціях. Це зумовлює принципові зміни в організації навчання, яке спрямовується на розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань та умінь здобувачів початкової освіти.

Аналіз поняття «математична компетентність», в зазначеному трактуванні, є близьким до характеристики поняття «предметна компетентність», оскільки тлумачиться як специфічна здатність, яка є необхідною для виконання конкретної дії у певній предметній галузі на основі вузькоспеціальних знань, предметних умінь, навичок і способів мислення. Складовими математичної компетентності вчені називають –обчислювальну, інформаційно-графічну, логічну, геометричну.

Реалізація Концепції Нової української школи та нормативні документи, що регулюють її діяльність, виокремлюють окремий важливий напрям новацій – навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Навчання таких дітей робить освітній процес достатньо непростим, адже вчителю потрібно розуміти, яка саме інклюзія у конкретної дитини та як з такою категорією потрібно працювати в умовах звичайного класу.

Даній проблемі присвятили свої напрацювання вітчизняні педагогічно-дослідники (В. Бельтюкова, Р. Боскіс, К. Волкова, Н. Слезіна та ін.). Опис методів з дітьми раннього шкільного та дошкільного віку знаходимо в працях Н. Белової, Е. Леонгард, С. Рау, Н. Шматько та ін.

Розвиток математичних навичок та мовлення у «особливих» дітей передбачає організацію спеціального середовища й певних заходів, що забезпечать пізнавальну активність дітей. Значення педагогічного впливу в процесі такої роботи не можна недооцінювати. Без спеціальної систематичної педагогічної роботи навчання математики та інших предметів таких дітей не буде сформованим, тобто не зможе слугувати дитині засобом спілкування й мисленнєвої діяльності.

Отже, ефективність роботи над математичними поняттями залежить від кількох чинників: можливостей та здібностей дитини; характеристики її особливої освітньої потреби; часу (початку та тривалості) цілеспрямованої педагогічної роботи; методів та способів навчання. Безумовно, цей аспект є достатньо аргументованим з боку не тільки педагогіки, а й психології, оскільки враховує вікові етапи розвитку можливостей дитини молодшого шкільного віку та потребує спеціальної підготовки майбутніх учителів початкової школи у сучасних закладах вищої освіти.

Дога Софія,

*студентка 248 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Науковий керівник: *Тимченко А. А., доктор філософії у галузі освіти,
старший викладач Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Початок навчання в школі – один з найбільш складних і відповідальних моментів в житті дітей. По-перше, тому, що першокласник має «влитися» у навчально-виховний процес, адаптуватися до нової для себе систематичної навчальної роботи, вимог класно-урочної системи, соціального середовища дитячого колективу, вимог, які висуває вчитель. По-друге, в ході цього процесу формується учнівський колектив з певним рівнем соціальної згуртованості. У цьому році розпочали навчання в першому класі шестирічки, які навчатимуться чотири роки в Новій українській школі (НУШ).

Період розвитку дитини від шести років є перехідним між дошкільним і молодшим шкільним віком. З приходом до школи змінюється провідна діяльність шестирічного учня. Усі види діяльності (гра, діяльність, творчість) підпорядковуються отриманню освітніх послуг, тому важливо, щоб у першому класі перехід від ігрової до освітньої діяльності відбувався поступово.

Дослідження вчених В. Мухіної, Н. Головань та інших учених показують, що шестирічний вік у дитячому розвитку – це найбільш сприятливий період для початку навчання в школі. Учені називають цей вік «віком пам'яті», оскільки саме в цей час інтенсивно розвивається довільна, керована вольовим компонентом пам'яті [2, с.54].

Першокласники неоднаково успішно адаптуються до нових умов життєдіяльності. Зокрема, в дослідженні Г. Чуткіної виявлено три рівні адаптації до школи:

– *високий* – першокласники позитивно ставляться до школи, вимоги, що висуваються перед ними, сприймають адекватно; вчаться добре, уважні,

самоконтролюють поведінку, швидко включаються в суспільну роботу;

– *середній* – першокласники позитивно ставляться до школи, добре засвоюють навчальний матеріал, уважні, завдання та доручення виконують під контролем дорослих, суспільні доручення самостійно не виконують, але беруться за них, якщо їм доручають;

– *низький* – першокласники негативно або індиферентно ставляться до школи, домінує пригнічений настрій, спостерігаються порушення дисципліни, до уроків готуються нерегулярно, виникають часті скарги на стан здоров'я [3].

Оптимальний адаптаційний період складає один-два місяці. Залежно від різних чинників рівень адаптації дітей до нових умов може бути різним: високим, нормальним і низьким. Адаптація дитини до школи процес не односторонній: не тільки нові умови впливають на малюка, але і сам він намагається змінити соціально-психологічну ситуацію.

Науковці виділяють такі чинники, що впливають на успішність адаптації дитини до школи: функціональна готовність до початку систематичного навчання, організм дитини має бути функціонально готовий, тобто має досягти такого рівня розвитку окремих органів і систем, щоб адекватно реагувати на дії зовнішнього середовища. Вік початку систематичного навчання. Рівень тренуваності адаптаційних механізмів, тобто, першокласники, що відвідували раніше дитячий садочок, значно легше адаптуються до школи, ніж ті діти, які не відвідували, які не звикли до тривалого перебування в дитячому колективі.

Особливості життя дитини в сім'ї: велике значення мають такі моменти, як психологічна атмосфера в сім'ї, взаємовідносини між батьками, стиль виховання, статус дитини в сім'ї, домашній режим життєдіяльності дитини тощо.

Психологічна готовність до шкільного навчання: психологічна готовність передбачає інтелектуальну готовність (рівень розвитку пізнавальних здібностей), емоційно-вольову (емоційна зрілість, адекватність емоційного реагування, вольова регуляція поведінки) й особову готовність (мотиваційна готовність, комунікативна готовність). Раціональна організація навчальних

занять і режиму дня: однією з головних умов, без яких неможливо зберегти здоров'я дітей протягом навчального року, є відповідність режиму навчальних занять, методів викладання, змісту і насиченості навчальних програм, умов зовнішнього середовища віковим можливостям першокласників. Відповідна організація рухової активності дитини: рухова активність – найефективніший спосіб вчасного запобігання стомлюваності, підтримки високої працездатності [1].

Шкільні труднощі – неминучі. Це треба прийняти. Та хтось пройде їх непомітно, а для іншого – можуть стати нездоланною перешкодою. Тому в процесі адаптації виникають такі складнощі: проблеми у спілкуванні з однолітками, учителями, зниження самоконтролю, емоційна збудженість, тривожність, недостачу уваги на уроках, занурення в себе.

Педагогічна діяльність з шестирічними дітьми потребує обов'язкового врахування таких особливостей, як: слабкий розвиток вольової сфери; завищена самооцінка; прагнення в усьому бути першим; випробовування меж дозволеного тощо. Таким чином, зміст занять вступного курсу НУШ розроблено відповідно до фізичних і психологічних особливостей шестирічних дітей [4].

Надзвичайно велике місце в адаптації дитини до школи належить сім'ї. Батькам необхідно давати рекомендації з урахуванням індивідуальних особливостей дитини – як правильно підготувати її до школи, які проблеми спіткають майбутнього школяра вже в процесі навчання.

Для полегшення процесу адаптації дітей до навчання в школі батькам потрібно взяти до уваги такі рекомендації: пояснити дитині, що означає «бути першокласником» та для чого це потрібно. Дотримуватись режиму дня, навчити першокласника задавати вчителю питання (не боятися, не соромитися тощо). Розвивати комунікабельні здібності, навчити виконувати правила школи, підтримувати бажання вчитися, заохочувати. Уважно вислуховувати дитину, активно взаємодіяти з учителем [1].

Отже, проблема адаптації першокласників до навчання має свої особливості. На успішність адаптації дитини до школи впливають такі чинники:

функціональна готовність до початку систематичного навчання, організм дитини має бути функціонально готовий, тобто має досягти такого рівня розвитку окремих органів і систем, щоб адекватно реагувати на дії зовнішнього середовища.

Література:

1. Алєндарь Н. Адаптація першокласників до навчання в школі. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лєси Українки*. Педагогічні науки. 2013. № 7. С. 20-23.
2. Головань Н. О. Вікові особливості дітей шестирічного віку та їх діагностика. К. : Освіта, 1990. С. 52–67.
3. Коцур Н. Психофізіологічний розвиток дошкільнят як один із критеріїв соціальної адаптації при вступі до школи. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. Слов'янськ, 2010. Спецвип. 4, ч. 1. С. 172-179.
4. Попова Ж.В. Адаптаційний період та педагогічні особливості організації навчально-виховного процесу першокласників. *Класна оцінка: Освітній портал*.

Онофрійчук Олена,

*студентка 248 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Тимченко А. А., доктор філософії у галузі освіти,
старший викладач Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ

У дослідженнях українських і зарубіжних вчених інтеграція визнається одним із важливих напрямів модернізації системи шкільної освіти. Ідея інтегрованого навчання набуває особливої актуальності, оскільки сприяє успішній реалізації нових освітніх завдань. Також створюються умови, які б забезпечили виявлення та розвиток обдарованих дітей, дали змогу реалізувати їх потенційні можливості, є одним із пріоритетних соціальних завдань

сучасного суспільства. Підвищений інтерес до проблеми обдарованості сприяє інтенсивному розвитку досліджень у цій сфері. У зарубіжній педагогіці цій проблемі присвячені праці багатьох учених: Дж. Гілфорда, В. Лоуенфельда, Ф. Монкса, Дж. Рензулі, П. Торренса та ін. Вітчизняні дослідження цієї проблеми розгорталися за такими напрямками: розробка концепцій обдарованості (О. Матюшкін, В. Шадриков та ін.); інтенсивне впровадження теорії й методики діагностики дитячої обдарованості (Л. Бурлачук, К. Гуревич); розробка проблеми прогнозування розвитку обдарованих дітей (Н. Лейтес, В. Юркевич) [1, с. 161].

Аналіз літературних джерел показав, що інтеграція – поняття багаторакурсне. У сучасній науковій літературі пропонується велика кількість визначень цього поняття, та всі вони підкреслюють, що «інтеграція» – це відновлення, доповнення, об'єднання частин у ціле, процес упорядкування системи, який відбувається через виявлення зв'язків між компонентами і перетворення встановлених зв'язків у контексті інтегруючої ідеї [3, с. 177].

Творчий учитель повинен відчувати межу, за якою науковий виклад матеріалу стає науково-популярним, а зрозуміле пояснення – банальними істинами. Для такої аудиторії, як обдаровані учні, навчання будується зі вступу, основної частини і висновку. Для першої та третьої частин необхідно використовувати емоційні приклади, повідомлення, щоб мотивувати аудиторію на освітню діяльність, забезпечити дружні контакти з нею. Вчителю, який працює з такою особистістю в навчанні необхідно прагнути органічно поєднати всі засоби комунікативної виразності [4, с. 19].

Обдарованість – індивідуальна потенціальна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певних галузях діяльності. Російський педагог Ю. Гільбух виділяє загальну (розумову) і спеціальну (художню, соціальну, спортивну) обдарованість.

В умовах загальноосвітньої школи важливо правильно організувати роботу учителя з обдарованими дітьми, не тільки створюючи необхідні умови для їх розвитку, а й психологічно готуючи їх до наполегливої праці,

самовиховання. Вони вирізняються серед однолітків яскраво вираженими можливостями в досягненні результатів на якісно вищому рівні, який перевищує певний умовний «середній» рівень. Їх успіхи не є випадковими, а виявляються постійно.

Формами роботи можуть бути групові та індивідуальні заняття на уроках і в позаурочний час, факультативи. Зміст навчальної інформації має доповнюватись науковими відомостями, які можуть одержати в процесі виконання додаткових завдань у той же час, що й інші учні, але за рахунок вищого темпу обробки навчальної інформації.

Серед методів навчання обдарованих учнів мають переважати самостійна робота, пошуковий і дослідницький підходи до засвоєних знань, умінь і навичок. Контроль за їх навчанням повинен стимулювати поглиблене вивчення, систематизацію, класифікацію навчального матеріалу, перенесення знань у нові ситуації, розвиток творчих елементів у їх навчанні. Домашні завдання повинні мати творчий, цікавий, диференційований характер [2].

Завдання інтегрування не обмежується простим показом сфер зіткнення декількох навчальних дисциплін: через їх органічний реальний зв'язок воно має дати учням бажане уявлення про єдність навколишнього світу, інакше інтеграція перетвориться на поверхову констатацію – пародію на міжпредметні зв'язки. Запропоновано інтегрувати предмети за допомогою таких форм і методів мислення, як діалектика, енергетичні принципи як фактори руху живої та неживої матерії, логіка. Інтеграція різних освітніх сфер знання ліквідує кордони між предметами, дає можливість побачити велику кількість зв'язків, формуючи у свідомості обдарованої дитини єдність і цілісність світу. Учні з потенційною обдарованістю мають потребу в оптимальних способах розвитку інтелектуально-творчого потенціалу, здатності до самовдосконалення.

Навчальні дисципліни є для обдарованих школярів засобом поглибленого вивчення цікавих для них проблем і тем. У навчальному процесі це не планується заздалегідь, але вчитель має підготувати все необхідне для активізації обдарованих учнів, виконуючи роль порадирика та помічника. Цінність цих занять полягає в тому, що вони готують учнів до управління

процесом їх власної освіти, особливо старшокласників. Цілі навчання плануються учнем і вчителем спільно, навчальний процес підпорядкований інтересам школяра. Кращими є такі форми діяльності, як конструювання, інтерв'ювання, підготовка та розміщення навчальних матеріалів. Навчання проводиться як у мобільних групах у класі, так і в позаурочний час. Результати інтегрованого навчання виявляються в розвитку творчого мислення, пізнавального інтересу, у дослідницькій діяльності обдарованих школярів. Таке навчання сприяє не тільки інтенсифікації, систематизації навчально-пізнавальної діяльності, а й оволодінню грамотою культури.

В обдарованого школяра мотивація до навчання формується не тільки у школі, а й у соціумі. Висока результативність навчання багато в чому залежить від сімейних обставин, середовища родичів, друзів. Ціннісні орієнтації та правила поведінки у колі близьких дитина переносить у школу та навпаки [1, с. 165].

Отже, ми дійшли висновку, що інтеграція вирішує проблеми предметно відокремленої освіти, так цілі інтегрованого підходу полягають у формуванні в обдарованого школяра цілісної уяви про навколишній світ, розвиває особистість та готує її до професійної й самоосвітньої діяльності. Шкільні предмети у сукупності мають побудувати у свідомості обдарованого школяра досить повну картину світу як об'єкта наукового пізнання та заснованої на ньому практичної діяльності.

Література:

1. Коваленко О. А. Особливості використання інтегрованого підходу в процесі навчання обдарованих учнів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 28. С. 161-168.
2. Навчання обдарованих учнів.
URL:https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00840639_0.html
3. Петрук О. М. Проблема інтегрованого підходу до процесу навчання в науковій літературі. *Педагогічний дискурс: зб. наук. праць*. Хмельницький: ХГПА, 2010. Вип. 8. С. 176-180.
4. Федорова Н. Ф. Розвиток мислення обдарованих учнів у професійно-технічних навчальних закладах засобами інноваційних технологій : наук.-метод. посіб. К., 2011. 143 с.

Косован Олена,

студентка 248 групи факультету дошкільної та початкової освіти

Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник: *Бабаян Ю. О., доктор філософії у філософії в галузі соціальних та поведінкових наук, доцент кафедри загальної педагогіки та*

інклюзивної освіти

Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ГІПЕРАКТИВНІСТЬ ДИТИНИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Гіперактивність – це стан, при якому активність і збудливість людини перевищує норму. У випадку, якщо подібна поведінка є проблемою для інших, гіперактивність трактується як психічний розлад. Гіперактивність частіше зустрічається у дітей і підлітків, ніж у дорослих людей, оскільки викликається емоціями.

Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги (ГРДУ) – це поліморфний клінічний синдром, основними проявами якого є порушення здатності дитини контролювати та регулювати свою поведінку, що характеризується моторною гіперактивністю, імпульсивністю, невмінням зосереджуватись. Це нейропсихіатричний розлад, причиною якого є особливості будови та функціонування головного мозку або органічне ураження центральної нервової системи. У більшості випадків ГРДУ – це розлад генетичної природи, який пов'язаний, зокрема, з генами, що відповідають за регулювання обміну та активності двох нейротрансмітерів – дофаміну та норадреналіну.

Хоча поведінкові проблеми гіперактивної дитини проявляються з перших років життя, часто ще до досягнення старшого дошкільного або молодшого шкільного віку, їх сприймають як особливості темпераменту або неналежне виховання дитини. Під час навчання виникають труднощі, які дедалі важче ігнорувати. ГРДУ пов'язаний із такими проблемами розвитку: дефіцит уваги, імпульсивність та надмірна моторна активність. Імпульсивність та гіперактивність проявляються такими симптомами: дитина безперервно рухається, не може довго всидіти на одному місці, бігає чи лазить тоді, коли

необхідно сидіти, багато говорить, перебиває інших, недоречно втручається в розмову, не проявляє витримки.

Якщо до цього додати загальні характеристики гіперактивної дитини – значний рівень емоційності (роздратування, пригнічення, спалахи гніву, підвищена реакційність), труднощі під час зміни діяльності, агресивна поведінка, проблеми з дисципліною, неможливість працювати задля досягнення віддаленої мети, постійна потреба в сильних заохоченнях та покараннях, знижена самооцінка, часто супутня опозиційна поведінка, то матимемо типовий портрет дитини з ГРДУ.

Через проблеми з увагою, імпульсивністю, діти потребують чітко структурованого середовища в навчальній кімнаті. Ефективна робота у групі охоплює послідовні дії педагога, наявність чітких правил поведінки, передбачуваність в організації середовища та стилі викладання, побудову позитивних стосунків із дитиною. Щоб малюк добре засвоював новий навчальний матеріал, необхідно, щоб у нього були розвинуті всі психічні процеси. Як правило, у дітей з різною патологією мовлення часто спостерігаються відхилення в тій чи іншій сфері розвитку особистості.

Допомогти дитині по-справжньому, а не частково зняти симптоми хвороби, можна лише при умові, що батьки бажають саме допомогти, а не спростити собі життя. Тому готові не лише тривалий час витратити на заняття, дотримуючись однієї лінії виховання, а, також, працювати над собою: вирішувати власні психологічні проблеми, покращувати мікроклімат у родині. Для початку варто спробувати прийняти особистість малюка. Намагатися любити його таким, який він є, та, не соромлячись, виявляти це почуття.

Література:

1. Бендлер Р. Используйте свой мозг для изменения / пер. с англ. Л. Минникес, Г. Сгонник. М. : Ювента, 1998. 224 с.
2. Богоявленская М. Проблемы одаренного ребенка. *Дошкольное образование*. 2005. № 10. С. 7-10.
3. Большой психологический словарь / под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко. М. : Прайм-Евроник, 2003. 672 с.

Задорожна Юлія,

студентка 248 групи факультету дошкільної та початкової освіти

Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник: *Бабаян Ю. О., доктор філософії у філософії в галузі соціальних та поведінкових наук, доцент кафедри загальної педагогіки та інклюзивної освіти*

Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Людина не може жити, працювати, задовольняти свої матеріальні і духовні потреби, не спілкуючись з іншими людьми. З самого народження вона вступає у різноманітні відносини з оточуючими. Спілкування є необхідною умовою існування людини. Спілкування – складна взаємодія людей, в якій здійснюється обмін думками, почуттями, переживаннями, способами поведінки, звичками, а також задовольняються потреби особистості в підтримці, солідарності, співчутті, дружбі, належності тощо [1, с. 317].

Виділяють три основні категорії засобів спілкування:

- 1) експресивно-мімічні (погляд, міміка, виразні рухи рук і тіла);
- 2) наочно-дійові (локомоторні і наочні рухи; пози тощо);
- 3) мовні засоби спілкування (вислови, питання, відповіді, репліки).

Ці категорії засобів спілкування з'являються у дитини в тому порядку, в якому перераховані, і складають основні комунікативні операції в дошкільному дитинстві. Дослідження М. Лісіної свідчать про те, що відразу після народження дитина ніяк не спілкується з дорослими: вона не відповідає на їх звернення і, звичайно, сама до них не адресується. Після ж 2-х місяців немовлята вступають у взаємодію з дорослими, яка може вважатись спілкуванням; вони розвивають особливу активність («комплекс пожвавлення»), об'єктом якої є дорослий, і прагнуть привернути увагу дорослого, щоб самим стати об'єктом такої ж активності з його сторони. Комплекс пожвавлення – це перший акт поведінки, акт виділення дорослого. Це і перший акт спілкування. Комплекс пожвавлення – це не просто реакція, це спроба впливати на дорослого [2].

Численні дослідження відносин дитини і дорослого на першому році життя (Н. Фігурін, М. Денисова, М. Кистяківська, Ф. Фрадкіна та ін.) показують, що в цей період встановлюється найтісніший зв'язок дитини з тим, хто її доглядає. Соціальна ситуація загального життя дитини з матір'ю призводить до виникнення нового типу діяльності – безпосереднього емоційного спілкування малюка і дорослої людини.

Роль спілкування з однолітками у дітей старше 4-х років помітно зростає серед інших видів активності дитини. Це пов'язано з перетворенням провідної діяльності дошкільників – сюжетно-рольової гри. Основним засобом спілкування стає мова. Дослідники вивчення співвідношення мови і мислення у дітей (Л. Виготський, О. Лурія), показали, що всі психічні процеси у дитини (мислення, сприймання, пам'ять, увага, уява, цілеспрямована поведінка) розвиваються за прямою участю мови. Мова не є природженою здатністю людини. Вона формується поступово, разом з розвитком дитини, на основі наслідування мови оточуючих. В сучасних дослідженнях (В. Ветрова, М. Єлагіна, Д. Ельконін, С. Мещерякова) виділяються 4 форми спілкування дітей з дорослими: 1) ситуативно-особистісна (безпосередньо емоційна); 2) ситуативно-ділова (наочно-дійова); 3) позаситуативно-пізнавальна; 4) позаситуативно-особистісна.

Відбувається подальша диференціація функцій мовлення. До функції спілкування додається планування своєї діяльності та її регулювання за допомогою мовлення. Мовлення стає засобом планування, коли переходить з кінця дії на її початок, а засобом довільного регулювання – коли дитина навчається виконувати вимоги, сформульовані за допомогою мовлення (А. Люблінська, О. Лурія). В ході останнього процесу виникає внутрішнє мовлення, яке стає засобом формування й функціонування внутрішніх розумових дій. Поява внутрішнього мовлення є ознакою розвитку в дитини словесно-логічного мислення, що ґрунтується на практичній діяльності [4].

У спілкуванні через наслідування дитина засвоює способи взаємодії між людьми. Ця взаємодія зумовлена виключною залежністю людини від інших людей. Спілкування з однолітками впливає на розвиток особистості дитини.

Саме в умовах такого спілкування дитина постійно зіштовхується з необхідністю застосовувати на практиці засвоєні норми поведінки.

Спілкування дітей в дошкільному віці показує їхню причетність до соціальних ролей чоловіків і жінок. В іграх і в практиці реального спілкування діти засвоюють не тільки соціальні ролі, пов'язані зі статевою ідентифікацією дорослих, але і способи спілкування чоловіків і жінок, хлопчиків і дівчаток [3].

Дошкільний вік є періодом початкового фактичного утворення особистості, спілкування у цей період виступає найважливішим фактором психічного і особистісного розвитку дошкільника. Труднощі психічного розвитку дошкільника пов'язані, як правило, із неадекватно побудованим спілкуванням між дитиною і близькими дорослими. Характер психологічних проблем у дошкільному віці виявляється як несприятливі тенденції у поведінці дитини, або необґрунтована стурбованість батьків (чи інших дорослих з оточення малюка) щодо дитини через незнання ними норм її розвитку. Форми спілкування дошкільників з дорослим розрізняються між собою за місцем спілкування у життєдіяльності дитини, змістом комунікативної потреби, мотивом і засобами спілкування, значенням для психічного і особистісного розвитку дитини. Протягом дошкільного дитинства послідовно змінюються такі форми спілкування: ситуативно-особистісне, ситуативно-ділове, позаситуативно-пізнавальне, позаситуативно-особистісне.

Література:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник К.: Либідь, 1997. 376 с.
2. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : підручник. К.: «Академвидав», 2015. 448 с.
3. https://pidruchniki.com/1356061537076/psihologiya/osoblivosti_spilkuvanny_a_doshkilnika.
4. <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/29338/>

Лопаткевич Світлана, Стиркул Єлизавета,
студентки 248 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник: Бабаян Ю. О., *доктор філософії у філософії в галузі*
соціальних та поведінкових наук, доцент кафедри загальної педагогіки та
інклюзивної освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ПРИЙОМИ ПРОФІЛАКТИКИ І ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ

Життя сучасної людини невід'ємно пов'язане зі стресом. В першу чергу це пов'язано з «технологічним проривом», який здійснило людство. Таким чином темп нашого життя за останні десятиліття різко збільшився. Ми не встигаємо за величезним потоком інформації, що надходить до нас з різних засобів масової інформації. Робота, сім'я, фінанси, відносини з людьми – все це вимагає високого ступеня зосередженості і велику кількість часу, якого катастрофічно не вистачає людині.

Очевидно, що наслідки стресу здатні негативно вплинути на наше здоров'я, сім'ю, кар'єру, долю. Отже, від негативного впливу стресу необхідно захиститися. Так як практично кожна людина входить у зону ризику, способи профілактики стресу повинен знати кожен.

Термін «стрес» (від англ. stress – «тиск, напруга») в фізіологію і психологію ввів Американський невропатолог і фізіолог Уолтер Кеннон. Він вживав цей термін для позначення «нервово-психічної» напруги в своїх класичних роботах по універсальній реакції «боротися або бігти».

Пізніше, у 1946 році, канадський фізіолог Ганс Сельє почав систематично використовувати термін «стрес», хоча свою першу роботу по загальному адаптаційному синдрому він опублікував ще у 1936 році. Він встановив, що, відповідаючи на сильний зовнішній вплив, організм мобілізує свої сили, при необхідності включає резерви, намагаючись пристосуватися до дії несприятливих факторів або протистояти їм. Таким чином, Ганс Сельє назвав стресом реакцію організму на зовнішній вплив.

Людина відчуває стрес, коли передбачувані вимоги обстановки стають більш високими, ніж передбачувана здатність задовольняти ці вимоги.

Таким чином, стрес – це стан психічного напруження, який виникає у людини в процесі її діяльності, в основному, в екстремально-складних умовах [1, с. 214].

Слід пам'ятати, що стрес завжди викликає симптом, потім і хворобу. Тому дуже важливо вміти вчасно розпізнати стрес, щоб не допустити його розвитку. Повністю позбутися від стресу неможливо, недоцільно і намагатися його усунути, оскільки це неможливо. Тому необхідно навчитися керувати стресом.

Ганс Сельє відзначав, що стрес як психологічний стан є продуктом свідомості людини, його образу думок, оцінки ситуації, наявності навичок і умінь адекватно поводитися в екстремальних ситуаціях. Прийнято ділити всі стресори на дві групи: ті, на які ми можемо впливати, і ті, які нам невіддільні.

До факторів, на які ми можемо і повинні впливати, належать області міжособистісних відносин або обумовлені особливостями нашого характеру, наших помилкових і неадекватних переконань або відсутністю яких-небудь навичок. Але бувають випадки, коли ми не можемо змінити ситуацію. Різні техніки емоційної регуляції допоможуть взяти контроль над нашими переживаннями. Часто, взявши себе в руки, ми починаємо ефективно і швидко управляти і самою ситуацією.

Таким чином, при всьому різноманітті факторів, здатних викликати стрес, слід пам'ятати, що вони діють не самі по собі, а залежать від того, як людина відноситься до обставин, в яких вона опинилася. Тобто наявність факторів, що викликають стрес, не означає, що він обов'язково виникне.

Робота з подолання стресу починається з визнання його існування. Якщо людина знаходиться в ситуації стресу досить тривалий час, їй бажано звернутися до фахівця, який допоможе відновити виниклі порушення організму.

Самостійно вийти зі стресового стану складно, але можливо. Кожна людина має здатність до ауторегуляції, тобто може самостійно впливати на ті

процеси, які відбуваються з нею. Тобто можна навчитися керувати своїми емоційними реакціями в стресовій ситуації. Для цього можна використовувати вправи з глибоким диханням, вправи на прогресуючу м'язову релаксацію, вправи на зміну нереалістичних переконань.

Причиною негативних переживань можуть бути неадекватні переконання, які здатні призводити до крайнощів в емоціях і поведінці. Для досягнення кращого результату в боротьбі зі стресами необхідно трансформувати неконструктивні уявні установки в конструктивні.

В окремих випадках буває необхідно не розслабитися, а навпаки, швидко мобілізуватися. Для цього існують такі методи, як масаж активних точок, наприклад, мочок вух; натискання великим пальцем на точку між нижньою губою і підборіддям; масаж перенісся і області «третього ока».

Зняття стресового стану може сприяти так само зміна обстановки, заняття відволікаючої діяльністю [3, с. 368].

Отже, зі стресом можна боротися. Він може бути навіть корисним. Адже зустрічі із загрозами змушують нас замислюватися над життям, виховувати в собі терпіння, стриманість, мужність, волю та вдосконалюватися.

Література:

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии. М: Издательство Института Психотерапии, 2002. 214 с.
2. Аронсон Э., Уилсон Т., Эйкерт Р. Социальная психология. Психологические законы поведения человека в социуме. СПб.: Прайм-Еврознак, 2002. 560 с.
3. Байер К., Штейнберг Л. Здоровый образ жизни. М.: Мир, 1997. 368 с.

Шалигіна Аліна,

студентка 248 групи факультету дошкільної та початкової освіти

Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник: *Бабаян Ю. О., доктор філософії у філософії в галузі соціальних та поведінкових наук, доцент кафедри загальної педагогіки та інклюзивної освіти*

Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

АДАПТАЦІЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Адаптація – універсальна форма взаємодії людини з оточуючим середовищем. Це складне соціально зумовлене явище, що охоплює три рівні адаптивної поведінки людини: біологічний, психологічний і соціальний з провідною роллю останнього. Адаптивну діяльність людей мотивують соціально зумовлені потреби. Водночас для неї властиве і специфічно біологічне, притаманне людському організму. Процес адаптації першокласників протікає на всіх її рівнях.

Фізіологічна адаптація – це сукупність фізіологічних реакцій, які є в основі пристосування організму до змін зовнішніх умов, і направлені на збереження відносної постійності його внутрішнього середовища. Виділяють три етапи фізіологічної адаптації. Перший етап – орієнтовний, коли у відповідь на весь комплекс нових впливів, пов'язаних із початком систематичного навчання, відповідають бурхливою реакцією і значним напруженням майже всі системи організму(2-3 тижні).

Другий етап – нестійке пристосування, коли організм шукає і знаходить якісь оптимальні (чи близькі до оптимальних) варіанти реакцій на ці впливи. На першому етапі про жодну економію ресурсів організму не йдеться: організм витрачає все що є, тому важливо пам'ятати, яку високу ціну платить організм кожної дитини в цей період. На другому етапі ця ціна знижується, буря починає стихати. Третій етап – період відносно стійкого пристосування, коли організм знаходить найоптимальніші варіанти реагування на навантаження, що вимагають меншого напруження всіх систем. Що більше напруження буде

потрібне від кожної системи, то більше ресурсів витрачає організм. Тривале напруження й пов'язана з ним втома можуть викликати порушення здоров'я [2].

Усі три фази адаптації тривають десь 5-6 тижнів, тобто орієнтовно до 10-15 жовтня, але найбільш складним є 1-4 тижні. Дослідження вчених показали, що напруження роботи серця дитини можна порівняти з напруженням космонавта у стані невагомості. Цей приклад переконливо показує, наскільки важкий для дитини процес фізіологічної адаптації до школи. Невідповідність вимог і можливостей дитини викликає несприятливі зміни функціонального стану центральної нервової системи, різке зниження навчальної активності, працездатності.

Для значної частини школярів наприкінці навчальних занять характерна різко виражена втома. Успішність процесу адаптації багато в чому визначається станом здоров'я дитини, тому проблемою адаптації до школи залежно від здоров'я займаються медики. Напруження усіх функціональних систем організму дитини, пов'язане зі зміною звичного упродовж першого півріччя. Майже в усіх дітей на початку шкільних занять спостерігаються рухові порушення чи загальмованість, скарги на головний біль, поганий сон, зниження апетиту. Ці негативні реакції бувають тим більше виражені, що різкіший перехід від одного періоду життя до іншого, що менше готовий до цього організм учорашнього дошкільника.

Безумовно, першокласники, які раніше відвідували дитячий садок, значно легше адаптуються до школи, ніж «домашні» діти, не при звичаєні до тривалого перебування в дитячому колективі й режиму дошкільного закладу. Легше переносять період вступу до школи і краще справляються з розумовим і фізичним навантаженням здорові діти, з нормальним рівнем функціонування усіх систем організму й гармонійним фізичним розвитком [1].

Психологічна адаптація – це входження до нової системи вимог, пов'язаних з виконанням навчальної діяльності. Процес взаємодії особистості й середовища полягає в пошуку й використанні адекватних засобів і способів задоволення основних її потреб, до яких належать потреба в безпеці,

фізіологічні потреби (у їжі, сні, відпочинку тощо), потреба в прийнятті та любові, у визнанні та повазі, у самовираженні, самоствердженні й у розвитку. Тим самим закладаються можливості для успішної соціальної адаптації й соціалізації дитини. Діти, що мають достатній досвід спілкування, розвинену мову, сформовані пізнавальні мотиви й уміння довільно-вольової регуляції поведінки, легко адаптуються до шкільних умов. Нездатність поводитися адекватно і невдачі в навчальній діяльності, закріплюючись, спричиняють виникнення так званих шкільних неврозів. Тим самим закладаються можливості для успішної соціальної адаптації й соціалізації дитини [3].

Учитель повинен створити всі умови для успішної адаптації першокласників до шкільного навчання, а для цього педагог повинен глибоко розбиратись у вікових особливостях психічного розвитку молодшого школяра.

Література:

1. Адаптація учнів до шкільного навчання. 1–10 класи / Уклад.: О. Є. Марінушкіна, Ю. О. Замазій; За заг. ред. Л. Д. Покроєвої. Х.: Вид-во «Ранок», 2011. 192 с.
2. Готовність та адаптація першокласника до навчання у школі : Посібник / Укладач Сердюк Наталія Матвіївна, С. 43.
3. <http://www.gimnasia123.kiev.ua/node/160>

СЕКЦІЯ 5.

ПОЧАТКОВА ОСВІТА В КРАЇНАХ ЄВРОПИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Керівник секції:

Білявська Тетяна Миколаївна – доктор філософії в галузі гуманітарних наук, доцент кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Секретар секції:

Дмитренко Анна Павлівна – студентка 648 групи факультету дошкільної та початкової освіти

Макарова Оксана, Ейснер Діана,
студентки 448 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник: *Філімонова Т.В., викладач*
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ

Сучасна система французької освіти, педагогічної в тому числі, формувалася протягом двох століть і вважається сьогодні однією з найбільш передових у світі. Аналітичний огляд періодичного педагогічного друку Франції дозволяє зробити висновок, що педагогічна освіта була й продовжує залишатися пріоритетним напрямком розвитку системи освіти Франції, що визначає якість професійної підготовки кадрів у всіх сферах функціонування суспільства.

Увагу багатьох вітчизняних учених привертають педагогічні досягнення Франції (О. Авксентьева, О. Алексеєва, О. Бажановська, Л. Зязюн, Г. Крючков, Н. Лавриченко, А. Максименко, О. Матієнко, Л. Пуховська, Т. Швець).

Основні принципи системи освіти у Франції мають вже сторічну історію, і були закладені в 1880-90-х роках. Освіта безкоштовна, не має релігійного

змісту і обов'язково для дітей від 6 до 16 років. У Франції співіснують приватна і державна системи освіти. У приватних учбових закладах навчається близько 20% що всіх вчать у Франції. Держава затверджує всі шкільні програми для приватних і державних шкіл, організовує конкурси і іспити. Тільки держава має право на видачу дипломів до рівня бакалавра (baccalaureat).

Початкова школа навчає дітей до 14 років і є останнім етапом обов'язкової освіти. Після закінчення циклу навчання в початковій школі учні здають іспити на одержання сертифіката про початкову освіту (certificat d'etudes primaire, CEP).

Початкова освіта продовжується п'ять років, з 6 до 11 років (якщо в дитини немає проблем з навчанням). Перехід з дитячого саду в початкову школу іноді важко проходить для дітей, яким необхідно звикати до дисципліни. Навчання триває 27 годин на тиждень (9-12 годин, і з 14 до 17 годин), чотири дні в тиждень і в суботу ранком. У середу і неділю діти відпочивають. Узагалі ж у початковій школі заборонені завдання на будинок, але це практикується повсюдно.

Школи навчають змішані класи – дівчинок і хлопчиків разом, незважаючи на те, що ви усе ще можете бачити на старих будинках напису «Школа для хлопчиків» чи «Школа для дівчинок». Усі предмети в класі веде один викладач. Початкова школа покликана забезпечити базову підготовку учнів, основна увагу на цьому рівні надається загальному розвитку учня, письму, читанню та математиці.

Найважливішим предметом в школі є французька мова. На підготовчому курсі зусилля вчителя спрямовані на те, щоб навчити дитину читати. На елементарному курсі (початковому) закріплюється й удосконалюється техніка читання і розширюється словниковий запас. Але головна мета навчання французькій мові в початковій школі – навчити учня писати грамотне і ясне твір. Це вершини, до здійснення яких, прагнуть по етапах [1, с. 19].

Наступне місце за кількістю годин після французької мови займає арифметика, але це не точна назва дисципліни. Відповідні відомості дає

предмет, іменується в навчальному плані «рахунок». Це більш точна назва, бо елементи теорії тут зведені до мінімуму: учень повинен оволодіти технікою виконання чотирьох арифметичних дій, спираючись на суто емпіричні відомості про десятковій системі числення.

На початковому і середньому курсі даються деякі відомості з історії та географії Франції. Заняття з історії представлені короткими розповідями (2 рази на тиждень по 10 хвилин) про найбільш відомих французьких державних діячів і полководців, про війни і окремих епізодах епохи революції кінця XVIII століття.

На початковому курсі значиться дисципліна вправи в спостереженні. Ці заняття за традицією часто називають «предметними уроками» (lecons de choses), являють собою основну форму знайомства школярів з матеріалом природничо-наукових дисциплін. «Ці заняття, - вказує міністерська інструкція, - повинні поставити дітей перед фактами дійсності, з тим, щоб учні навчилися уважно спостерігати їх і точно описувати» [2, с. 78-79].

До *позитивних досягнень* початкової школи Франції можна віднести:

- формування моторних навичок, досвіду досконалого володіння усною та писемною мовами;
- спрямування змістовного компонента початкової освіти на громадське виховання.

Серед *недоліків*, як зазначають безпосередньо французькі педагоги, найсуттєвіший – перенасичення матеріалу початкової освіти, який треба завчити напам'ять.

Література:

1. Соколов А. С. Роль и участие местных органов власти Германии и Франции в развитии физического воспитания спорта: 1999. №4.
2. Кравець В. П. Зарубіжна школа і педагогіка 20 століття: Тернопіль, 1996. 210 с.

Кузюк Ірина, Назаренко Альона,
студентки 348 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник: Паршук С. М., доктор філософії в галузі освіти,
доцент кафедри початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

РОЗВИТОК ВИХОВАННЯ ТА ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасний зміст виховання дітей та учнівської молоді в Україні – це науково обґрунтована система загальнокультурних і громадянських цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, праці, природи, мистецтва, самої себе.

Здібності – індивідуально-психологічні особливості, які є умовою успішного здійснення певної діяльності. Вони не можуть бути зведені до знань, умінь і навичок, що є у людини, але здібності забезпечують їх швидке надбання, фіксацію й ефективне практичне застосування.

Розвитку творчих здібностей учнів сприяє також упровадження відкритих методів навчання, що передбачають дискусії, оригінальні експерименти, учнівські проекти тощо. Дбаючи про розвиток творчих здібностей учнів, маємо вчити їх не тільки тому, як розв'язувати ті чи інші проблеми, а й тому, де можна знайти відповідь на поставлені запитання. Уже в молодшому шкільному віці учні мають вміти користуватися довідковою літературою, знати, кому яке запитання можна поставити [1, с. 256-259].

Завдання розвитку творчих здібностей учнів висувають певні вимоги до запитань вчителя. Встановлено, що на розвиток творчих здібностей школярів позитивно позначаються відкриті запитання, які мають декілька варіантів відповіді. У системі творчого навчання по-іншому оцінюють значення помилки, допущеної учнем.

Виховання творчих здібностей дітей буде ефективним лише в тому випадку, якщо воно буде являти собою цілеспрямований процес, у ході якого вирішується ряд приватних педагогічних завдань, спрямованих на досягнення кінцевої мети. І в цій роботі ми, на основі вивчення літератури з даної теми, спробували визначити основні напрями та педагогічні завдання з розвитку творчих здібностей молодших школярів. Для розвитку творчого мислення та творчої уяви учнів початкових класів необхідно пропонувати такі завдання:

- класифікувати об'єкти, ситуації, явища за різними підставами;
- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- бачити взаємозв'язки та виявляти нові зв'язки між системами;
- розглядати систему у розвитку;
- робити припущення прогностного характеру;

Про необхідність сприяння розкриттю творчого потенціалу особистості свідчать дослідження Г. Костюка, Н. Кузьміна, О. Матюшкіна, В. Моляко, О. Музики, Я. Пономарьова, Б. Теплова. Вчені доводять, що творчість – специфічна форма взаємодії людини зі світом, яка, окрім задоволення, створює передумови для духовного зростання, а розвиток здібностей – не загальне, абстрактне, а складне психолого-педагогічне явище, яке потребує цілеспрямованої, систематичної роботи. Проте динамічність реформування освітньої галузі вимагає нових підходів до формування творчої особистості учнів, зокрема інноваційних..

Окремі учні (обдаровані) переважно самостійно тренують свої задатки, щоб розвинути їх у здібності, і вдосконалюють свої здібності, щоб вони стали творчими. Але для розвитку творчих здібностей більшості школярів важливою є саме роль учителя.

Критеріями здібності учнів до творчої діяльності є:

- застосування нових підходів до розв'язання навчальних проблем;
- комплексне і варіантне використання в навчальній практичній діяльності всієї сукупності теоретичних знань і практичних навичок;

- бачення нової проблеми у зовні знайомій ситуації, знаходження варіативних шляхів її розв'язання;
- застосування науково-доказового вибору дій у конкретній навчальній ситуації;
- проведення систематичного самоаналізу власної діяльності, дослідницької роботи з творчого узагальнення власного досвіду, досвіду інших;
- прояв гнучкості під час обирання оптимального рішення у нестандартних ситуаціях.

Розвитком творчої особистості потрібно керувати, оскільки існують чинники, що впливають на цей розвиток: – умови, у яких виховується дитина; – середовище, що її оточує; – характер її навчальної діяльності.

Інноваційні технології – це радикально нові чи вдосконалені технології. Вони швидко увійшли в усі галузі нашого життя. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба їх використання під час вивчення багатьох дисциплін [3, с. 12].

Формування особистості молодшого школяра значною мірою визначається реалізацією у виховному процесі діяльнісного підходу, згідно з яким моральні правила і норми дитина засвоює активно, в процесі діяльності та спілкування з дорослими, однолітками, старшими та молодшими дітьми. Основна функція її полягає в тому, що в ній набувається досвід ставлення дитини до світу, до людей, до самої себе.

Оскільки у молодшому віці у дітей домінує образне мислення, то найбільш характерними є такі форми діяльності: ситуаційно-рольова гра, гра-драматизація, інсценування, гра-бесіда, гра-мандрівка, екскурсія, колективне творче панно, бесіда, ранок, свято, усний журнал, групова справа, оформлення альбому, уявна подорож, конкурси, ігри, демонстрація, розповідь, моделювання, вікторина, екскурсія, виставка малюнків, перекличка повідомлень, добродійна акція, спортивні змагання, козацькі забави.

У молодшому шкільному віці у дитини формується здатність пізнавати себе як члена сім'ї, родини, дитячого об'єднання; як учня, жителя міста чи села;

виховується любов до рідного дому, школи, вулиці, своєї країни, її природи; до рідного слова та державної мови, побуту, традицій, культурних особливостей як рідного, так й інших етносів українського народу.

Головне завдання вчителя, вихователя – навчитись створювати і використовувати у шкільному житті ситуації, в яких знання і дії, які дозволили би фіксувати динаміку духовно-морального розвитку дитини, реалізувати свої здібності до практичної діяльності.

Вчитель має допомогти дитині розвиватись від елементарних навичок поведінки до більш високого рівня, для якого необхідні самостійність у прийнятті рішень і моральний вибір. Ефективність різних видів виховання залежить від спрямованості виховного процесу, форм і методів його організації. Пріоритетними для учнів початкових класів є активні методи, що спрямовані на самостійний пошук істини та сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості [2, с. 60-64].

Література:

1. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 1-4 класів. К: Початкова школа, 2005. 638 с.
2. Яремків М. М., Кругляк О. Я. Мистецтво: види, жанри. Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. 80 с.
3. Перші кроки на ниві наукових досліджень: збірник наукових праць / гол.ред. Коберник Г. І. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2012. 188 с.

Матвєєва Анастасія,

*студентка 108 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Іванець Н. В., викладач кафедри початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ПАРАЛЕЛІ У РЕФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМ ОСВІТИ

Виклики часу зумовили розроблення концептуальних засад реформування середньої освіти, яка повинна проголошувати збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей.

Поштовхом для цього, на думку вчених, стали такі нерозв'язані проблеми вітчизняної системи освіти та її основоположної ланки – початкової освіти:

– існування великих відмінностей між школами, які територіально, соціально і демографічно працюють у різних умовах, що утруднює реальний доступ учнів до здобуття якісної освіти.

– недостатньо розвинена мережа дошкільних закладів – це унеможлиблює обов'язкову передшкільну підготовку дітей старшого дошкільного віку.

– умови навчання дітей, особливо 6-річних першокласників, – наповнення класів, режим навчання, вимоги до приміщення, забезпечення харчуванням, матеріальна база – у переважній більшості закладів освіти не відповідають психофізіологічним особливостям розвитку учнів.

– погіршення фізичного та психологічного здоров'я дітей, що вимагає перегляду режиму їхньої навчальної праці, розвантаження і переструктурування змісту навчальних предметів, уникнення дублювання матеріалу.

– значно збільшилась кількість дітей, які потребують особливого і тривалого психолого-педагогічного супроводу, логопедичної, соціальної і

медичної допомоги, – до цього виклику наша школа підготовлена лише частково.

Розглянемо приклади розв'язання даних проблем та підходи до реформування середньої освіти у провідних європейських державах.

Швеція. Виключити конкуренцію між учнями – одне із завдань шведської системи освіти. Тут не заохочуються найрозумніші, а тих, хто не встигає за шкільною програмою, не карають і не сварять – намагаються підтягнути. У молодших класах життя досить «розслаблене»: до дошки виходять тільки для презентацій групових проєктів – так навчають співпраці. У школі такий же індивідуальний підхід, як у дитсадку: якщо дитина виказує здібності до чогось, вчитель дає більше завдань, більше розповідає. Якщо ні – дитину не перевантажують, але стежать за тим, щоби вона розвивалася в рамках шкільної програми [4].

Швейцарія. Середня освіта – на успішність та процвітання країни. Всебічний гармонійний розвиток учнів. Дітям надається велика ступінь свободи: тут не женуться за високими показниками успішності. Набагато важливішим вважається прищеплення загальнолюдських цінностей, розширення світогляду, можливість вивчити кілька іноземних мов. У швейцарських приватних школах навчання ведеться двома мовами, що надає учневі значно більше можливостей для подальшого навчання. Однаково якісне забезпечення шкіл. Усі школи, незалежно від місця розташування, однаково гарно оснащені: сучасні бібліотеки, лабораторії, комп'ютерні центри, лінгафонні кабінети, спорткомплекси. Знайомство з кожним учнем і відсутність тиску на учнів.

У тутешніх початкових школах, зазвичай розрахованих на 50-100 учнів, директор школи особисто знайомий із кожним своїм учнем. Тут не прийнято «напружувати» найменших, від них не чекають ні посидючості, ні бездоганного дотримання дисципліни: якщо у дітей є здібності, з часом вони обов'язково проявляться. А ще – досі існують школи для дівчаток, як у нас кажуть – «інститути шляхетних дівчат». Тут виховують справжніх сучасних

леді європейського рівня. Крім обов'язкової програми, іноземних мов, ділового етикету, учениці опановують образотворче мистецтво, кулінарію, фотографію, графічний дизайн, економіку тощо. Чималу увагу надають заняттям спортом, культурному розвитку дівчаток.

Норвегія. Дитині – дитинство. Підхід до навчання на перший погляд простий: жодної авторитарності, осмисленість отримання знань, індивідуальний підхід, рівність. Головний принцип – не позбавляти дитину дитинства. До 7 класу учням не ставлять оцінок і не дають домашніх завдань. Навчатися, граючись. Від 6 років – початкова школа, де навчають у формі розвивальних ігор. Двічі на рік учитель запрошує батьків до індивідуальної співбесіди, де розповідає, як навчається їхня дитина. Розвиток – у взаємодії та аналізі. Від перших днів у школі дітям прищеплюється думка, що особистість людини розвивається лише у взаємодії з іншими особистостями. Діти вчаться спільно оцінювати наслідки тих чи інших рішень. Учень разом з учителем складає особистий план домашньої та шкільної роботи на тиждень. Успіхи дітей вчитель занотовує щодня у спеціальному зошиті і за потреби пише батькам свої зауваження.

Нідерланди. Головний принцип освіти – свобода. Домашні завдання у середній школі є звичним явищем, хоча школярі можуть виконувати домашню роботу в школі під наглядом викладача. А ще у Нідерландах – чітка система оцінювання знань: чотири рази на рік або раз на шість тижнів (за вибором школи) учень отримує звіт про свою успішність, що базується на оцінках, отриманих за домашню роботу, тести, реферати й проекти. Після основної середньої освіти учні переходять до другої частини навчання та готуються до випускних іспитів, далі здають державні іспити. На перших двох рівнях складають іспити з шести, а на третьому – з семи предметів. [3]

Фінляндія. Безкоштовна освіта і перші позиції у всесвітніх рейтингах. За висновками міжнародної організації PISA, фінські школярі мають високий рівень знань: 2-е місце з природничих наук і 5-е – з математики. Хоча фінські діти проводять у школі найменшу кількість часу, а держава витрачає на якісну

та безкоштовну освіту досить помірні кошти порівняно із багатьма іншими країнами. 10-бальна система оцінок до 7-го класу – лише словесна.

Рівність у всьому. Тут не існує кращих чи гірших шкіл, учнів, вчителів, батьків, предметів. У найбільшій школі країни вчиться 960 учнів. У найменшій – лише 11. Усі мають однакові можливості та пропорційне фінансування. Майже всі школи – державні, а близько десятка – приватно-державні. Навіть батьки є рівними, бо школа не з'ясовує соціальний статус і професію батьків дитини. Усі діти особливі – і більш успішні, і ті, що відстають у навчанні. Порівнювати учнів одного з одним заборонено. Будь-які відхилення від гармонії ведуть до розірвання контракту з таким учителем.

Діти, як геніальні, так і без особливих здібностей навчаються й спільно з дітьми на інвалідних візках. За потреби створюють класи для дітей з дефектом органів слуху чи зору. Дитині від першого класу пояснюють її права, в тому числі право «скаржитися» на дорослих соціальному працівнику. Добровільне навчання. Вчитися нікого не зобов'язують і не змушують. Вчителі стараються привернути увагу учня, але якщо у нього зовсім відсутній інтерес або здібності до навчання, дитину зорієнтують на практично корисну в майбутньому, «нескладну» професію і не карати поганими оцінками. Самостійність у всьому. Фіни вважають, що школа має навчити дитину головному – самостійності у житті. Тут вчать мислити й отримувати знання самостійно. Важливі не завчені формули, а вміння користуватися довідником, текстом, інтернетом, калькулятором. [5]

Отже, розбудова Нової української школи – це довготермінова реформа, яка розпочинається вже зараз. Шлях її упровадження буде супроводжуватися суттєвими змінами всіх складників освіти. Наразі, сьогоденні школярі мають відчуті зміни й отримати кращу якість освіти.

Література:

1. Базуріна В. М. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у Великій Британії: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Житомир, 2009. 190 с.

2. Балабанов К. В. Основні тенденції розвитку освіти і науки в Європейському Союзі. URL: www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/Prvs/2009_3/1047.pdf.

3. Высшее образование Нидерландов. URL: http://www.eurogates.ru/ru_dutch_universities_the_netherlands/.

4. Гриценчук О. О. Стратегічні орієнтири розвитку інформаційних освітніх мереж ЮНЕСКО та ЮНІСЕФ в європейському контексті. URL: <http://194.44.242.244/e-journals/ITZN/em1/content/06goonec.html>.

5. Джуринский А. Н. Зарубежная школа: современное состояние и тенденции развития. М.: Владос, 1993. 356 с.

Шевчук Тетяна,

*студентка 648 групи факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*
Науковий керівник: *Авраменко К. Б., доктор філософії в галузі освіти,
доцент кафедри початкової освіти Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського*

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

На сучасному етапі розвитку суспільства значно зросла роль освіти як одного із критеріїв динаміки його економічного та соціокультурного поступу. В умовах швидкозмінного суспільства перед системою підготовки вчителів в Україні постає питання впровадження інноваційних форм і методів навчання майбутніх вчителів як гаранту конкурентоспроможності країни на теренах Європейського Союзу.

Проблемі підготовки вчительських кадрів присвячені роботи вітчизняних вчених А. Алексюка, В. Сагарди, О. Глузмана, О. Пометун, В. Семиченко та ін. Питанням професійної підготовки вчителів у Великобританії присвячено дослідження Ю. Кіщенко, О. Леонтьєвої, Л. Пуховської та ін.

Вибір методів викладання є дуже відповідальним аспектом системи підготовки вчителів, оскільки методи навчання пов'язані з цілями і завданнями педагогічної освіти. Розробляючи нові навчальні програми, англійські дидакти враховують у першу чергу мету педагогічної освіти – «формування компетентного вчителя-практика». Саме тому методи навчання повинні бути стимулюючими чинниками для його подальшої реалізації під час роботи у школі. Поряд із традиційними методами навчання у системі підготовки британських вчителів використовуються й інноваційні методи. Розглянемо деякі з них.

Мікрвикладання (microteaching) – метод викладання, запозичений у американських педагогів. Процес мікрвикладання полягає в проведенні мікроуроку з подальшим обговоренням. На мікроуроках використовують відеозаписи, які дозволяють студентам кількаразово проглянути той чи інший фрагмент уроку. Цей метод розвиває у майбутніх учителів уміння критичного осмислення, коректування й удосконалення навичок проведення уроку [2, с. 21].

Одним з найбільш розповсюджених методів організації самостійної роботи студентів є метод *проектів*. Проект включає три етапи: пояснення, дослідження, поєднання.

Індивідуальної роботи студентів вимагає *метод відкриттів*. Дж. Девіс зазначає, що даний метод допомагає студентам «навчитися самостійно вирішувати проблеми, сприяє критичному і творчому мисленню, дослідницькій поведінці, науковому мисленню, розробці альтернативних умінь і верифікації результатів» [3, с. 116].

Одним з інноваційних методів навчання майбутніх вчителів Великобританії є збір *Портфоліо*. У педагогічній освіті термін «портфоліо» означає техніку оцінювання, що дає змогу студентові оформити свої відповіді на набір завдань для отримання позитивних балів протягом здобуття педагогічної освіти та одночасно для показу своїх професійних умінь на ринку

працевлаштування [4, с. 11]. Створення портфоліо дає змогу студентів брати відповідальність за власне учіння.

Протягом останніх років посилюється інтерес до використання «кейс»-методу у педагогічній освіті. «Кейси» – це дуже деталізовані, контекстуальні, описові доповіді і повідомлення про викладання й учіння. "Кейс"-методи сприяють розвиткові критичної рефлексії, кращому розумінню педагогічної теорії протягом підготовки вчителів.

Отже, впровадження інноваційних методів навчання – ознака сучасного освітнього процесу. Воно ґрунтується на аналізі новітніх досягнень вітчизняної та світової педагогіки. В англійських навчальних закладах при розробці методів навчання майбутніх учителів велика увага приділяється самостійній роботі студентів, тобто надається перевага конструктивістському принципу навчання, який полягає у переході від централізованої моделі до моделі пошуку інформації.

Література:

1. Національна доктрина розвитку освіти. *Освіта*. 2002. 24 квітня -1 травня. № 26. С. 2-4.
2. Aldhous P. Graduate training. *Nature*. 1991. Vol. 315., № 6325. 37 p.
3. Davis G. A. Educational psychology: theory and practice. N.Y.: Random House, 1983. 210 p.
4. Farr R. Portfolio. Performance Assessment. Fortworth, Philadelphia, San Diego, New York: Harcontr Brace College Publishers, 1994. P. 11, 37.

ДЛЯ НОТАТОК

Тези друкуються в авторській редакції.

За достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на літературні джерела та інші відомості відповідають автори публікацій.

Запрошуємо до співпраці.

